

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

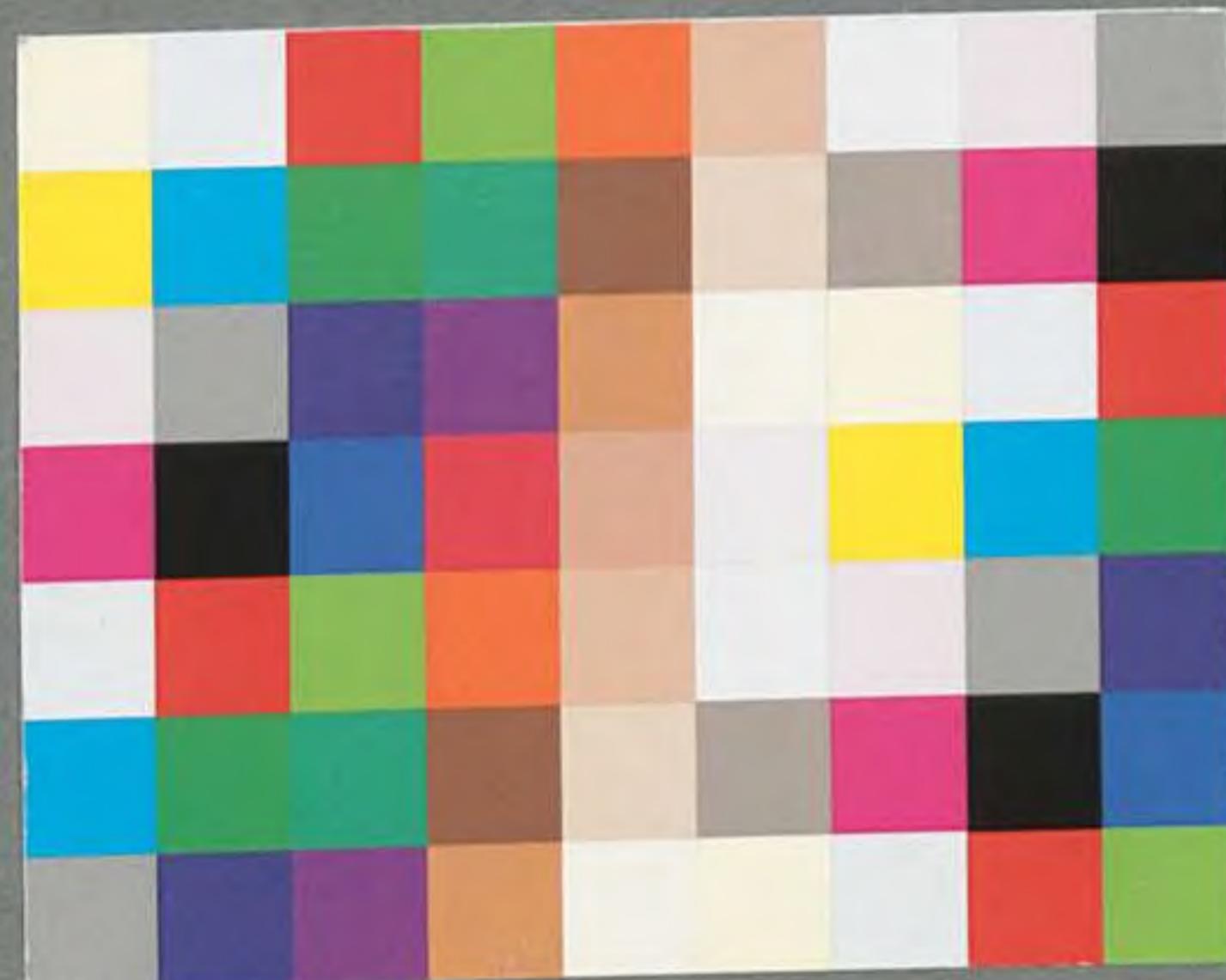
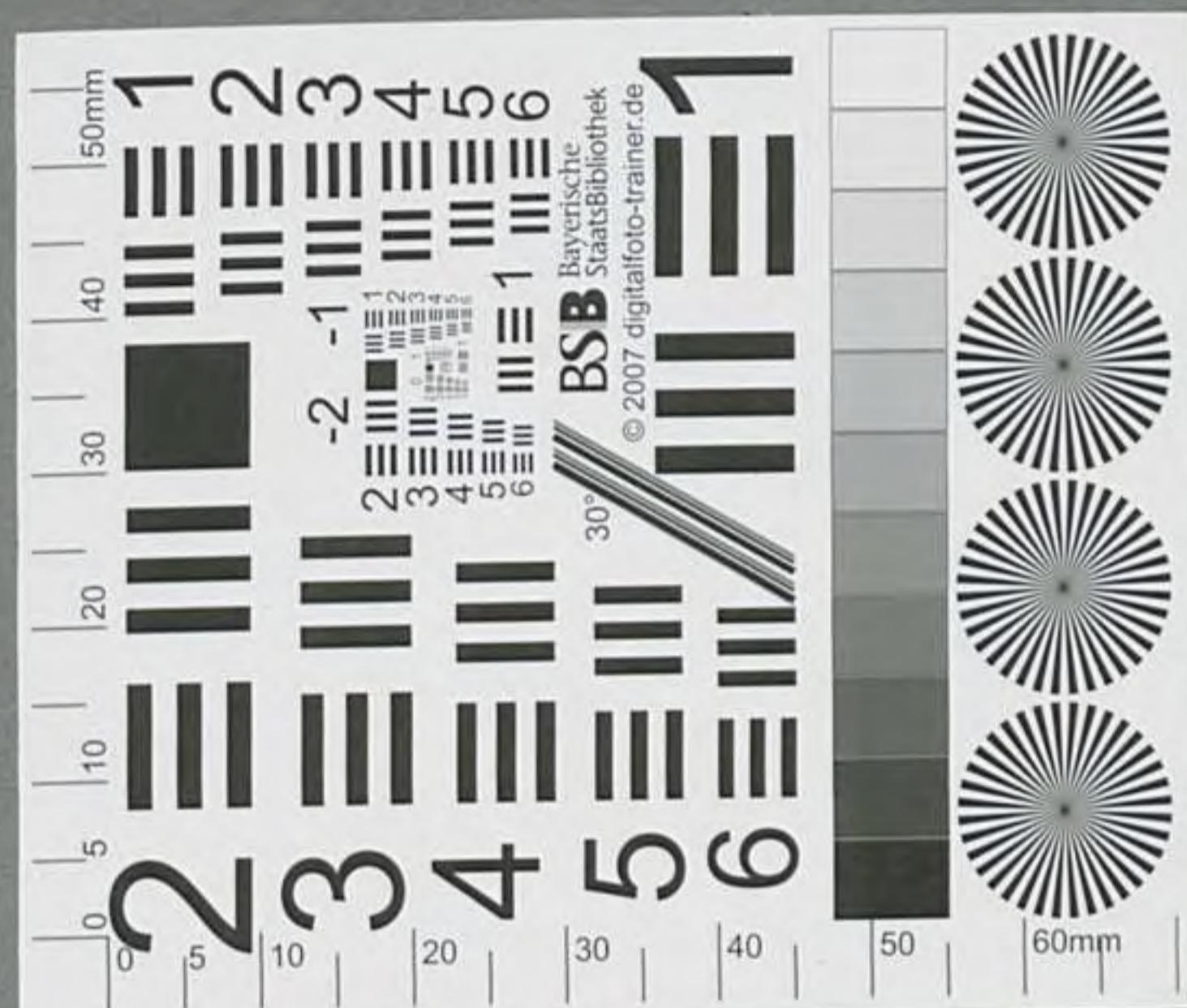
La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

4° Enc 19

Bush

B

4° Enc. 19

10

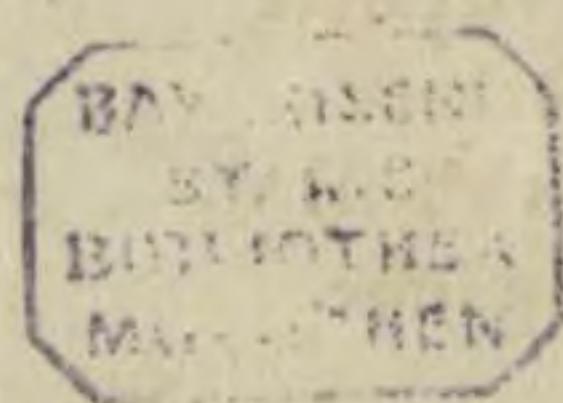
Reg. Monac.

HERMANNI BUSCHII PASI
phili Vallum humanitatis.

¶ Eiusdem ad librum Tetraastichon.
Chare liber, ronchos, nec non Iudibria turbæ
Nasutæ, & quicquid fingere liuor amat
Dissimula, & clausis instar patientis Vlyssi
Auriculis, pugnas qua potes usq; fuge.

1028 MARCH 1714 RIBBLE
Anno 1714 of the Lord

ILLVSTRI AC GENEROSO HER
manno nouaquilæ Comiti, ac Bethburis dño, nec
non Coloniësis, Leodiësisq; ecclesiarū cathedraliū
Canonico, & poetæ laureato, dño suo Hermannus
Buschius Pasiphilus S. D. P.

ECORDANTI MIHI,
& mente circūspiciēti oēm anti-
quitatē, adparet p̄stantissima q̄q;
ingenia, literarꝝ studia imprimis
adamasse, & hanc industriā olim
p̄cipue viroꝝ illustriū extitisse.

Adeo q̄ in maximis & florētissi-
mis imperijs, videā cōplureis, nō minus interim pulcher-
rimarū rerū sciētia, q̄ potētia regni, aut imperij magnitu-
dine delectatos, Quid Epaminūdas ille maxim°dux The-
banorꝝ, cū quo patriæ gloriā natā & extinctā simul ferūt,
nōne tanto literarꝝ studio, tāta philosophiæ doctrina p̄sti-
tit, vt mirabile videref tunc hominibus, vnde illi nato at-
q̄ occupato semp inter literas, tā insignis militiæ scientia
esse potuerit, q̄ in eo postea ad reipub. suæ gubernacula
admoto, adparuit atq; cōspecta ē: Philippus q̄q; Amyn-
tæ Macedonis filius (cui maxima incremēta regiæ indo-
lis attulit, q̄ triennio obses Thebis habitus, Epaminūdæ
huius, summi & philosophi & impatoris, v̄tutibus erudi-
tus eēt) quātū l̄ris, & disciplinis liberalibus tribuerit, nō
obscurū indiciū facit eius rei, q̄ quadā epl'a sua ad Aristο
telē de filio sibi recēs nato, tantoꝝ gratulat̄, potissimūtā

Oli studia
līarū ipsos
nobiles si
bi ppe soꝝ
vēdicasse
Epaminū
das

Philippus
p̄f alex.

Phi.epl'a
ad Aristο.

A ij

Alex. Iræ
ad Arist.

Lōge pſtā
tius doctri
na, q̄ opib⁹
excellere.

De libera
litate alex.
in homies
doctos.

De ptolo
meorū re
gū bibliotheca

ti philosophi t̄pibus sibi cōtigisse illum nasci, c̄nius magi
sterio instructū eruditūq; speraret eū & se patre, & ma
ximarū rerū successione dignū oīnino breui eurasurū. Ne
q; ea patrē opinio fefellit penitus, Nāq; rerū a se gestarū
claritudine atq; gloria, magni postea cognomētū accepit
is, nō tam id regiæ fortunæ p̄sidijs, q; liberalibus discipli
nis vñc̄ est (me iudice) cōsecutus. Quare adeo appetens
erat, ut quanq; in vltimo fere oriēte positis castris, effera
rū nationū bellis vndiq; distrigeret, ex animo tñ suo stu
diory curā nunq; abiecerit. Immo enī uero, vt uel p̄cipue
tū scriptis ad Aristotelē Iiris, grauiter cū eodē expostula
uerit, q; disciplinas & κροκαλτικά, id est auscultatorias (ita
c̄m vocabant in qb⁹ philosophia remotior, subtiliorq; agi
tabatur) libris foras editis, inuulgasset interim (q̄s velut
digniorē quendā sua magnitudine thesaur̄, sibi vni serua
ri, custodiriq; voluerat) rogans, qua iā alia re, p̄stare cæte
ris possit, quū ea, q̄ ex ipso accepit, philosophiæ archana,
oīm prorsus facta fuerint cōia, Lōge sibi videri speciosi
us dicēs, doctrina q̄ copijs atq; opulētijs anteire cæteros,
Idē Alexāder, tāta usus est in hoīes doctos liberalitate,
quanta alior̄ ante se regū plane nemo. Anaxarchū inter
paucos amicor̄ honorifice suspexit Eleo Pyrrhoni pri
mū sibi obuio, millia aureor̄ decē, dono dedit. Xenocra
ti Platonis familiari, taletā quinq̄ḡita muneri misit. One
socratū Diogenis Cynici discipulū, gubernator̄ p̄fectu
ra ornauit, Quātūs etiā honos st̄dijs habitus sit, ab Pto
lomeis regibus Aegypti documēto ē ingens numerus li
brorū, ab eis uel cōquisitus uel cōfectus, ad millia fermē

cōpatū, pīnde atq; opimū spoliū in se vnū trāstulit, tāetsi
oīm ēset disciplinarū adeo expers, vt ne elemētarias qui
dē literas nosset, atq; ob id a Suda etiā Αιωλοφάντης in su-
is illius monumētis nomineſt. Reliqui duo non illiterati
modo, verū etiā hostes literarū habiti ſunt. Nā Licinius
venenū ac pestem reipub. afferebat eſſe philosophos &
oratores. Bonofus vero tāto amicior fuit bibacitati q̄b̄ lite-
ris, vt identidē dixerit de illo Aurelianuſ, nō ut uiuat na-
tus eſt, ſed ut bibat. Eundem a Probo ſuperatum quum
pendētem quidā cōſpexiſſent (laqueo eīm vitam finiuit)
ſocantes amphorā pēdere, nō hominē, dixerūt. Sed omiſ-
ſis hiſ, qui vt literis caruerunt, ita imperio & reipub. pa-
rum vtileſ etiam, ne dicam pnicioſi fere principes extite-
runt, quid C. Cæſare doctiuſ : quid eloquētiuſ : Quiſi
tātum foro vacaſſet, non aliuſ (ut Fabiuſ inquit) ex no-
ſtriſ, contra Ciceronē nominareſt. Huius ex Accia Iuliæ
ſororiſ filia nepoſ Cæſar Auguſtus, Latinis, Græcisq; li-
teris adprime erudituſ, eloquēdi genus elegans & tem-
peratum tenuiſ, uitatiſ maxime ſentētiarum ineptijs, &
obſoletorū affectatione verbor̄, vnde cacozelos, & an-
tiquarios, vt diuerso genere vitiosos, pari fastidio ſpre-
uit, Germanicus Druſi filiuſ, & Calligulæ pater, ingeni-
um in vtroq; eloquētiæ ſplēdore pcellēs habuiſſe, atq; in
ter cætera q̄q; ſtudior̄ monumēta, comedias græcas re-
liqſſe dicit. Nec Claudiuſ princeps iidoctuſ, aut infacūd̄ ē
habit̄. Cōpoſuit eīm p̄t alia, etiā Cicerōis defenſionē, ad
uersuſ Galli Aſini libriſ, ſat ſeruditā. Galba & liberalib̄
discipliſ, & iuri operā dedit, Sed nec Otho, nec Vitelliuſ

Bonofus
moſtrū, &
Helluovi-
ni

C. Cæſar.

Octauian⁹
Cæſar

Germani-
cus Cæſar

Claudius
princeps

Galba

• •

A iiiij

Imperatores

Vespasianus /
Titus ipse /
rator
Hadrianus
Duo An-
tonini
Pertinax
romæ grā-
maticā do-
cuit

expers fuit lītārē. Vespasianus ingenia & artes vel maxi-
me coluit, primusq; e fisco Latinis Grēciscq; rhetorib; an-
nua centena constituit. Titus Vespasiani filius, ob morē
& vitæ suavitatē, humani generis delitiæ dictus, Latine,
Græcæq; linguae, vel in orando, uel in fīngēdis poemati-
bus, ad extēporalitatē vscq; fuit promptus & facilis. De
Tyberio, Calligula, Nerone, & Domitiano imperatorib;
taceo, ppter vitæ ipsorū infamia, qua quicqd cōmēdatio-
nis guenire ex literis ad eos potuisset. oīno p̄diderūt. Im-
perator vero Hadrianus oratiōe & versu p̄mptissimus,
& in omnibus artibus peritissimus extitit, oēs p̄fessores
& honorauit, & diuites fecit, licet eos q̄stionibus semp
agitauerit, Antonini duo, quorū alter Pius, alter Philoso-
phus est cognomiatus, nō in principibus modo, sed i do-
ctis quoq; merito numerant, nā Pius singularis eloquen-
tiæ, & nitidæ literaturæ fuisse phibet a Julio Capitolino,
Philosophus ȳo Antoninus, ut erat doctissimus, ita om-
nibus disciplinæ auctoribus semp plurimū detulit. Tan-
tū fuit studiū in hoc philosophiæ, ut adscitus īā in impera-
toriā dignitatē, ad domū tñ A pollonij, pene q̄tidie discē-
di causa ventitaret. Tantū etiā magistris suis honoris im-
pendit, ut eorū aureas statuas haberet in larario, ac sepul-
chra aditu, hostijs, floribus semp ornaret. Quid, q̄ Pertinax
priuatus adhuc, Romæ grāmaticē ipse professus ē,
Nec ppter ea fastiditus, a q̄rentibus aliquē virū puectū
ætate, ac modestū ad īperiū, p̄ quē & ipsi (ut Herodianus
scribit) īcolumes forēt, & oēs a īmodera-
taq; tyrānide respirarēt. Imperatorib; futuris, grāmaticam

voluminū (si Gellio credimus) septingenta, q̄ omnia bello priore Alexandrino, dū diripitur ea ciuitas, incendio amissa atq; cōsumpta sunt. Iam in Atheniēsium repub. nemō ferme vñq̄ p̄fuit nisi erudit⁹. Quis doctior, aut cuius eloquentia literis instructior, q̄ Pisistrati illis tēporibus, qui primus Homeri libros confusos antea, sic dispōsuisset dicitur, ut nūc habemus? Pericles qui Athenas annos rexit quadraginta, ab Anaxagora viro in maximarū rerum scientia summo institutus est, Cricias & Alcibades ciuitatibus suis quidem nō boni, sed docti tamen atq; eloquentes Socratis disputationibus euaserant. Dion ille Syracusanus, a Platone non linguae solum, verū etiam animi ac virtutis magistro, doctrinis omnibus expolitus fuit. Quid Timotheus Canonis p̄stantissimi imperatoris filius, nōne Isocrate, Epaminūdas (de quo diximus) Lydia Pythagoreo, Agesilaus Xenophonte Socratico, Philolaus Archita Tarentino, p̄ceptoribus vſi, atq; instructi sunt. Quod autē longe referre existimarent Gr̄eci hoīes, adoctis ne, an ab indoctis regerent, ipsi quoq; septē, qui vno tēpore & habebant & vocabātur sapiētes, indicant, q̄ etiam hi om̄es, p̄ter vnum Thaletē Milesium, suis ciuitatibus p̄fuerunt. Age iam, qui viri rem Romanā gubernare sint soliti, paulisp̄ videamus. Quis eīm vñq̄ (ut nunc fere accidit in magnis etiā vrbib⁹) ad honores & repub. gerēdam accessit in illo imperio, nudus & inermis, nulla cognitioe rerū, nulla sciētia ornatus: tales ne tibi fuisse uident⁹ Scipiones, Lelij, Crassi, Antonij, Catones, Cæsares, Varrones, Nigidij, Hortēsij, & ppe innumerabiles

In Atheniēsium repub. p̄fuisse sp̄ eruditos.

Dion syracusa.

Timotheus

Agesilaus
Philolaus

qui uiri docti i republi. ro. p̄fuent

A iii

• •

M. Cicero

Domū Ci
ce. doctoꝝ
hoīm fami
liaritate ſꝫ
celebratā

aliij: talis ne ipſe. M. Cicero: Hic q̄ extra oīm ingenij ale
am, a Plinio ponit, q̄ ſolus ingeniū par Romano imperio
habuisse a Seneca dicit, q̄ prim° oīm parēs patriæ adpella
tus ē, primus in toga triūphū, prim° linguaꝫ laureā meru
it, eo ne ignauia, & Iſarꝫ ſtudiorūq; contēptu, atq; iſcritia q̄
ueniſſe eū putabimus, an potius, q̄ doctiſſimorꝫ hoīm fa
miliaritatibꝫ, ſp domus eius celebrareſt atq; floreret, in q-
bus Diodorus, Philo, Antiochus, Poſſidonius (per q̄s
prefeciffe ſe ipſe teſtaſt) principes tū, & lumia philosophie
agnoscebanſt. Post oppreſſam poſte alibertatē, & occu
patā ab impatoribus rēpub. diu etiā nemo iſoctus, ad im
periū ſublatus ē, tribus q̄tuorve fortaffe ad ſummū exce
ptis, inter q̄s Liciniū, & Bonofum, nec nō iſpm q̄q; Iuſti
nianū ſcriptores celebres referre video, q̄ vñus fere alic
no piculo atq; iduſtria gl̄iosus euafit, alioḡ nec bellī ipſe,
nec pacis artibus memorabilis, Nā hoc principe barbaris
ad delēdū nomē Romanū vndiq; coortis, actū ſane de Ita
lia & imperio fuifſet, niſi quadā fati prouidentia, vnicus
dux Bellisarius ad firmādū Latialis regni ſtatū, iſpi tunc
Iuſtiniano obtigifſet. Hic em Vandaloſ pploſ reipub. im
minēteis extinxit, de Persis triūphauit, nec ſemel vrbe,
atq; Italia a barbaris liberata, iā ppe labefactatū orbis te
xit ſolus atq; ſuffulſit, hac videlicet mercede tātorꝫ labo
rū, ut poſt multas illas victorias triūphosq; pactos, iuſſu
impatoris, ſolo liuore atq; inuidia moti, crudeliter lumini
bus orbaret. Idē Auguſtus æque eruderataꝫ atq; di-
ſtarū legū antiquarū titulū Tribuiani, Baſilidiſ, Theo
phiſi, Dioſcoriq; & cæterorꝫ doctiſſimorꝫ hoīm vigilijs

docuisse Romæ, non fuit pudori, et si nūc eam rarus arti-
um p̄fessor, nō vt puerilē & sordidā, fere cauillat ac sper-
nit, sine qua tamen, nulla ars alia literata, intelligi p̄fecte,
tradicq; vlo p̄t pacto. Et certe hæc (vt perite Quintilian⁹
c̄esuit) in omni studior̄ genere, sola plus habet operis, q̄
ostētationis, Sed ad principes & nobilitatē reuertamur,
cuius vetus & ppriū opus esse instituimus ostēdere, sci-
re & honorare l̄ras (licet ab hoc more, nobiliū nō parum
multi deflexerint iam æuo nostro) Nā ut Plinius inquit
grauis scriptor. Reges innumeri honore artiū colebātur
olim, Et in ostētatione has p̄ferebant, opē, & imortalita-
tem sibi p̄ illas, progari, arbitrātes. Quare abūdabant & p̄
mia, & opa uitæ. Posteris pecuniaē studiū, & possidendi
rapiendiq; votū dāno fuit. Postq; em̄ senator c̄esulegi ce-
ptus, iudex fieri c̄esu, magistratū ducēq; nil magis exor-
nare q̄ c̄esus, postq; cepere orbitas in auctoritate summa,
& potentia esse, captatio in q̄stu fertilissimo, ac sola gau-
dia in possidēdo, pessum iere p̄cia vitæ, omnesq; a maxio
bono liberales dictæ artes, in cōtrariū recidere, ac seruitu-
te sola, pfici ceptū. Certe si nobilitas (ut canit Satyricus)
sola ē atq; vnica virtus, vel saltem nō sine virtute, Etsi ad
hāc, v̄l p̄cipue honestis disciplinis formamur, fingimur,
instituimus a pueris, nō potest p̄fecto negari, mancā, &
dimidiatā fere esse, absq; l̄ris nobilitatē. Et reuera nō tam
opibus, aut fumosarū imaginū titulis, q̄ virtute, & doctri-
na, nobilis ab ignobili discernitur, Hinc ē quod elegāter
Sidonius ait. Antiq; ducū dexterā, nō minus solitā sti-
lū tractare, q̄ gladiū, q̄a nescire bonas arteis tūc precipue

Sola gram-
matica pl̄
habet opis
q̄ ostētatio-
nis.

Reges ho-
nore artiū
colebāt olī

Nota hoc.

Dimidia-
tā esse sine
l̄ris nobili-
tatem.

Sidonius

Plus est es
se philoso-
phū q̄ prin-
cipem

Athenas
nō tā claras
īpis magni
ficiis opib⁹,
q̄ recorda-
tione sum-
mor⁹ viro-
rū q̄ in eis
floruerūt.

Crysipp⁹

phro erat nobilib⁹. Quidq̄ Athenagoras philosophus
Atheniēsis, ch̄ianor⁹ causam apud Marcū, & Cōmodū
Cæsares agēs, nō dubitauit tanq̄ maioris gloriæ, nomen
philosophi adscribere, q̄v surpatū a deūictis Armenijs &
Sarmatis cognomētū, vbi hac legatiōis suæ inscriptione
vſius ē Αθηναγόρας Αθηνάσιον φιλοσόφου χριστιανού πρέσβεια τερπί^ς
χριστιωνῶν & εποκράτοροι Μάρκος Αυρηλίω καὶ Αυρηλίω Κομμόδω
Αρμενιακοῖς Σαρματικοῖς τὸ δὲ μέγιστον φιλοσόφοισ, id ē latē ad
verbū Athenagoræ atheniēsis philosophi christiani, lega-
tio impatoribus Marco Aurelio, & Aurelio Cōmodo,
Armeniacis, Sarmaticis (quod at maximū) philosophis.
Et sane vnuis dies eruditore, plus patet (qđ & ipse Possi-
donius inquit) q̄ imperitor⁹ lōgissima ætas. Quid em nō
pluris sint magni, & clari sapiētia viri, in animis nostris,
quiū tanti sint ea solū loca, in quibus illi vixerunt, ut maxi-
me his capiamur, suauissimeq̄ delectemur. Mouemur
em nescio q̄ pacto, locis ipsis, in quibus eorū q̄s diligimus,
aut admiramur ad sunt vestigia, Vñ etiā apud Ciceronē,
Atticus inq̄t nō absurde, Ipsas illas Athenas nō tā operi-
bus magnificis; exquisitisq̄ antiquor⁹ artibus sibi place-
re, q̄ recordatione summor⁹ viror⁹, vbi quisq̄ habitare,
vbi sedere, vbi disputare sit solitus. Recte tu ergo & præ-
clare facis (ut iam tandem memeti p̄m ad te cōuertam) ge-
nero se noua quīlæ comes Hermāne, q̄ bonarū literarum
studia pene sola (atq̄ etiā n̄or⁹ nobiliū pene sol⁹) tante p̄e
amas & colis, Licet aliter qdā tui ordinis, sed nō indolis,
de te sentiat & iudicet in hac pte. Sed ut Crysippus dice-
re solebat, q̄rundā scio te bñficiū malle, q̄ iudiciū. Tucer

te hoc studioꝝ affectui, atq; honore, plane te ostēdis intel-
ligere, nō (qd multi falso vulgi errore ibuti male putant)
obeē nobilitati disciplias, sed bonas arteis ornare potius
oēm, q̄ destruere dignitatē. Hinc etiā, qd in te nescio iā, p
bē, an admirer magis, quū alij fere nobiles iuuenes, ptim
eḡtādi, venādiq; ptim epulādi, desidēdiq; int̄ choros ȳgi
nū studio tenent, tuū studiū, tuæ deliciæ sūt libri, ab op-
timis & eruditissimis qbusq; scriptorib⁹ editi. In q̄ etiā lō-
ge ab illor⁹ opiniōe dissētis, q ad oēm barbariē uelut ad so-
lidā doctrinā, cū maxio īgenior⁹ dāno, qscūq; adulescētes
v̄l̄sibi ab ignarīs parētib⁹ cōmēdatos, v̄l̄ casu oblatos, nō
adhortāt solū q̄tidie, ver⁹ etiā vi subigūt, & trahūt. A stu-
dijs ȳo hūanitatis, eosdē pinde atq; a uanitatis falsitatiscq;
noxijs errorib⁹ trepide absterrēt. Quę mordēdi, exagitā
diq; uiros hūaniōres defrima libido, adeo īcessit mltis (ne
dicā oib⁹ istis) ut ex alijs ſēpe reb⁹, & mlti vtiliorib⁹, de q
bus ſermo erat iſtitut⁹ ab iicio, iportunissime ridiculousſi
meq; huic trāſiliāt. Exēpli cā. Erit alicui ſermo, de īcarna-
tiōe ybi diuini, p cōciōe faciēd⁹. vixdū dicto pœmio, ibi
ſtatī omiſſo eo, qd cōmodū cepat, clamitabit ille. Nebu-
lōnes ſt poetē, oratores ſt porci, ſcripta, dictaꝝ eor⁹ ſiliq
dēmonum. Quasi ȳo p̄ſtiterit, poetaꝝ & orator⁹ audire
ibi vitupationē, & fortasse falsā, q̄ ſermonē uerū de incar-
natione ſaluatoris, in cuius ortu (ut ille inq̄t) exultāt āge-
hi, pastores pugilāt, ſtella p̄cediſ magi adueniūt, Et cun-
cta q̄ ſunt in cōelis terriscq; pulcherria, ipsi dñō deferūtur.
Hic te rogo clarissime noua quilæ comes, tibi ſi forte de
natali hoc, eo die dicendum foret, & præſertim coram
docta, literataꝝ concione, an tam illustrem, tam ſacram,

• • •

Artes or-
nare poti⁹,
q̄ deſtruere
oēm no-
bilitatem

Conciona-
tor⁹ q̄rūdā
conuictia in
poetas, &
oratores.

Ambro.

tā sublimē dicēdi materiā, deformi, & minime opportu-
na poetaꝝ, hoc ē, lītatorꝝ viroꝝ insectatiōe inqnares? Ni
hil minus conueniēs, nihil min⁹ aptū fieri posset, scio di-
ces. Qꝫ multa q̄tidie talia in hoc genere peccēt, hi, qui tñ
se solos hoīes factos, nos cæteros reptātes humi pecudes
arbitran̄, ac uelut e cœlo despiciūt, ne no n̄i cæcus non
videt, Quādōcūq; & vbi cūq; cœtum aliquē celebratū
coeūt isti, piaculare qddā cōmittere se putarēt, nisi q̄libet
eoꝝ singulatim ibi, dicto aliquo uelut stimulo, absenteis
& innocuos poetas laceſſeret. Munus hoc (liberale her-
cle) q̄ quis maiore iplet libertate, hoc magis p̄batur a re/
liquis. Qui vero paulo cunctatius ac modestius agit, sta-
tim q̄si studiosus diuersarꝝ partiū suspectus notaſ. Vnde
fit, ut in hmōi instituto ope, p̄inde atq; honesto quodā in
certamine, alij alios supare etiā conent, ac si timeant singu-
li sibi, ne extremū quēq; scabies occupet. Ex oībus itaq;
angulis ledoria quotidie fere in poetas, & studia humani-
tatis (velut missilia q̄dam) spargi audias. Hac certe rōne,
qui de honore vniuersitatis p̄mouēdo semp loquiunt no-
bis, quid ipsi p̄moueāt eā non video. Sed ei quantū noce-
ant magis video si dicere p̄mittāt. An nō nocēt, qui poli-
tissimā certe partē studiorꝝ, & cæteris q̄q; studijs appri-
me necessariā, ex vniuersitate q̄tidianis p̄pe cōuitijs tolli
p̄cipiunt, & linguae cultū, sermonisq; venuſtatē doceri p̄-
tinacissime uetāt. Quis rogo vellet illuc p̄gere ad discē-
dū, vbi eruditior & eloquētior fieri palam prohibeat. Aut
quis illuc liberos suos parēs n̄i stultus, cū magnis ſūpti-
bus a ſe dimittat, vbi nihil qđ ex hūanitatis artib⁹ ſit disce-

Ledoria i
poetas

Quis eo p̄
geret studi
orū cā, vbi
eloqntior,
& eruditio/
or fieri, phi
bet etiā pu
blice

re uel audire, sine publica etiā insectatiōe illis liceat. Hoc
totalibetate p̄fiteor, qui vult me docenti sibi fauere &
plaudere, mō soloecista sit ille, nō vitupo eruditore, hoc Soloecista
est, poetarū & oratorū. Sed negāt p̄fracte quidā, erudi
tos seu doctos esse. At Hieronymus noster doctissimos
illos (nedū doctos) vocare non dubitat, in prologo q̄stio
nū hebraicarū. Cuius yba (etsi egreditur modū epl'a) q̄a De orato-
latiniſſima & grauiſſima ſunt, hic etiā adſcripta, non inui- rū & poeta
tus uelim legas, Qui in principijs ingt libroꝝ, debebā ſe rū eruditio
cuturi operis argumēta pponere, cogor prius responde ne & laude
re maledictis, Terētī quippiā ſuſtinens, qui comœdiarū testimoniu-
prologos in defenſionē ſui ſcæniſ dabat. Vrgebat eñ eū um Hiero-
L. Lucilius, noſtro Lucio ſimilis, & quaſi publici grarij
poetā furē criminabat. Hoc idē paſſus ē ab æmulis & mā Nimiū ſi
tuanus uates, vt quū quoſdā versuſ Homeri trāſtuliffet bi arroga-
ad verbū, cōpilator veterū dicereſ, quibus ille respōdit, re contra
magnarū eē viriū Herculi clauū extorq̄re de manu. Sed
& Tullius, qui in arce eloquētiæ Romanæ ſtetit, rex ora- hoc Hiero-
torū, & latīnae linguaे illuſtrator, repetūdarū accusatur a
græcis. Nō mirū ergo, ſi cōtra me paruū homunculū, im- nymī testi-
mūdi ſues gruniāt, & pedibus margaritas cōculcēt, quū moniū gā-
aduersus doctiſſimos viros, & qui gloria inuidiā ſupare niētes
debuerāt liuor exarferit. Nimiū certe ſibi arrogēt neceſ-
ſe ē, qui cōtra Hieronymi ſententiā, ſuā valere poſtulant.
Ille oratores ut poetas uiros doctiſſimos & gloria inuidi-
am ſupaffe p̄nūciat. Iſti (neſcio qui), apud vulgū imperi-
tū, vana auctoritatis aura ſubnixi, quos numq; olſecerunt
(ne dicā intellexerūt) paſſim uituperāt. Et cōtra eosdem,

B

De orato-
rū & poeta
rū eruditio
ne & laude
testimoni-
um Hiero-
nymi

Nimiū ſi
bi arroga-
re contra
hoc Hiero-
nymī testi-
moniū gā-
niētes

Catonis p
ceptum

Prædones
famæ alie-
næ, sub pſo
na seu ve-
ste ouilla

qui rōnibus deceret, solis ppe cōuicijs decertat. Quīq
ignorātia (quā obijciūt) manifeste refelliē, tūc ignominij
& pbris uelut noua acie pugnat. Et quod, teste Hierony
mo aduersus impijssimos Celsum & Porphyrium nulli
nīorē fecerūt, vt omissa causa, in supflora criminū obiecti
one yſarenſ, hoc nūc quidā facere non verent̄, ut s. diser
tissimis, & eloquētissimis hoibis christianis, viliū conui
ciatorē mō, impingāt turpitudinē, līata disputatiōe inte
rim penitus postposita atq; omissa. Hic poetriā (sic em ip
ſi vocāt) totū destruere clamitat, ille humanitatis arteis fa
tuitatis studia dictitat, aliis fabularū deliramēta accusat,
alius yborē lenocinia adlatrat, ali⁹ alia pbra occētat. Nus
q; certe in Italia (parēte līarē) exaudiunt̄ barbarica hæc cō
uicia in studia humanitatis, q; passim, & q̄tidie hic perstre
pūt, quisq; suā ibi docet artē, sine alterius iurria. Nō iure
cōsultus, nō theologus, non philosophus ibi, e cathedra
cōtra poetas, & oratores, de lana caprina rixat. Nemo iu
xta Catonis pceptū, ibi temere alterius disciplinā carpit
& mordet, ut hic sit nimis acerbe pene q̄tidie a qbusdam,
q̄rē nō audeo dicere nomē. Qui vt ipi soli in admiratiōe
sint apud populū, soli questū faciāt ex multitudine scho
lasticorē, neminē aliū (iterū em dicēdū ē) neq; grecū, neq;
latinū, penes se docere patiunt̄, nō doctrinæ solū derogā
tes, sed etiā honori & bonæ eius existimatiōi in officiosiſ
sime detrahētes. vt si doctissimus pceptor (fatēte etiā iu
dia) fuerit cōprobatus, nulli tñ ei cōmittat̄ instituēdia pa
rentibus liberi ob ihmōi disseminatā in vulgus p inuidos
aduersarios, turpitudīs de illo, & iprobitatis famā. Qui

tamē se, & sua interim oīa tā impēse extollūt, & effeūt, Cæcus
q̄si oēs apud se agētes, moribus cōtinuo sancti angeli, do morsui
cōtrina sūmi in oīi sciētiæ genere (exceptis his n̄is dūta-
xat q̄ cōtēnunt) viri euadāt. Quasi yō nos nō q̄tidie com-
plureis videam⁹ iMorū discipulos, Sed cauesis Buschi qd
dicas. Ego breuiſ hoc dico, nihil nobis accidere iniquus, ni
ſi q̄ ſp in ſuo cū iſtis foro litigam⁹, nunq̄ in n̄o. Si cauſam p litigare
n̄ram agere nobis corā pītis humānarū līarū arbitris lice-
ret, nō mō nō timerem⁹ repulſā, verū etiā ab iſpis audere
mus ſperare iſup nō nullā etiā laudē, uelut de Sophocle
ſere p̄ditū ē memorīæ, quē A thenis, in ſūma ſenectā, de
mētiæ accusatū a filio, q̄ſi p̄ etatē desipet, iudices lector cu
iufdā tragoēdię (quā tūc forte ſcribebat) argumēto, nō ſo
lū nō p̄nūciauerūt demētem, ſed aſſurgētes honoris grā
vniuersi, honorifica ſua ſnīa declarauerūt etiā aliq̄-
to pl̄ sapiētē. Sed hēc ſors n̄ra ē (haud eq̄tū) vt p̄fessiōis
n̄rā penit⁹ ignaros ſuſtineam⁹ accusatores & iudices, q̄ in
re fortunatores nobis repiunt etiā vīliſſimi q̄q̄ artifices
Nā de ſutore, de fullone, de fabro, nemo fere niſi illi⁹ op̄i-
ſicij peritus iūdicat, de n̄is, hoc ē, humanitatis ſtudijs ſo-
li ſibi iudiciū fere ſumunt iſpiſi imperiti. Qui q̄ idonei ſint
terū n̄farū iudices, inde adparet plane, q̄ pene magnorū
criminū vice nobis obīciūt, i cōponēdo morā & ſtudiū, i
yborum delectu iudiciū, in p̄nūciādo (neſcio quā) iſpis
ingratam vocis & ſuauitatis curā. Quiaſi vero adeo eos
timere debeamus, vt temere quicquid in buccāt
nobis veneſit effutiræ, & cerdonum, ac aratorum more lo-
qui nobis præoptandum ſit, q̄ vel tantilla iſpos libertate

B ij

Iniq̄ſſimū,
cū hoste in
ſuo foro ſe

Sophocles
a filijs ſuia
dementiæ
accuſatus
Athenis

Fortūatio
res poetis,
& oratori-
bus nūc vi
liſſimos q̄ſ
q̄ opifices
& cerdōes

Marsia offendere. Cogor hic recordari Marsiae illius, qui de arti phrygis fabula.

Ad filatio,

Naturā ipso oris hūani positu declarare liguā exco lēdam esse

Eia qualis isti p'moto ris studio- rum.

Ephesij publico edicto ūnes frugi de sua ciuitate exire iussuerunt

Cupido res cōtētio nis, q̄ yita tis amusi.

ficio musicæ cōtendens cū Apolline, ipsum (ut eloquenter scriptū ab A puleio est) vitupabat, q̄ esset coma intonsus, & genis gratus, & corpe nitidus, & arte multisciens, & fortuna opulētus. Sese vero laudat maxime, q̄ eēt pectore hirsutus, barba squalidus, fortuna Irus, oratione barbarus. Parī mō vident mihi facere oīino, q̄ distincte ornateq̄ loqui, in magno vicio, cōtra vero osce, sordide q̄ dicere, in magna laude habendū arbitrant. Quū ipsa natura certe, vel loco, vel figura ipsa oris humani, nos quo dāmodo admoneat, impēsius cætero corpe eā partē, quæ sit animi vestibulū, orationis ianua, cogitationis comitiū excolendā esse. An ideo fortasse vni homini, os loco ex celso, & cōspicuo finxit rerū ille cunctarē opifex, vt logi nisi barbare non disceret? Ecce tibi, q̄ pulchre p'mouent bona studia, quāq̄ recte curēt honorē vniuersitatis suæ, qui fere sicut Ephesij neminē apud se frugi esse patiebātur, ita ipsi apud se neminē aut docere, aut discere eloquētiæ studia p'mittāt. Sed si quis extiterit forte talis, dicūt, alio in loco, & apud alios sit ille. Nōne lōge secus isti, ac liquidissima veritas ē, sentiūt? Quod si ita est (ut confido esse) adparet, quod est maxime sapientis & philosophi, nō habere istos, ut scilicet ratione moueant, contra vero quod philosophū & sapientē imprimis dedecet, cupido res esse cōtentioñis & rixę, q̄ veritatis & euidentię. Horū itaq̄ inimicis vocibus (ut tandem quorsum euadā semel intelligas) & si ego nihilo moueri magis soleo, q̄ plagis p' uiuorę, rogatus tamē a plerisq̄ studiosissimis & amātissi

mis nostri adolescentibus, domesticis meis auditoribus,
scripsi nuper librū vnū, q̄ eos potissimū in hoc pulcherri
mo genere studiorē confirmē, inuitemq; paulatim alios
ad hāc amoēnitatē, in barbarorē scholis, p̄inde atq; in cōe
ni volutabris adlūc inclusos. Idq; in eo maxime secutus
sum, vt meis arma, qbus tueātur se, solū porrigā, aduersa
rijs nihil vel oīnō modestissime respōdeā, Nā ita para
tos esse illos nō semel exptus sum, ut ubi vrgeri se argu
mentis senserint, tū uel acerrime resistant. Sed age qbus
tandē telis: Meris gerris, meris cōuicijs. Tū scurræ, tum
lenones, & quodcūq; aliud p̄terea illis collibitū fuerit, es
se (uel inuiti) cogimur. Tū ex p̄uintijs oībus (nedū gym
nasijs) procul extores miseri agimur. Quare ne quicq; si
bi responsum a me oīm q̄rantur (nā r̄ndere ne hoc quidē
p̄uocatis nobis licet uolūt) palam cōtestor, non illis, sed
mihi hāc, & musis, eisq; tātū cecini, q̄ musas mecū amāt,
Quorē omniū quū tu generosissime & eruditissime no
uaquilæ Comes Hermāne sis p̄cipiuus, & velut ātesigna
nus, vel dux quidā potius, istuc quicqd ē tandē libelli, s̄
ue nugarū, tibi vni velut cuidā studiosæ iuuētutis princi
pi (& si fortasse cōueniēter parū, officiose tamen) dedico,
aut etiā magis dedo, & in tuā vnius q̄si clientelā trado at
q; cōmitto. Cuius patrocinū si tu suscipis uel solus, apo
lactizo (ut ille inq̄t plautinus Epidicus) inimicos omneis
Titulū siue nomen ipsi libello dedimus Vallū humanita
tis Tomos siue capita octo cōtinet, q̄is numerus ad cor
poreæ soliditatis effectū (teste Macrobius) potissimū pti
neat. Siquidē vñ apud geometras punctū locū obtinet.

• •

B ij

Scholæ
barbarorū
qdā q̄si cōe
ni voluta
bra esse.

Nō q̄b̄te
contranos
pugnat ho
stes n̄i.

Mihi hāc,
& Musis

Inscriptio
operis

Numerus
octonari⁹.

Duo lineæ ductum faciūt, q̄ punctis duobus coeretur.
Quatuorverc puncta, aduersum se in duobus ordinibus
bina per ordinē posita, exprimūt quadri speciē, a singulis
punctis in aduersum punctū rejecta linea, Hæc quatuor
(ut diximus) duplicata, & octo facta, Quo quadrasimilia
describunt, q̄ sibi supposita, additac̄ altitudine, formā cu
bi quod est solidū corpus cōponunt atq̄ efficiūt. Hūc ita
q̄ numer̄ ad subtractionē nostri istius valli, nō temere
adhibuiimus, sed ut cubi. i. solidi absolutiq̄ opis, siue cor
poris ratio illi(aliqua saltem)cōstaret. Quæ autem dispu
tatur atq̄ differuntur in eo, sunt ferme hīdī. In primo to
mo Studia humanitatis, nō vanitatis, pueritatisq̄(ut pla
cet aduersarijs) sed ipsa liberaliū artiū studia esse pbātur.
In secundo, plurimū utilitatis & boni cōtineri in his lite
ris ostēditur, contra eosdē qui penitus nihil frugi, in illis
clamitant inueniri. Tertio aduersus p̄dictos, qui hæc stu
dia cēsent iuuētuti fere interdicēda, ego contēdo atq̄ ad
firmo, ad sacrā scripturā intelligēdā, non expetēda solū,
verū etiam aliquo pacto necessaria. Quarto ubi ab ijsdē
illis, non nisi turpes, & sordidi, apud hæc studia euadere
dicūtur, ego contra, quosdā(nec parū multos) illis imbū
tos, sanctissimos euasisse, piētissimeq̄ vixisse demōstro.
Quinto, eloquentiam, quā non supuacaneā mō, verū qđ
amplius est, rem nihili p̄dicant, ego rem magnam, & vtī
Iem(etiam ecclesiasticis) assero, seduloq̄ ostendo. Sexto
de his verbis diui Hieronymi, Dæmonū cibus, & cæte
ris hīdī agitur, q̄ ea nō solum de poetis(ut interpretantur
aduersarij) sed de Aristotele, & philosophis omnibus, p.

Cubus

Brevis eo
rum narra
tio q̄ i toto
hoc vallo
cōtinētur.

inde atq; de poetis, vel etiam magis dicta legatur. Septimmo Carmen sacrorum mysterijs, atq; adeo sublimioribus etiam mysterijs, non solum nostros, sed etiā sanctos olim prophetas frequenter accommodasse indicatur. Octauo & ultimo, omniū protestantissimarū nationū, & imprimis Italiæ, ac reginæ gentium ipsius Romæ præiudicij, non toleranda tantum, sed etiam publica impensa fouenda esse hæc studia colligitur, contra seueritudinē prope nimiam eorum, qui ea pene quotidie suo decreto (uelut Manlia no imperio) de omni repub. literaria penitus decernūt excludenda. Sed heus tu, quid nam illos, quū hæc legent (modo legent quādoq;) & non illecta potius reiſcent, vt plæracq; solent, nec lecta, nec intellecta satis, damnare) dicuros arbitraris? An non tibi videtur ita statim dicturi? Puerilia istēc quidē sunt, nec digna quæ respiciamus salte. Nullū ē hic argumētum formale, nulla artificialis conclusio in barbara, Quod si serio illi, & vere tamē mihi obiiciunt, letor hercle ex sententia, q; concludere mihi in figura tñ contigit latina. Vale, ex meis qdib; Anno. M, D.XVIII. tertio nonas Februarias.

Brevis resq; seu complexio eorum,
quorum occasione profens humanita
tis vallum excitari coepit est.

• •

Nno superiore, dū forte fortuna, ego & una
mecū aliqt iuuenes studiosi auscultarem⁹ cui
dā cōcionatori, de natali Saluatoris nostri, p
cōcione dicenti, p sermone huic rei accomo-
dato, audiuimus egregiā vitupationē studior⁹ humanita-
tis, Quæ ad hunc ferme modū erat cōcinnata. Peruersi-
tatis vanitatisq; ac potius falsitatis, q̄ humanitatis, & tur-
pium lenonū, q̄ pboꝝ hoīm esse hæc studia, & nihil diui-
ni cōtinere, nihil honesti. Poetas & oratores nō solum sci-
re videri potius, q̄ scire aliquid, & finē suū in dicēdo tñ
cōstituere, & anxie ne qd forte nō Tullianā redolēs offi-
cinā illis excidat cauere, itē curiosius distinguere, & vnū
quodq; ybum quō dicāt eloquētius, attēdere sollicitius,
q̄ curare quō viuere oporteat sanctius, fatigare sese, uox
hæc amo aspireſ nec ne, amorē aut̄ dei & pximi, & quali-
ter in ipso viuendū sit, pūipēdere, sed insup eos pmiscue-
porcos esse. Addebātur p̄terea ad exaggerādū odiū, ge-
mitus & vociferatiōes, q̄ nobilis iuuētus bonis artibus
postpositis, huic arti hūanitatis dedicare se totis virib⁹
sinaſ. Cōmemorabat etiā correptio Hieronymi. Adfere-
batur tēpus impletū, q̄ in fine seculor⁹ (teste ap̄lō) hoīes
a veritate auditū auersuri sint, ad fabulas aut̄ conuersuri.
Obijciebat ulterius, q̄ apostoli p̄dicatio, nō fuisset in per-
suasibilibus humanae sapiētiæ verbis, quod tñ ab ap̄lō in
philosophos (qui sapiētiæ titulū sibi defendebāt) dictū ē
magis, q̄ in poetas. Postremo omneis eos incusabat, uel
potius tetricē obiurgabat, qui qū illor⁹ intereēt, nō cor-
rigerēt has negligētias. haud obscure significās, se aucto-

re, humanitatis literas omni iuuentuti penitus interdicendas, & solā barbariem, toto discendi tpe, studiosis inculcādā. Acturus itaq; patronū qualēcūq; tandem meorum studiorū in hoc vallo, res ipsas, hoc ē, capita accusatiōis præscriptæ dūtaxat, siue mētione auctoris, p virili mea cōfondere, & dissoluere tētabo. Neq; em̄ ideo hāc scribēdi pui ciam accedo, vt q̄ sim disertus (sum equidē mihi cōscius infantiae meæ) cōtra eū, uel aliū quenq; experiri uelim, & velut caninā exercere facūdiam, sed ut (quod semp̄ licuīt, semp̄q; licebit apud bonos, & æquos) more veterum, qui aliorū (amicissimorū etiā) dicta libere, nō quidē cōtūmeliæ inferēdæ, sed tñ veritatis cognoscēdæ studio refel lebant, quid p hisce humanioribus disciplinis, cōtra illarū vitupatores, p̄babiliter afferre possim, citra iniuriā cuiuscūq;, hac disputatione reperiā ac proferam.

HERMANNI BUSCHII PASIPHILI
Vallum humanitatis, pro studijs politiorib;
bus suscepū, incipit fœliciter.

Studium humanitatis hoc ipsum esse proprie, quod sit alias studium liberalium artiū,

TOMVS PRIMVS.

Bed ut constent mihi promissa mea, Incipiā nunc quantum equidem potero, ostendere, humanitatis studium id ipm esse, quod liberaliū artiū studium aliter dicit. Quare qui humanitatis studiū dānant, sciāt se omneis cū illo bonas arteis simul dānare. Qd' ideo

C

• •

Gellius
Humanitas

Sic veteres p̄prie & signāter adpellauerūt, q̄ ex omnibus animātib⁹ vni homini, huius sciētiæ cura, & disciplina data sit teste A. Gellio noctiū atticar̄ libro. xij. Cuius sunt hæc ad formā. Qui verba latīna fecerūt, quicq; his probe vñi sunt, humanitatē nō id esse voluerūt quod vulgus ex istimat, quodq; a gr̄ecis φιλωθρωτία. i.e. erga homines amor dicitur, & significat dexteritatem quandam, benevolentiamq; erga omneis homines. Sed humanitatē adpella rūnt id propemodū, quod τεχνεία gr̄eci, nos eruditio nem, institutionēq; in bonas arteis dicimus. Quas q̄ syn ceriter cupiūt, adpetūtcq; hi sunt vel maxime hūanissimi.

Huius em̄ sciētiæ cura & disciplina, ex vniuersis animan tibus, vni homini data est, iccircoq; humanitas adpellata est. hæc Gellius. In isto significato humanitas etiam dici tur a Plinio, lib. ix. epistolaꝝ ad Maximum, quū inquit. Cogita te missum in ꝑuincia Achaiā, illā verā, & veram gr̄aciā, in q̄ primū humanitatis līræ, & fruges inuētæ esse credunt. Qd' eū de liberalib⁹ disciplinis intellexisse quis dubitat, q̄s Gr̄acia apud se primū inuētas, sp̄ gloriata ē:

Cicero. Hinc Cicero pro L. Flacco. Ad sunt Atheniēses inq̄t, vñ hūanitas, doctrina, religio, fruges, iura, leges ortę, atq; in oīeis pteis distributę putant. Et pro Archia q̄q; poeta, oīeis arteis ad hūanitatē p̄tinere dicit, & habere quoddā cōe vinculū, & quasi cognatiōe inter se cōiūgi. Idē in ea dē oratione, de his studijs ita inq̄t. Hęc studia adulescētiā agunt, senectutē oblectant, secundas res ornāt, adiuersis, perfugiū & solatium pr̄ebēt, defelectant domi, non impe diunt foris, pernoctant nobiscū, peregrinant, rusticātur.

Laus hūa/ nitatis

Quod si ipsi hæc neq; attingere, neq; sensu nostro gustare possemus, tamen ea mirari deberemus, etiam quū in alijs viderem⁹. Nō ergo nobilis iuuētus, quū cepit huic studio operā dare, bonas arteis postposuisse criminanda est, sed tūc eas v̄l maxime appetere existimāda. Poetīcam, & oratoriā, q̄ humanitatis vocabulo p̄cipue censentur, aduersarij nostri (ut uideo) nihil p̄ter sola fabularū de liramēta, & inaniū verbor̄ tumultus p̄fiteri arbitrātur. At poetaꝝ & oratorꝝ institutū ē, non delectare solū, sed etiā p̄dēsse, quod sine sapientiæ disciplinis, fieri ego posse nō opinor. Vñ nec poetas sapiētiæ expteis fuisse opinor etiā, nec solū ego, sed mecum prudētissimi q̄q; veterū. Quītilian⁹ i Homero, nulli⁹ nō artis aut p̄cepta, aut certe nō dubia vestigia reperiri adfirmat in duodecimo, eundē Apuleius diuinū auctore nominat, Antisthenes stoicus opus illius, nihil esse aliud, quā de iusticia & virtute cōpositum poema, interpretatur. Iustinianus orbis imperator in prologo pandectarū omnis virtutis parentē, titulo me Hercules haud quanq; illaudato Homerū p̄dicat. Hūc nihilo minus idiotam nobis faciunt, nūc nescio qui noui exorti repente sophi. Sed credat hoc illis Iudæus apella, non ego. Horatius certe inquit, se(quum Romæ literas Horatius. didicisset)causa cognoscēdi philosophiam Athenas profectum. Vergilio quoq; non ignobiles neq; obscuri scriptores, philosophiæ & astrologiæ amplā copiam adtribuunt. Nec quenq; de summis græcæ disciplinæ auctori⁹, haussisse p̄la testant, q̄ follertia Maronis assecuta sit, v̄l in suo ope digesserit. Vñ nō iuria etiā apd' iure cōsultos ei⁹

C ii

• •

Vergi.

valuit auctoritas, sicut digestorū li. primo de rerum diu.
Martianū & quali adparet, ubi Martianus ex sententia Maronis ait.
iurecōsul. Cœnotaphisū sibi magis placere videri locū religiosum
Accursius esse, q̄d cōtra. Nec certe in ea re (ut nūga Accursius) fal-
sus est testis Vergilius, nō magis hercule, q̄ falsi legū la-
tores, quorū leges, principū voluntas siue libido postea
mutauit, aut abrogauit. Cœnotaphiū, ex usu & auctorita-
te veterū, locus erat religiosus. Diuis fratribus post tot
annos, veterū obseruationi (quā poeta indicauit tamē ma-
gis, q̄d sequi iussit) refrāgātibus, si contrarium placuit re-
scribere, nō certe ppterēa statim falsus ē Vergilius. Ne-
q̄d falsum est, ante hoc diuorū fratrū rescriptum, ita suisse
quandoq̄ obseruatū ab antiquitate, cuius (ut omniū aliarū
pene rerū) doctissimus nimirū fuit poeta, Quapropter
etiam, si recte libret Accursius ea verba, dephendet palā,
Martianū iurecōsul, inclinari magis in sententiā Vergiliū
de Cœnotaphio (quod utiq̄ nō faceret, si testis falsus, &
vanus ei videref) q̄d diuorū fratrū, utpote quorū rescri-
pto se satis significet cedere, potius, q̄ qualēcūq̄ sensum
principū, pro lege accipe oporteat, q̄d q̄ sapientiæ Vergi-
lianæ minus deferat, quū sic ait. Cœnotaphiū quoq̄ ma-
gis placet esse locū religiosum, sicut testis ē in ea re Ver-
gilius. Sed diui frates cōtra rescripsérūt. In q̄ Martianus
melior & modestior pfecto poetarū estimator, q̄ Accur-
sius, tātū abest, vt Vergiliū falsum testē vocet, sicut ille,
satis quidē inciūliter, ut etiā eius vnius auctoritatē, duo-
rū diuorū principū maiestati obponat. Diuis q̄d Hiero-
nymus tractās illud Ecclīastā. Cor sapiētis ī dextra eius,

Hiero.

cor aut̄ stulti in sinistra illius, Vergiliū honorifica ad pēlatione philosophi dignat̄, sic scribēs. Viæ q̄ p̄uersæ sunt, a sinistra sunt. Qui ergo sapiēs est, semp de futuro seculo cogitat, quod ducit ad dextrā. Qui vero insipiēs, de præsenti, quod positū est in sinistra. q̄ quidē secutus idē philosophus & poeta ait.

Dextera quæ Ditis magni sub mœria ducit
Hac iter elysium nobis, at leua malorum
Exercet pœnas, &cetera.

Et Fabius Quintilian⁹, grāmaticis oīne genus scriptorū excutiēdū esse adfirmat, q̄ enarraturi sint poetas, nec si rationē siderū ignorēt, ab his eos, q̄ toties ortu, occasuq; si gnōr̄, in declarādis tpi b⁹ vtan̄. Nec si ignari sint philosophiæ, pp̄f pl̄imos, in oībus fere carmībus, locos, ex itima q̄stionū naturaliū subtilitate repetitos, intelligi posse. Eloquētia q̄c̄ idē opus esse nō mediocri grāmaticis adserit, ut de vnaq; earū (q̄s demōstrauim⁹) rerū, dicāt pprie & copiose. Ecce q̄t, & q̄ magnarū disciplinarū cognitionē, solū grāmatico necessariā cēsuit Quintilianus, ad recte intelligēdos, exponēdosq; poetas. Sed ridicule hoc sane ille, si nihil in eis altioris doctrinæ, probiorisq; l̄taturæ cōtinetur, q̄ aduersarij p̄dicant. Puto his satis me docuisse iā, Gellio, Plinio, Fabio, Cicerone, Martiano, Hieronymo testibus, studijs humanitatis, bōvarum artium studia accipi, nō vanitatis neq; falsitatis. Quos ipsi (ut sunt fere fastiosi) auctores si eleuant, nos tamē nihilo ob id minus, aut tribuemus, aut innitemur illis, q̄ ab ipsis eleuentur. Sed quid dubitamus, si (vt ostēdimus modo) hę artes hu-

Quintilia.

C iii

Colonię
terrogatq
dam.

Rhetorica
sub grāma
tica.

manitatis, ipsa sunt liberaliū disciplinarū studia, quin au-
debunt iam postulare aduersarij hæc a se tantū, uelut a iu-
stis fontibus, esse petēda, q̄ illor̄ sit nō tradere solū ista,
verū etiā nouos magno numero sophos, in his creare q̄tā
nis, & in omniis pene parteis a se velut ex eō Troiano di-
mittere. Censerē equidē iustū & æquū postulare illos, ni
si essent verbis & titulo tenus magis, isti fere oīnes harū
artiū, q̄ re & cognitione doctores. Memini (sit q̄so venia
aliqua libertati) me Coloniæ semel interrogare quendā e-
senatu istor̄, cur non docerent in gymnasijis suis rhetori-
cā, sine qua nec numerus certe reddi posset septē libera-
liū artiū, nec magisteriū illarū quisq̄, nisi effrons & ipu-
dēs, sibi vēdicare. Ridicule mihi hāc nos cōprehēdimus
sub grāmatica inquit. Et ego, ad istū eundē modū, posse
tis & totā Siciliā comp̄hēdere sub vna Aethna inq̄, Sed
omissis his, qui nobis rhetoricā sub grāmatica primæ &
secūdæ partis Alexādrī comp̄hendūt, & rē philosophiæ
ignorātes, noīe glorian̄, ad alia commodū transeamus.

GIn studijs humanitatis, vtilitatis & bonæ fru-
gis plurimū esse,

TOMVS SECUNDVS

Vnc ueniamus ad id, quod secundo loco nos
pbaturos sumus polliciti, videlicet multa uti-
lia continere hæc studia humanitatis, Inf̄ quæ
hoc primū occurrit, q̄ ex eis copia optimorū
verbor̄ cōparatur, & eloquētia rebus psuadendis, sentē-
tijsq̄ explicandis maxime necessaria adquirit, An in tot

Ciceronis pulcherrimis operibus, de amicitia, de parado
xis, de senectute, de officijs, de tūsculanis q̄stionib⁹, de
finib⁹ honorū & malorum, in tot epistolarū familiariū,
tot secretarū librīs, in tot orationib⁹, præter inanē ver-
borum elegātiā, nulla vtilia prudentiæ, fortitudinis, tē
perantiz, præcepta oīmīo legūtur. Quis hoc credat, ni-
si aliquis, qui sit posus semp honesta misocalus? Quid
si inimicis nostris ego mōstrauero locum A ugustini, ubi
ille Hortēsius Ciceronis legendo fateatur se desiderijs
& precibus ad deum repēte conuersis, omnē vanā spem
depositisse, & immortalitatē sapientiæ cōcupisse ēstu cor-
dis incredibilē. Nonne eos mihi cōcedere æquum fuerit
(quod antea negarūt) vtilia quædā in nostris hisce studi-
is contineri? Verba diui patris A ugustini ex tertio con-
fessionū eius volumine sunt ista. Inter hos ergo imbecil-
la tunc ætate, discebam libros eloquētiæ, in qua eminere
cūpiebam fine damnabili & uētoso, per gaudia vanitatis
humanæ. Et usitato iam discēdi ordine, peruenērā ad li-
brū quēdam cuiusdā Ciceronis, cuius linguiā fere omnes
mirātur, pectus nō ita. Sed liber ille ipsius exhortationē
cōtinet ad philosophiā, & vocatūr Hortēsius. Ille vero
liber mutauit affectum meū, & ad teipsum domīe muta-
uit preces meas, & vota ac desideria mea fecit alia, viluit
mihi repente oīmis vana spes, & immortalitatē sapientiæ
cōcupiscebam ēstu cordis incredibili, & surgere iā coēpe-
rā, vt ad te redirē. Nō eī ad acuēdam linguā referebam
illum librū, neq̄ mihi locutionē, sed qđ loquebat p̄suā-
serat. Quō ardebā deus meus? quō ardebā euolare a ter-

familiares
& secretæ
C. eplæ.

Misocalus

Augus de
Ciceronis
Horten.

C iiij

Seneca
Plinij na-
tural histo-
ria.

Salomon

Augusti.

Silitudo
serpentis in
scripturā.

renis ad te: hæc Aug⁹. Nō sunt igit̄ oīa, q̄ in studijs hūani-
tatis discun̄ falsa & uana, nec in dicēdo solū eloquenter,
sed etiā in salubrit̄ docēdo sunt occupata, et cōplura cer-
te vtilia cōtinent. An nihil utile cōponēdis moribus ē in
op̄ibus Senecæ: nihil in naturali historia Plinij, multipli-
cē pene oīm terrestriū, & aq̄tiliū, oīm herbar̄, plantar̄,
metalloī, lapidū, naturā tradētis? Quare igit̄ intersapiē-
tiæ dona, reputat Salomō, scire natūras aīaliū, & iras be-
stiarū, vim uētor̄, differētias uirgultor̄, & ȳtutes radī-
cū: Quā vtilis sit hæc cognitio itelligēdis sacris l̄ris (ut in
terī de medicina taceam⁹) copiose & luculēter etiā ab Au-
gus. disputat, Cui⁹ ȳba, q̄a nobis fortissime militāt cōtra
aduersarios adscribem⁹. Ait aut̄ sic li. iij. de doc. chr. Rerū
āt ignorātia facit obscuras, figuratas locutiōes, quū igno-
ram⁹ uel aīantiū, uel lapidū, uel herbar̄ natūras, aliarū ve-
rerū, q̄ plērūq; i scripturis silitudīs alicui⁹ ḡfa ponunt. nā
& de serpēte qđ notū ē, totū corp⁹ eū, p capite obījcere fe-
riētib⁹, q̄tū illustrat sensū illū, q̄ dñs iubet astutos nos eē
sicut serpentis: vt scilicet pro capite n̄o qđ est Ch̄s, cor-
pus potius psequentibus offeramus, ne tides Christiana
tanq; caput neceſ in nobis, si parcētes corpi, negemus de-
um, Vel illud, q̄ per cauernæ angustias coartatus, deposi-
ta veteri tunica, vires nouas accipe dicit̄, quātum conci-
nit ad imitādam ipsius serpentis astutiam, exuēdumq; ip̄m
veterem hominem, sicut Apostolus dicit, vt induamur
nouo, et exuēdum per angustias (dicente domino) intra-
te per portā angustam. Ut ergo noticia naturæ serpentis
illustrat multas silitudines, q̄s de hoc animante scriptura

dare cōsueuit, Sic ignorātia nō nullorū animaliū, quæ nō
minus p̄ similitudines cōmemorat, impedit plurimū le-
ctorē. Sic lapidū & herbarū, vel q̄cūq; tenētur radicib⁹,
nā carbunculi noticia, q̄ lucet in tenebris, multa illuminat
etīa obscura libroꝝ, vbi cūq; ppter silūtudinē ponit. Et
ignorātia berilli, uel adamātis, claudit plærūq; intelligen-
tiæ fores, nec aliā ob causam facile ē intelligere pacē ppe-
tuā, significari oleæ ramusculo, quē rediens ad arcā colū
ba ptulit, nīsi quia nouimus, & olei lenē contactū nō faci-
le alieno humore corrūpi, & arborē ipsam frondere gen-
niter, Multi aut̄ ppter ignorantia hyssopi, dū nesciūt quā
vīm habeat, vel ad purgandū pulmonē, vel (ut dicit) ad sa-
xa radicib⁹ penetrāda, quū sit herba brevis atq; humiliis,
om̄ino inuenire nō possūt, quare dictū sit, Asperges me
hyssopo & mundabor. An nullū etīa c̄p̄cipium est, in
tot Strabonis, Dionysij, Pōponij mellæ, Ptolomei scri-
ptis de cosmographia libris? Idē Augustinus noster cer-
te iudicat, non negligendā esse locorum cognitionē, vbi
inquit. Benignā sane traternæ vtilitatī eū om̄ino impēsu-
rū operā, si quis sicut alij quidā verba oīa, & nomina he-
bræa, & syra, & ægyptia, uel cuiusq; alterius linguae (si q̄
pterea in scripturis sanctis inuenias) se patim interptati īā
sunt, ita ipse quo scūq; terrarū lecos, quæue alia aīalia, v̄p
herbas, atq; arbores siue lapides, yl metalla īcognita, spe-
ciesq; quaslibet scriptura cōmemorat, ea generatim dige-
rēs, sola exposita l̄ris mandet. Si aut̄ nihil cognitio locorū
cōfert, quur ergo Hieronymus nō cōtētus in volumini-
bus sacris toties legisse singulas vrbeis, viculos, mōteis,

Lapidum
noticiā ad-
iuuare itel
lectū scrip-
turæ.

Oliua cur
pac̄ signū.

Hyssopi
vis ad pur-
gādū sto.

De vtilita-
te Cosmo-
graphorū.
Augusti.

Hiero.

Pius pon.
max.

flumia, torrēteis, & cōfinia Iudæę, etiā voluit eorūdē lo
corę, circūeundo cū eruditissimis hebręorę, sit⁹, corā ocu
lis corporalib⁹ intueri. Sāctissimi Hieronymi x̄ba(ne forte
telū, qđ nō oñdo, etiā me nō habere aduersari⁹ putet) hic
interserā, Ita in Paralip. p̄fatiōe ab eo scriptū lego. Qūo
græcorę historias magis intelligūt, q̄ Athenas viderunt,
& tertiu Vergiliij librū, q̄ a Troade p̄ Leucaten, & acro
ceramnia ad Siciliā, & inde ad hostia tyberis nauigauerūt,
Ita sanctā scripturā lucidius intuebit⁹, q̄ Iudæā oculis con
tēplatiis ē, & antiq̄r̄vrbīū memorias, locorūc⁹, vel eadē
vocabula, vel mutata cognouerit. Vñ & nobis curæ fu
it, cū eruditissimis hebręorę hūc labore subire, vt circū
irem⁹ prouintiā, quā vniuersit̄ Christi sonat ecclesię. Ne
c⁹ post istos Pius secūdus, sibi pontifici, & iam seni, exi
stimauit turpe esse, rerū vbiq̄ gestarę historiā, & omniū
locorę situs diligēter describere, licet (ut peritus guber
nator vētos) p̄uidet, nec sibi quidē summo pōtifici par
suros istos (qbus oēs plateæ iam plenæ sunt) bonas & vti
leis disciplinas carpe & mordere adsuetos, quādo illorū
morsibus occurrēs, ita p̄fandū fere necessario duxit. An
fugiet laborem nostrū malignus interpres? Minime qui
dē, nec tātū nobis arrogamus. Vñ hoc (inq̄ent) ociū pōti
fici maximo: qđ in scribēdo hāc tēpus absumpsit, Chri
stianæ plebi detraxit. Quār nō vtilius sese exercuit? Tē
pora nostra, & res notas inculcat. Quis fructus? Et pau
lo infra. Sed quid cōtēdimus, tanq̄ maledicis occursuri,
clausuriq̄ ora frustra nitimur? Et in dextro, & in sinistro
latrāt itinere canes,. Nullius vita sine reprehensione cucur

rit. Cōem sortem æquo aīo ferre decet. Nihil ne rogo
etiā penit^o valēt ad eruditionē, tot rhetoricae artis a Fortū
natiano, Cornificio, Quītiliano, Cicerōe, mltisq; alijs re
līcta posteris volumīa. Hieronym^o certe, ad Paulinū inf
vtillissimas arteis d^eputat rhetoricam, sic dicēs. Taceo de
grammaticis, rhetorib^o, philosophis, geometris, dialecti
cis, astronomis, medicis, q̄r sciētia mortalib^o uel vtilissi
ma ē, Sed de hoc postea. Nihil ne ad cōpandā prudēti
am tot græcę, latinęq; magnō studio plustrate, iuuabunt
historiæ. Ego ne hoc credā: aut mihi hoc q̄sīistorę p̄ sua
serit. Immo p̄terq; q̄ Cicero (nō oīno respuēdus auctor)
testē tēporę, lucē x̄itatis, uitā mēorię, mḡram uitæ, nūtiā
uetustatis, historiā vocat, & p̄terq; q̄ mlti p̄stātes īgenio
phī, se ad scribēdā eā cōtulerūt (licet nūc phī fere, sed &
theologi q̄q; nō pauci, maiorē studij sui p̄tē, ī dialecticis
argutioł, & his oppido q̄ puerilib^o solū exigāt, adeo ut cō
plureis ex his, senes capulareis, videam^o adhuc logicam
decere q̄tid: e scholasticos) ego testimoniō Augus. pbabo
istis, ad itelligēdā sacrā scripturā, nō vtilē mō, verę etiam
necessariā ppe eē historiā. Et ne diuti^o remoremur suspē
sos, scđ'o de doc. chr.lib. ita scriptū iueniēt ab Augustio.
Quicqd igit̄ de ordie tpm trāfactorę, idicat ea, q̄ adpellat̄
historia, plurimū nos adiuuat ad sctōs libros itelligēdos,
etia si p̄t̄ ecclias puerili eruditioe discat̄. Nā & p̄ olympia
des, & p̄ cōsulū noīa. mltasq; sepe q̄runf a nobis. Et ignorā
tia cōsulatus, q̄ natus est dominus, vel quo passus est, nō
nullos coegit errare, ut p̄itarent quadragintafex annorę
ætate passum esse dominū, q̄a p̄ tot ānos edificatū esse tē

Hiero.

Historiā
qd secūdū
Cice.

Augus. de
vtilitate hi
storiæ.

plū dictum ē a iudæis, qd' imaginē dñici corporis habebat.
Et paulo post. De utilitate aut̄ historiæ, ut omittam græ
cos inquit, quantā noster Ambrosius q̄stionē soluit, calū
niātibus Platonis lectoribus & dilectoribus, qui dicere
ausi sunt, omneis dñi nr̄i Iesu Ch̄ri sent̄ias, q̄s mirari, &
p̄dicare cogunt̄, de Platonis libris eū didicisse, qm̄ longe
ante humanū aduētū dñi, Platonē fuisse negari non po/
test, Nōne memoratus ep̄s, cōsiderata historia gētium,
quū Platonē reperisset Hieremiæ pphetæ tpibus profe/
ctū fuisse in Ægyptū, vbi tūc ille ppheta erat, phabilius
esse ostēdit, q̄ Plato potius nr̄is l̄ris, p Hieremiā fuerit in
stitutus, ut illa posset docere vel scribere, q̄ iure laudant̄.
Ante l̄ras em̄ gētis hebraor̄, in q̄ vnius dei cultus emi/
ciuit, ex qua scd'm carnē venit dñs noster, nec ipse qdem
Pythagoras fuit, a cuius posteris Platonē theologiā didi/
cisse isti adserūt, Ita cōsideratis tpibus, fit multo credibili/
us, istos potius de l̄ris nr̄is habuisse, qcunq̄ bona & vera
dixerūt, q̄ de Platonis dñm nr̄m Iesum Ch̄m, qd demē/
tissimū ē credere. Narratiōe aut̄ historica, quū p̄terita eti/
am hoīm instituta narrant̄, nō inter humana instituta ipsa
historia numerāda ē, quia iā q̄ transierūt nec infecta fieri
p̄nt, in ordine tēpor̄ habēda sunt, q̄r̄ ē conditor & admi/
nistrator deus. hæc de historia ex Augustino. Præterea
Hieronym⁹ in cōmētarioꝝ suorū sup Danielē plogo ita
inqt. Ad intelligēdas aut̄ extremas pteis Danielis, multi/
plex gr̄cor̄ historia necessaria ē, videlicet Suctoriū, Cal/
linici, Diodori, Hieronymi, Polybij, Possidonij, Clau/
dij Theonis, & Andronici cognomēto Alipij, q̄s & Por-

Historia
nō nueran/
da inf̄ insti/
tuta hūana

Hiero.

phyrius esse se secutū dicit, Iosephi q̄q; & eorum quos ponit Iosephus, p̄cipueq; nostri Liuij, & Pōpeij Trogi, atq; Iustini, q̄ oēs extremæ visiōis narrat historiā, & post Ale xandrū, usq; ad Cæsarē Augustū, Syriae, & Aegypti, id ē, Seleuci, & Antiochi, & Ptolomeorū bella describūt. Et si qñ cogimur līrāꝝ secularium recordari, & aliq ex his dicere, q̄ oīm obmisimus, nō nostræ ē volūtatis, sed (ut ita dicā) grauissimæ necessitatis, ut pbemus ea q̄ a sanctis p̄phetis, ante secula multa p̄dicta sunt, sā Græcorū, q̄ Lati norū, & aliarū gētiū līris cōtineri, Ecce vobis boni patres, & aduertite si uoltis, q̄ extremæ necessitatis esse dicit(ne dū suæ volūtatis) ad explanādas Danielis p̄phetæ visio-nes, crebro seculariū historiaꝝ meminisse, q̄ oīno intelli-
gi absq; illis ad plenū nō possint. Multa sciēs p̄terea trās-
eo, q̄ de cōmoditate historiae, ab Iosepho, Plinio, Luciano, ceterisq; cōpluribus adhuc referunt. Nescire aut qd
antea q̄ natus sis acciderit, nōne id ē sp̄ esse q̄dam mō pue-
rū? Quid em̄ ætas hoīs, nisi cū memoria veterū rerū, cū
superiorū ætate cōtexit, vt ait Cicero? Certe pleni sunt hi
librisapiētiū vocū, plena optimorū exēplorū, plena vene-
rādæ vetustatis, q̄ iaceret in tenebris oīa, nisi hūanarū līra-
tū ea lumē accēderet, Qz mltas nō solū ad intuēdū, verū
etia ad imitādū, clarissimorū & cōtinētissimorū virorū ex-
p̄ssas imagies, scriptores Græci, parif & Latini nobis reli-
q̄runt: quas si q̄s in repub. mḡratū gerēs sibi pponat, ani-
mū & mentē indubie ipsa recordatiōe excellētiū hoīm,
ad uerā laudē, honestatē p̄ notabiliter cōfirmabit. Quāto Basili'ma-
rectius ergo, q̄ isti, diuus Basilius magnus Cæsareæ ciui-
gnus

Necessari
am esse hi-
storiaꝝ no-
ticiā theo-
logo.

D.

tatis archieps, cōsulit aduscentibus, q̄ eis (donec sacros sermones, ppter, pfundos illorū sensus, p' aetate adhuc capere nō possint) poetis & oratoribus, & scriptoribus cæteris, oībus deniq̄ hoībus inhærēdū dicit, vñ illos aliqua ingenij sit adsecutura utilitas. Et sicut tinctores lanā, que receptura sit nobilē aliquē colorē, primo sollicite p̄parat, ut postea supinducat florē siue purpureū illū, siue quem uis aliū, ita inquit extraneis disciplinis quū primū fuerint imbuti, tū demū (velut positis rudimētis, syncer & icorruptū florē probitatis ex sacrī lectionibus cōsequātur. Et quasi solē in aqua prius videre adsuefacti, ad ipm verræ lucis radiū pupulis q̄dammodo cōfirmatis, erigant intuitū. Vnde etiā, ne mala q̄dam (q̄ in poetis quibusdam, alijsq̄ æthnicis scriptoribus q̄nq̄ occurunt) noceant incautis, putili & elegāti ad nepotes suos opusculo docuit, quō tutissime legi possint seculares libri. Quā isti de bo ne nihil pene sapiūt, qui studiū humanitatis nihil esse putat aliud, nisi (vt iterū dicā) studium fabular̄ (Cicero certe nō minus phūs q̄ orator, honestar̄ artium rudeis indoctosq̄ omneis eos libere audet adpellare, qui nullā in his studijs curā operamq; ponere voluerūt, ut ex his ybis q̄ de Curione scribit, p̄spicue adparet. Illa aut sunt hēc. Ne minē ex ijs qdē qui aliq̄ in numero fuerūt cognoui, ī omni genere honestar̄ artiū tā indoctū, tā rudē, nullū ille poeta nouerat, nullū legerat oratorē, nullā memoriā antiquitatis collegerat, hæc Cicero) & nō potius de diuinis, humanisq; de p̄teritis, de futuris, d̄caducis, de æfnis discēdū simul, q̄ voluerit veri potius, q̄ adūbrati alicuius poe

Nota simi
litudinem.

Oim artiū
studiū esse
studiū hūa
nitatis

tæ, siue yſificis tantū pſonā ſuſtinere, Quanq̄ tñ nec iſpas
fabulas uolum⁹ penitus abiſci, ſicut nō oēis recipi, nā nec
oibus fabulis repugnat phīa, ſicut nec oibus adquiescit.

Quēadmodū eñ eas q̄ꝝ narratiōis cōtextus p turpia &
indigna ſigmēta, ac mōſtro ſilia cōponit, iure iprobat at/
q̄ elimiat, ita eas, q̄ nō tñ cōciliandæ auribus voluptatis,
ſed adhortatiōis q̄q̄ in bonā frugē ḡra, reptæ ſunt, nec re
phendit quidē, nec abiſcit, Quales ſunt illius fabulatoris

Aesopi fabellæ, elegātia(ut Macrobius inq̄t) fictiōis illu- Aesop⁹ fa
ſtres, q̄ꝝ ipſe etiā Hiero. n̄ nō nunq̄ meminit, ut ſignant
in ep̄lis ad Saluīnā, & Marcellā, Quid, q̄ diuus q̄q̄ Am

broſius, ex pulpito eccliaſtico, nō refugit q̄nq̄ pp̄lm, q̄ Ambro.

eū ſibi attentiorē redderet, ſigmēto aliq̄ poetico uelut in

dormientē excitare. Sicut in ſermone, de ſacrosancta fal- uatoris cruce, in q̄ hæc legunt ad ybū. Seculi ferūt fabulæ,

Vlyſſem illū, qui decennio maritimis iactatus errori- bus, ad patriā quenire nō poterat, quiū in locū quēdā cur

fus illū nauigij detulifſet, in q̄ ſirenaꝝ dulci cātus crude- lis varietate resonabat. Et adueniēteis ſic blanda modula-

tione mulcebat, ut nō tā ſpectaculū voluptatis caperēt, q̄ naufragiū ſalutis. Talis eñ erat illi⁹ oblectatio cātillenæ,

vt quisq̄ audifſet vocis ſonitū, iā nō tēderet ad eū quem volebat portū, ſed pgeret ad exitiū qđ nolebat. Quū igit̄

Vlyſſes incidiſſet hoc dulce naufragiū, & illi⁹ ſuauitatis vellet declinare pīculū, diciſ ſi ferta cera auribus ſociorꝝ,

ſeipm ad arborē nauigij religaffe, q̄ & illi carerēt pnitiosa audit⁹ illecebra, & ſe dōpiclō nauigij cursus auferret. Si ergo de Vlyſſe illo fabla refert, q̄ eū arbor⁹ religatio de

De fabul.

Aesop⁹ fa
bulator
Hiero.

D ij

• •

periculo liberarit, quanto magis predicandū, quod uere factū est, hoc ē, q̄ hodie om̄e genus homī de mortis p̄icula crucis arbor eripuit. Et paulo infra inq̄t. Arbor em̄ in nau, ē crux in eccl̄ia, q̄ inter totius seculi blāda & p̄niciofa naufragia, incolumis sola seruat. In hac ergo nau i q̄squis aut arbori crucis se religauerit, aut ait reis scripturis diuinis repleuerit, dulcē procellā luxuriæ nō timebit, Sirena rū em̄ qdā suauis figura ē, mollis cōcupiscentiæ voluptatū, q̄ noxijs blādimētis cōstantiā captæ mētis effœmiat, Nec ipse sanctus Thomas omneis fabulas vno ordie, & indifferēter auersat, exponēs illud ap̄lī, ad Timotheū. In eptas aut, & anileis fabulas deuita. Nam ibi ait reptas primū fabulas a poetis, ut hoīes p̄ eas ad ȳtutes inducerēt, & a vitijs abducerēt, eo q̄ rep̄sentatiōib⁹ hm̄oi simplices melius aliquāto moueant, q̄ rōnibus, quū fabula constet ex miris, & miro apte rep̄ntato inq̄t delectari rationē in collatione, q̄ delectatione efficit, ut monēti aliqd honesti, p̄ hm̄oi rep̄ntationē facilius adsentiaſ interdū auditor, q̄ alias, Hoc mō sane & in Iudicū volumē Ioathan fili⁹ Hierobaal vsus legit̄ fabulosa, sed apta nimirū rep̄ntatiōe ad omneis viros Sychem, quū eis cupet exacte subiçere, q̄ indignā, quāq̄ iniiquā vicē reddidissent bñficijs Hieroba al patris sui. Cuius filijs ad septuaginta foede imperfectis, regē sibi cōstituerāt Abimelech. Itaq̄ idē S. Thomas ne fabula aliq̄ dicat inanis, aut inepta (q̄les vitari ap̄l's præcipit) duo ad hoc req̄ri ostēdit, Vt s. cōtineat intrisicus sensum verū, rep̄ntetq̄ aliqd vtile, q̄tē vt cōueniat & q̄dret illi veritati, cuius quādā q̄si imaginē gerit, Vñ inquit. Si

S. Thomas

A pologis
simplices
moueri
meli⁹, q̄ ra
tionibus

Ioathā fili⁹
Hierobaal

proponat fabula, q̄ nō potest rep̄sentare aliquā veritatē,
ea ē inanis. Quę vero rep̄ntat qdē, sed nō p̄prie, ē inepta,
sicut fabulæ de Thalmud, Hæc ille fere ad ybū. Vñ eum
adparet fabulas hmōi, q̄ uerū, & vtile quippiā moneant,
idq̄ apta quadā figuratōe rep̄sentēt, nō reīcere penitus,
nec aspnari. Qui admodū nec Cassiodori frater Fulgēti
us Placiades Carthaginēsis ep̄s, aspnatus ē eas, q̄ de qua
rundā abstrusis sensibus fabular̄ (in hoc pr̄scos pl̄erosq;
philosophos emulatus) treis mythologiarū libros, q̄ etiā
amnū extāt, & uiuūt, eruditē, graphiceq; cōposuit. Qui
iā isti mihi p̄suaserint, nihil esse vtile in studio hūanitatis,
cuius etiā (ut ex sup̄dictis iam adparuit) ea pars, q̄ fabulis
constat, & abiectissima est in eo studio, omni prorsus vti
litate nō caret. Si nondum adq̄escūt tā aptæ pbationi, au
diāt adhuc Augustinū adfūrmātē oīneis gētiliū discipli
nas nō solum vana, & sup̄sticiofa figmēta, sed etiā vtilia
qdā p̄cepta cōtinere. Verba ei⁹ sūt hæc. Sicut em Aegy
ptij non solū idola habebāt, & onera grauia, q̄ ppl's Israel
detestare⁹ & fugeret, sed etiā vasa atq; ornamēta de auro
atq; argēto, & vestē, q̄ ille populus exiēs de Aegypto,
sibi potius, tanq; ad vsum meliorē clanculo vēdicauit, nō
auctoritate p̄pria, sed p̄cepto, ipsis Aegyptijs nescienter
cōmodātibus ea, qbus nō bene vteban⁹. Sic doctrinę oēs
gentiliū, nō solū simulata & sup̄sticiofa figmēta, graueis
q; sarcinas sup̄uacanei laboris habent, q̄ vnuſquisq; nīm,
duce Christo, de societate gētilium exiens, debet abomi
nari, atq; deuitare, sed et liberaleis disciplinas, vſui veri
tatis aptiores, & qdam mor⁹ p̄cepta vtilissima cōtinent,

D iij

Quę fabu
la inanis, q̄
inepta

Fulgētius

Augus.

Mīta cōti
neri velia i
gētiliū dis
ciplinis.

de cibis ipso vno deo colendo, non nulla vera inueniunt apud eos, quod eorum tamquam aurum & argentum, quod non ipsi instituerunt, sed de quibusdam quae metallis diuinæ pruidentiae (quæ ubique infusa est) eruerunt, & quod per se atque iniuriose ad obsequia demonum abutuntur, quum ab eorum misera societate esse a deo separati, debet eis auferre Christianus ad usum iustum predicandi euangelij. Et post paulo subiungit. Nam quod aliud fecerunt multi boni fideles nostri. Nonne aspicimus quanto auro & argento & veste suffarcinatus exierit de Aegypto Cyprianus doctor suauissimus, & martyr beatissimus, quanto Lactatius: quanto Victorinus: Optatus: Hilarius: ut de viuis taceam, quanto innuerabiles Graeci: quod prior ipse fidelissimus dei famulus Moses fecerat, de quo scripsit etiam quod eruditus fuerit omni sapientia Aegyptiorum. Ecce in omnibus genitiliis disciplinis, multa utilia contineri mihi Augustinus adfirmat, isti negantur. Cui credam? Ide beatissimos martyres, innuerabiles Graecos, & multo ante fidelissimum dei famulum illa ide abstulisse, & ad Christi obsequium trastulisse, vehementer laudat, meque imitari exemplum iubet. Contra isti attigerunt oīno (vel extremo dígito) prohibet. Quos sequar? Non sum (quod ingenuus fateor) magni iudicij, sed non tam nullius tamen, ut igniculos istos soli anteponam.

I Studium humanitatis ad intelligendū sacram scripturā cōducere, & eius literaturae peritia aliquantulū, immo multum, adiuuari lectorem,

TOMVS TERTIVS

Vnde hoc studia prohibenda adolescentibus Christianis etiam censent, quid eo offendat atque aberrent, iam supra uideor mediocritatem ostendere.

disse, vbi ex Augustiui, & Hieronymi (duoꝝ meo iudicio summorum eccliaſticæ doctrinæ pfeſſorꝝ) yb̄is declarauit, q̄ſdam ſanctos pphetas, ob ſeculariū hiftoriarꝝ oīmo- dā ignorationē, plærifq̄ locis intelligi perfecte nō posſe. Pluribus tñ adhuc ostendā, eorundē auctoritate, lectorē ſacræ scripturæ hiſ ſtudijs qñq̄ iuuari. Et perfecti interp̄tis, ſiue tralatoris munus (quo ad trāſferēdos fideliter & pure ſacros aliquos libros ſæpe opus habet ecclesia) ſine humanioris huiuscē l̄taturæ facultate, exacte ſaltē imple ri nō posſe. Quis n̄m tā longe a lectione ſacræ ſcripturæ peregrinat, qui totā fere hiſ ſiguris (q̄ oratoribus & poe- tis familiarissimæ ſunt, & ſchemata, ac tropi, a grammati- cis adpellātur) plenam eſſe non norit. Hæ locutiones (ni ſi nihil Auguftino in hac parte tribuūt) non mediocrē cu- ram, induſtriā iamq; deſiderant. Nam imprimis cauendum eſſe ait, ne figuratā locutionem ad literā adcipiamus. Et ad hoc p̄tinere illud apostoli dictum, Litera occidit, ſpiri- tū autē viuificat. Illum vero ſequi literā, qui verba trala- ta ſicut propria teneat, neq; illud quod proprio verbo ſi- gnificatur, referat ad aliam ſignificationē. Sed ſi audierit ſabbatum (verbi gratia) non intelligat niſi vnum diem de ſeptem, qui continuo volumine repetūt. Et cum au- dierit ſacrificium, non excedat cogitatiōe illud, quod fie- ri victimis pecorum terrenisq; fructibus ſolet. Eam de- mū miſerabilem animæ ſeruitutē eſſe adfirmās, ſigna pro rebus accipere, & ſupra creaturā corpoream, oculū men- tis ad hauriēdum æternū bimē leuare nō posſe. Idē etiā, quia in hiſ locutiōibus, ſi aliter atq; oportet intelligātur,

Schemata
ac tropos i
ſacrī l̄tis n̄
mediocrē
induſtriā de-
ſiderare

A iā ſerui-
t° ſigna ac-
cipe, p̄ re-
bus

Tropis m^l
tiplicatius
v^sos auto
res sacros,
q̄ seclareis

Nō q̄ nr̄is
cēsorib^p
cipiuvideā
tur grāma
tici.

Quāto q̄s
rudior, tan
to ferme
nūc aptior
ad theolo.

nō mediocre periculū vertitur, sollicite quō figurata, aut contra nō figurata discerni possit ostēdit. Et alibi. Sciant aut inquit l̄ratī modis oībus, locutionibus quas grāmati- ci grēco noīe tropos vocāt, auctores nostros v^sos fuisse, & multiplicatius atq̄ copiosius q̄ p̄t existimare vel cre- dere, qui nesciūt eos, & in alijs ista didicerūt. Quos tamē tropos qui nouerūt, agnoscūt in l̄ris sanctis, eorūq̄ scien- tia ad eas intelligendas aliquātulū adiuuant̄. Sed hic eas ignaris tradere nō decet, ne artē grāmaticā docere videa- mur. Extra sane vt addiscāt moneo, q̄uis iā supiūs admo- nuerim. Nū his v̄bis obscure dicit Augus. sacros aucto- res om̄ibus tropis v^sos esse, & multiplicatius etiā q̄ exi- stimare valeāt, qui sacra volumīa nondū attigerint, eorū- q̄ sciētia ad illa intelligēda aliquātulū adiuuari lectorem̄. Atq̄ ideo se monere (licet iā supiūs monuerit) ut discant̄ a grāmaticis. At a q̄bus grāmaticis uolūt h̄ij nostri casti- gatores, & dñi (q̄n̄ quidē sine p̄missu istor̄ nihil ferme at- tingere in l̄ris cuiq̄ iā amplius licet, tantū sibi imperiū eti- am in hoīes liberos arrogāt) eos addiscam̄. Ex Alexan- dro ne, aut Eberhardo grācista. Certe sic nūc viuit, q̄cū- q̄ mō primā, & secundā (vt vocāt) parteis Alexandri, & cōpositayboꝝ attigit, satī superq̄ iā ad om̄eis pādectaꝝ leges, & vniuersos libros canonicos p̄cipiēdos, idoneus auditor ē. Si quid p̄terea in latinis l̄ris profecit, oīno id ue- lūt supfluū in eo dānat. Immo quāto quis rudior fuerit, tāto ferme aptior ad leges & canonē censem̄. O tēpor̄ in- scitiā, O q̄ntis uitæ in tenebris legit̄ hoc æui. Diuus Hie- ronymus, ppter latinū sermonē, se ab ipsis pene incunabu-

His inter grāmaticos rhetoresq; & philosophos, detritum
esse dicit, vt sic posset vtilis esse ecclesiæ. At nunc proh
pudor optimè indolis pueri, & eccliaisticis qñq; officijs p
ficiendi, grāmaticos & rhetores audire q̄tidianis, ppe cō
uicijs phibent, ptei vnū Alexādrū Gallū, cū glossa nota
bili, Coloniæ nata, quē si cōsultū, pfectui eorū vellent (q
se solos recte nunc cōsulere illis putāt), phibēdi erant uel
pcul aspicere. An īcorruptū latinæ linguæ sermonē, pue
ro dabit Alexādri textus informis? pumex aridus citius
certe aquā postulāti dederit. Ex illa inopi, & ieuma(ne di
cā barbara) institutione, q tu speres tātā eruditioñis supel
lectilē, ut aliqd, si opus sit, uel e Grēco, vel Hebræo apte
possis latīno sermone conuertere, cuius nō mediocri co
pia opus ē absolute interpti, q idē Hieronymus apte ostē
dit dicēs. Aliud ē em̄ esse vatē, aliud est esse interptē, Ibi
spūs vētura p̄dicit, hic eruditio & copia v̄borū, ea q̄ intel
ligit transfert. Ex his Hieronymi & Augustini testimo
nijs, qbus illi ingenue fatent̄ oībus poeticis & oratorijs
loquēdi modis, v̄fos esse auctores sacros, & a grāmaticis
eos discēdos esse admonēt, q ad intelligēdas līras sanctas
eorū sciētia aliquātulū imo multū adiuuent̄ (nā paulo in
fra eū iīpm locū quē supra adduxi, idē Augustinus tropo
rū cognitionē, scripturarū abiguitatibus soluēdis necessā
ria esse inqt uel maxime, q̄ si sensus absurdus sit, quū ad
pprietatē v̄borū accipit, qrere oporteat, ne forte illo, vel
illo tropo dictū sit, qd nō intelligimus, & sic multa inuen
ta esse, q̄ alias latehant) iōfero atq; cōcludo, nō phibenda
esse ch̄rianoꝝ pueris studia humanitatis, sed si mō q̄tas ea

Glossa no
tabilis.

Hiero. de
officio iter
pretis.

Augus.

E

• •

fuerit, in qua ista recte & cōmode disci possunt, vltro ro-
gandos, cohortādosq; esse, q illis se doceri, erudiriq; etiā
libēter patianf, q̄uis reclamāt, qui sua sapientiam nō tam
fōeliciter doctis, q̄ indoctis adprobant.

GMultos sanctos & graueis viros, in humanita-
tis studijs floruisse olim, & hoc seculo nostro ad
huc florere. **TOMVS QVARTVS.**

Aristides
phūs

Iustin⁹ phi-
losophus

Melito
ēps.
Dionys⁹
ēps.

Pantænus
stoicus

Vur eñ bonus adolescens, & ad ingenij cul-
tum natus, ea studia reformidet, ad q̄ capes-
senda eñ Mosis, Danielis, Solomonis qdā
quasi figurę hortant atq; inuitant, vt supra iā
meminimus semel. Sed ad nostros, hoc est, euangelij do-
ctrinā professos veniamus. Aristides philosoph⁹, & sub-
pristino habitu discipulus Christi, pro cuius dogmate eti-
am librū Adriano principi dedit, turpis ne (qñ iam ita vi-
dētur promiscue om̄ibus per hēc studia eruditis, allinere
turpitudinē) quia eloquētissimus extitit. An turpis Iu-
stinus & ipse philosophus, q̄ librū quē cōtra genteis a se
compositū Antonino & senatui obtulit, eloquēter poti-
us, q̄ barbare scripsisset. Quid Melito Arianus, eo ne Sar-
dēsem ecclesiā negligentius administravit, q̄ Frontonis
oratoris discipulus fuisset? Fortasse & Dionysius Co-
rinthior⁹ ēps, qui Antonino secūdo imperāte floruit, vi-
tuperād° venit, q̄ eloquētia eius nō solū suæ ciuitatis, &
p̄uintiæ ppl̄os, sed aliar⁹ q̄q̄ vrbiū, ac p̄uintiar⁹ ēpos eru-
diret. Hos q̄ vitupat, nō ille etiā satis (opinor), p̄habit Pā-
tænū stoicæ sectæ phīm, quē, pp̄f dmirabilē nō solū diuīa-
rū, ver⁹ etiā seclariū līrār⁹ cruditionē, i Indiā ut mitteret a-

Demetrio Alexādriæ ep̄o, legati illi⁹ gētis petierūt, ubi
etia⁹ Bartholomēū, vnū de. xij. ap̄lis tū reppit, Nec huius
auditorē Clemētē Alexādrīx ecclīæ p̄s byter̄, cui⁹ ferūt Clemens
insignia volumina, plenaç⁹ eruditōis, & eloquētiæ, tā de
scriptur̄ diuīs, q̄ de secl̄aris l̄faturæ iſtrumēto. His addet
duos A pollonios, vnū disertissimū scriptorē p̄clarī volu-
minis aduersus Priscā, & Maximillā, earūq; ducē Mōta-
nū editi, alter⁹ Romanæ vrbis senatorē, Nec p̄derit ad re-
missionē notæ huic, q; p Ch̄ro imperāte Cōmodo, capite
trūcat⁹ ē, aut illi, q; insignis p̄ fide aduersus h̄ereses Seue-
ro Cōmodoq; p̄cipib⁹ certarit, & ch̄rianū dogma q̄ntū
in ſe fuerit enixe, fidelit̄q; adiuuerit. Iā ad nomē Origēis
exhorrefecit cōtinuo. Et ppter mala, ei⁹ etiā bona dānabit,
cōtra ppheticā phibitionē. Immo ſi nihil ſit erratū in do-
gmate fidei, tñ eruditionē & eloquētiā in eo nō feret, p̄
pter quā vel ſolā Hiero. nr̄, certe adhuc legendū eū (& ſi
h̄ereticū) putat, qđ plane non feciſſet Hiero. ſi etiā erudi-
tionē malū, ut iſti, iudicafſet. Nec ſane erroris & blaſphœ
miæ i Origene tñ cā fuuit eloquētia, ſed phīa poti⁹, de q̄ i
ferius pl̄a. Illud certe cōſtat, Origēnē hūc, cū eēt, p̄mptif
ſimæ eloquētiæ, musicā, grāmaticā, rhetoricaq; ceteraſq; Cā h̄erese
os i Orig.
phīa, nō e-
loquentia.
liberaleis disciplīas ita docuiſſe, ut ad eū miri cōcurſ⁹ fie-
rēt q̄tidie, ex ſeculariū l̄fār̄ ſtuđofis, eosq; illū, ppter ea re-
cepiffe, ut ſub hac l̄fature ſeclar̄ ſociaſiōe, illos iſtū tueret i
ſide Ch̄ri. Quid hic malū ſit, nō eqdē uideo, quur nō poti
us hoc ſit de māmona ūigtat⁹ (iuxta p̄ceptū dñicū) ſibi fe-
ciſſe amicos æternitatis. Attamē inclemēter oēs eloquē-
tię ſecularis ſtuđofi, clauſis oculis, auribusq; damnamur,

E ij

• •

a musicæ .i. poeticæ ignaris. Quia suæ sententiæ seueritate, si adhuc pergit damnare ceteros, nec Ammonius eodem tempore vir disertus & eruditus Alexandriæ habitus, euadet naufragium, Nec Triphon Origenis auditor, Nec Minutius Felix insignis Romæ causidicus, Nec Theodorus (qui postea Gregorius appellatus est) Neocæsareæ poti ep̄s, qui admodum adulescens, ob studia Græcarū & Latinarū līrārū, de Cappadocia Berytū, & inde Cæsareā Palæstinæ adiit. Cuius nō solū scripta laudantur, sed etiā signataq; miracula, q; in ep̄patu cū multa (ut inquit Hieronymus) ecclesiarū gloria ppetrauit. Nec parcer, ppter eloquentiā Cypriano quis beatissimo martyri, cuius suauissimū dicēdi genus Aurelius Prudētius his laudibus psequit. O niue candidius linguæ genus, o nouum saporem, O liquor Ambrosius, cor mitigat, imbuit palatum, Sedem animæ penetrat, mentē fouet, & pererrat artus. Sic deus interius sentitur, & inditur medullis. Vnde bonum subitum terris dederis, pater reuelas. Deeras apostolicis scriptis opulentus executor. Eligitur Iocuples facundia, quæ doceret orbem, Quæq; voluminibus Pauli famulata disputaret. Quo mage cruda hominū pcordia perpolita nossent Siue timoris opus, seu mystica, uel profunda Christi. Quid tñ hoc pdest, si nihil minus cogimur audire hanc vocē, O magna pueritas humanorū studiorū. Quia iā & Malchionē, ex rhetore florētissimo, Antiochenæ ecclesiæ p̄sbyterū pcutiūt, quippe q; insteadē vrbe rhetoricā honestissime docuerat, Et Anatoliū virū nō mō in dialectū

ca, arithmeticā, geometriā, & astronomiā mirē doctrinē,
sed etiā in grāmatica, & rhetorica per celebē. Percutiūt
Phileam q̄q̄ AEgyptiū vna cū elegātissimo volumē de
martyrū laudibus cōposito. Percutiūt & explodunt La-
ctantiū, Methodiū Cyri ēpm, Iuuēcum nobilissimi gene-
ris Hispanū, qui q̄tuor euāgelia hexametris ysib⁹ com-
plexus ē, Hilariū ēpm vrbis Pictauor⁹, q̄ librū hymnor⁹
carmine cōscripsit. Damasum vrbis Romæ ēpm, q̄ mīta
& ipse metro cōposuit, quū elegās haberet in pāgendis
ysib⁹ ingenii teste Hieronymo. Eodē ordine habebūt
eloquētissimū theologū Gregoriū Naçiancenū, cui⁹ grā-
ca poemata, q̄ ferme sexagintasex numero mihi nup cō-
parauit, Aldi Manutij typis politissime excusa. Hunc cīne
tā eximiū theologū, & diui Hiero. (haud imparis theolo-
gi) p̄ceptore, audebit aliq̄s porcū vocare, & eius poema-
ta, nō sine religioso cultu suscipiēda, siliquas v̄l' extremē
ta adpellare. O mores, o tpa. Attexamus hic diuū Am-
broſiū Mediolani ēpm, q̄ varios hymnos vario carminis
genere, ad honorē dei, & cultus diuini ornamentū elegā-
ter cōscripsit. Nec p̄tereamus Augustinū, cū Orosio &
Eutropio discipulis, q̄q̄ alter historiæ Romanæ epitomē
fecit ab vrbe condita, vſq̄ ad tpa sua, satis elegāti ſtilo &
orōne, alter etiam iussu Augustini a cōdito orbe, vſq̄ ad
Honoriū Augustū, hoc ē, q̄nq̄ milliū, & sexcētor⁹. xvij
annor⁹, uarias clades, & punitiōes p̄cōr⁹, de diuersis hi-
storiarū scriptorib⁹, vtilif collegit aduersus pagans, qui
futura nō q̄rentes, p̄terayō aut obliuiscētes, aut ignorā-
tes, præsentia tñ tpa, ueluti malis (ut ipsis eiusdē Orosij

Phileas
Laſtan.
Methodi⁹
ēps.
Iuuencus.
Hilarius.
Damasus.

Greg. Na-
ziāzenus

Hiero.

Ambro.
August.
Orosius
Eutropi⁹.

E iii

• •

Ausonius
poeta Gra-
tiani Aug.
p̄ceptor

verbis utar) extra solitū infestissima, ob hoc solitū, q̄ Christus credereb̄, & colereb̄ deus, idola aut̄ min̄ colerent̄, infamabāt. His ad numero Ausoniū Gallū poetā, q̄ & ipse circa hæc t̄p̄a floruit, vixit eīm imperatibus Valētino, & Valētiniano Augustis. Quod oēs lenones, & nebulōes euadant discipuli poetaꝝ (vt isti, de qb̄ iā diu loquimur, nīmis intēperant̄ obprobrāt) in Gratiano Augusto, cuius hic Ausonius p̄ceptor extitit, certe nō adparet, vel ipso beatissimi c̄pi Ambrosij testimonio, q̄ ad illū scribēs, his verbis vt̄. Nō mihi adfectus defuit Christianissime principū (nihil eīm habeo, quod hoc verius & gl̄iosius dicā) Quo me vertā: aut̄ quid loquar? C̄esar Valētinianus, nō dubitauit Gratianū filiū, & tāt̄ molis īperiū futurꝝ q̄nq̄ h̄eredē, poetæ erudiendū cōmittere, & isti alicui' vilissimi cerdonis filiū, poetæ cōmittēdū nō arbitrāt. Quis nō videat hos ineptæ (pene dixerā p̄posteræ) censuræ homines? Quid beato q̄q; Augustino, ideo ne etiā Licentius minus fortasse iucūdus extitit, quia poeta? Certe quāta familiaritas inter hos duos fuerit, adhuc præ se ferūt sua uissimæ q̄dam epistolæ, vltro citroq; ab his inuicem scriptæ, quæ etiānum, cū Licētij quibusdā carminibus, inter Augustini epistolas legunt̄, qui eundē istū Licētium, in sexto quoq; libro de Musica, secū inducit familiarissime disputantē, Libet hic interrogare istos vitupatores poetarū, vtrū nihil eos pudeat quū sic perfricta penitus fronte, inuadunt famā, & mores eorū, quos vidēt apte maximis vtriusq; hoc ē, secularis & eccl̄iaisticæ potestatis principibus placuisse. Sed valeāt, habeāt iudicia illisua, quan

Pr̄poste-
ræ cēsuræ
homines
Licentius
poeta.

Vtrū nihil
pudeat vi-
tuperato-
res poetar-
um

doquidē ab eis nullius (vt videmus) nec auctoritate, nec ratione, deduci possunt, vt canis a corio nunq̄ absterrebitur vnc̄to. A ge iā Prudētiū poetā (cuius hymnos eccl̄ia canit) puerum ne quispiā dicet aut vanū? At puerū istū poetā, tanti fecit Impator Honorius, ut illi prouinciar̄ & vrbiū gubernacula crediderit, quod his ipse Prudentius de se verbis testatur.

Bis legum moderamine

Frenos nobiliū reximus vrbiū.

Ius ciuile bonis reddidimus, terruumus reos.

Tandem militiæ gradū

Euectum, pietas principis extulit,

Adsumptum proprius stare iubens ordine proximo.

Quid Sedulius, cū q̄tuor illis diuīor̄ mirabiliū libris, e q̄
bus illud in ītroitu officij de b̄tissima dei genitrice canit. Sedulius
poeta.

Salve sācta parēs, etiā ne turpis leno, siliqs porcor̄ demo-
nia pauit? At lōge diuersū sensit, q̄ in Canonē illū, sancta

Romana eccl̄ia, hēc ȳba adscripsit Venerabil' viri Sedulij

In paschale op̄, qd heroicis ȳsib̄ descriptsit i signi laude p-
ferim̄. Quid Prosp̄ Agtanic⁹: quid Ioānes Damascen⁹:

qd sanctus papa Gelasius, cōpluriū hymnor̄ eccl̄iaſtico
rū opifex: qd Bœotius: nec ipse a poetis nūeris abhor-
rēs, qd qnq̄ eius cōsolatiōis philosophicæ libri adfati de-

clarat, Nec adiuuerint aduersarios q̄cqb̄, sc̄mecæ ille me-
retriculæ. Quod q̄ sensu sit dictū non mediussidius intel-

ligunt, si eo studiū potius, q̄ abusum studij huius credūt
suggillari. Quid Arator Romanæ eccl̄iæ subdiacon⁹ cardि

nalis, cui⁹ duo actuū apliſcor̄ libri, doctissimo q̄q̄ vrgēt

E iiiij

Prudētius
poeta.

Prosp̄ ag.
Ioā. Dam̄.
PapaGela-
sius

Bœotius

Epilogus.

**Nicolaus
quintus**

**Nicolai li-
beralitas i
hūanitatis
p̄fessores.**

**Egregia
vox sūmi
pontificis**

rogante, & Vigilio summo p̄tifice iubēte, Romæ in ba-
silica diui Petri ad vincula, maximo cōcursu & attētione
ppli, q̄ter publice recitati sunt? Spero subuerebunt hos
oēis dānare vanitatis. Sed siue hoc illi fuerit ausi, siue nō,
nos quū tot graueis viros, tot venerabileis p̄sbyteros,
tot insigneis theologos, tot reuerēdos, & deo amabileis
ep̄os, tot vrbis Romæ pontifices maxios, hūaniōres l̄ras
nequaq̄ aspnatos, pferre possimus, cur dubitem⁹ cōstan-
ter tueri, & excolere hæc studia, & illor̄ iperitiā miserari
magis, q̄ insectari, q̄ ea vanitat̄, falsitatisq̄ titulo (imerto
sane, nulloq̄ satis idoneo exēplo), pphanat̄. Hor̄ ne iudi-
cio plus, an Nicolao quinto p̄tifici maxio deferemus?
Rogamus æquo aīo tādē patian̄ sibi pferri a nobis Nico-
laū, q̄ se p̄tifice tñ his studijs detulit, ut Georgio Trape-
zūtio, Laurētio Vallæ, Petro Candido Decēbri, Geor-
gio Castellano, Nicolao Perotto, q̄ opa ad cōuertēdos
in latinū græcos auctores vtebat̄, pene nihil qđ vellēt nō
cōcederet, Romano etiā cui dā noīe Horatio, pp̄f Home-
ri aliqt libros, ab eo latinos factos, scribæ aplīci officiū vi-
tro cōdonaret, mitteret & viros l̄ratos p oēm Europam,
quor̄ industria libri cōquirerētur, qui maiorū negligē-
tia, & barbarorū rapinis iam perierāt, itatum inuentus ē
Quintilianus, Aſconius, Celius Ap̄tius, Porphyrio in-
terpres Horatij, Silius Italicus, & pleraq̄ alia, de quibus
cōclamatum iam videbañr, recuperata, Idem ille egre-
gius pontifex, quum aliquando ei renunciatum fuisset
quosdam esse Romæ, qui bonos versus facerent, nega-
uit bonos esse, dicens. qui uad me non veniunt, si boni

sūt, qui poetis etiā malis pateo." Moleste tulit sapiēs pri
ceps, in vrbe sua esse, qui līras humanitatis scirēt, & nesci
rent, En'hoīes, qui studia bona, tātō pōtificis, īmo tot &
tantorē pōtificū pīudicījs adprobata, p turpibus, peruer
sisc̄ studijs, de pulūino eīstri (uelut vñici theatri līrarij re
ctores) exturbēt, ut illic sedeāt soli, qui Gratijs sūt & mu
sis infesti. Sed redeamus ad Nicolaū, qui hoc suæ libera
litatis pīclaro instituto, adeo excitauit, accēditq; īgenia, ut
teste Pio secūdo, vix aliud æuū inuenire possis, q magis
hūanitatis, & eloquētiæ, cæterarūq; bonaꝝ artiū studia,
q; suo hoc tēpore floruerit. Sed qm̄ iā aliqñ ad fœlix Pi
nomē puenimius, de illo q; aliq; sunt dicēda nobis, Certe
Piū secundū (q ante pōtificatū Aeneas Syluius ē dictus)
cōstat poetis & oratoribus audiēdis, pter quos aliā (exce
pto iuris ciuilis studio, qd quū vix gustasset, mox defere
re coactus ē) pene nullā facultatē attigit, eo eruditissis, &
cōsilijs puenisse, ut primū per hæc amplissimoviro Dñico
Capranico, deinde Bartholomæo Nouariēsi eþo, ac pau
lopst Nicolao sanctæ Crucis cardinali cōciliatus fuerit,
Et in Synodo Basiliēsi, duodecimūr lect° sit, q mḡatus
intāto cōuētu cēsorius habebat. Nihil em̄ publice p quē
q agi poterat, nisi hor̄ grauissima auctoritas īteruenisset.
Etsi qui admissi ad consultādū de rebus cōciliaribus, mi
nime idonei habiti sunt, hor̄ iussu senatu mouebātur. In
hoc cōcilio etiā p̄sæpe orauit, & ius causa legationes cō
plureis obiuit, Deinde in eodē Basiliēsi cōuentu, ab Fe
lice pontifice designato ad Fridericū Imp.orator missus
est, a q corona poetica donatus, & in cōciliariū receptus,

Pius scđ's

Aeneas
syl. duode
ciuir i cōsi
lio Basiliē.

Aeneas
corona po
etica dona
tus a Fride
rico impa.

• •

**Aeneas a
Calisto in
nūerū car-
di. relatus.
Idē in mor-
tuī Cali.lo
cū pōtifex
declaratus
Nota.**

**Nō oīmis
eīps, eīpus,
nec oīs re-
ligiosus ha-
bitu, reli-
giosus.**

ad Eugeniū de abolendo inter iīpm, & Imp. scismate, ora-
tor iterū, ac tertio mittit. Quo mortuo, dū alius pōtifex
in locū, patrū suffragijs q̄rit, Aeneas interim cōclauī pre-
fuit, neq; ullus in vrbe tū alius, eque dignus hoc munere
inuētus est. Creato autē pōtifice Nicolao, ad Imperatorem in
Germaniā rediens Aeneas, Tergestinus cīps, etiā insci-
us, a pōtifice & Imp. cōstituit, qui q̄; sāpe eo vīsū sit ora-
tore in maxime arduis rebus, vt ad Mediolanēses, ad Al-
phonsum Aragoniæ regē, ad Bohēmos, ad conuentus
Germanorū principū, ad Calistū pōtificē(a q̄ & in nume-
rum cardinaliū relatus ē) longū esset psequi, Mortuo ue-
ro Calisto, patrum oīm suffragijs, summus pontifex de-
clarat, nūsc̄(quod sciam) doctor iuris, aut mḡ noster(ut
aiunt) antea promotus, sed poetica dūtaxat laurea(ut su-
pra diximus) ab Imp. insignitus. Quare facessant q̄so illi,
qui meo iudicio certe nō insipiētes, sed tñ suo fortasse ni-
mium sapiētes, indoctae iuuētuti, & imperitæ plēbeculæ
passim nitunt p̄suadere, humanitatis hisce artibus erudi-
tos, neq; ad sapientiā fore, neq; virtutem idoneos, Certe
quid ipediat poetā sanctū virū esse q̄nq;, & ediuerso poe-
tarū vituperatorē hoīem nihili esse, nō video equidem.
Nec sunt oīs statim religiosi, qui habitu & frōte religio-
nē präferūt. Inter choros sanctorū q̄nq; scorpiones latēt,
inquit Hieronymus, Idem ad Heliodorū, nō oīeis epis-
copos, dicit esse episcopos, nec ecclasticā dignitatē face-
re Christianū, Ergo nec vestis religiosa, nec frons, qua
multa simulanf & dissimulanf, facit hoīem necessarie re-
ligiosum, nec secularis līatura irreligiosum continuo de-

mōstrat. Quid sanctissimū dñm nostrū Leonē decimū
cōmemorē: qui vtrū hūanitatis studia int̄ reiectanea at/
q; dānata, an int̄ recepta & honesta potius hñda cēsuerit,
cōstitutio eius dubitantē facile instruxerit, de qua inferi
us mox dicemus. Hoc oībus profecto Italīs, & transalpi
nis notū est, nullā aliā in tota Italia, æque ac nobilissimā,
& generosissimā Medicū familiā (in qua natus ē ad fœli
citatē orbis Christiani) studia hæc latina & ingenua extu
lisſe. Sub Laurētio Medice, huius sanctissimi dñi nostri
Leonis. x. patre, viro clarissimo, audeo dicere, nullam ur
bem Italiæ magis Græcis & Latinis līris, q; Florētiā, eius
op̄a pr̄cipue, emicuisse. Nem in ē vir ille (q mō aliquē ho
nestū int̄ eruditos locū sibi defendere posset) ad se diuer
tentē indonatū aplo aliq, & se digno munere (tantus erat
illi honor studior̄) dimittebat vnq, & e digno, q(ut erat)
suę eēt princeps reipub. Hic vn⁹ p̄mptissima sua liberalita
te sustētauit Ioānē Argyropolū, Marsiliū Ficinum, Chri
stophor̄ Lādinū, Michaelē Marullū, Domitiū Calderi
nū, Angelū Politianū, Petrū Crinitū, & p̄terea q̄p̄imos
A deo q̄ ingenior̄ & studiorū prouētui fauit, ut ex tota
Italia, Gr̄ciaq; viri doctissimi nō munerib⁹, aut liberalita
te eius magis, q; xtute iuitati (plæriq; em ex eis, reb⁹ & fa
cultatib⁹, pprijs satis opulēti erāt, ut Io. Picus Mirādulæ
comes, & Hermolaus Barbar⁹ patriarcha Agleiensis) ad
eū velut ad vnicū līrā & disciplinar̄ oīm patronum pas
sim cōfluerent. Quis tī impudēs, qui hāc eximiam eius
viri laudem maligna æstinatione corrūpat, vel fatuo iu
dicio i dubium reuocet? Et postulare audeat, ut omneis

Leo papa
decimus.

Laurētius
Medices

Eiusdē li
beralitas i
eruditos

Pic⁹ Mir⁹.
Hermola.
Barbarus

S. dñi nři
Leonis. x.
nova Con-
stitutio p
studijſ hu-
manitatis

limine ſumouerit potius eleganteis, admiferitq; illorū lo-
co in penetrale, crassilingueis & barbaros. Inter hæc itaq;
humanitatis pignora, inter has castissimas l̄raꝝ mundici-
as, cupio audire, vtrū aliq; sit tā dure, agrestisq; ferocie, q
dicat illiberale fuisse erudiri? Si q; hoc censere inepte au-
sus fuerit, viderit tandem quid agat uir ille. Necq; illos iudi-
cet temere, qui de fe iure pñt (quū volūt) iudicare. In hac
itaꝝ demestica l̄raꝝ gloria, optimis mox a puero l̄ris, in-
ter clarissimos Græciæ, & Italiaꝝ pfectores ibutum, & ab
omnivicioſa institutiōe haud secus, atq; a pñti pernicie ſp-
custoditū, sanctissimū pontificē nřm Leonē, verebimur
fortasse, ne iprobet ea nūc studia, q; vtilia eſſe ipſe exper-
tus ſit, aut q; illuſtris Laurētij Medicis, parētis ſui, & oīm
retro maiorū ſuorū auſpicijs, q;dāmodo vitā, ac ſpñ, a bar-
baris pene ademptū, retinuerint, & paulatim ope illorū
ſpectatiffime reuiruerint, pterēda & cōculcanda nūc ini-
micis prodi velit, atq; deſtitui. Quod ſane ut velit tantū
abefit, ut nup etiā (idiū ſacro adprobāte concilio) pmife-
rit nouo exēplo, in ſacris ordinibus cōſtitutis, hæc ſtudia
per quīnquenniū audire, nec eo quidē finito, interdixerit
tñ illa oīno, cupiētibus adhuc eis vacare ulterius, ſed pla-
ne liberū reliqrit, dummo post circūactū prædictū quīn-
quenniū, ſeorsum etiā theologiae iā, aut canonici iuris ſtu-
dio tradat ſeſe, atq; adplicēt, Sacræ cōſtitutionis, ex vrbe
in Germaniā nuper allatæ ȳba, ſatis apte rē ipsam demō-
ſtrantia, ſunt hæc, Quū precipue hūanæ philosophiæ ſtu-
dia diuturniora, quā deus fm verbū apli euacuauit, &
ſtultā fecit, abſq; diuinæ ſapiētiæ cōdimēto, & q; ſine reue-

satæ veritatis lumine, in errorē qñq; magis inducūt, q; in
veritatis elucidationē. Ad tollēdā oēm in præmissis, errā
di occasionē, hac salutari cōstitutiōe ordinamus, ac statui
mus, ne quisq; de cætero, in sacris ordinib; cōstitut°, seu
secularis, seu regularis, aut alías ad illos a iure arcatus, in
studijs generalib°, vñ alibi, publice audiēdo, philosophiæ,
aut poesis studijs, ultra quinquēniū, post grāmaticam &
dialecticā, sine aliq; studio theologiæ, aut iuris pōtificij in
cūbat. Verū dicto exacto quinquēnio, si etiā illis studijs
insudare voluerit, liberū sit ei, dū tñ simul, aut seorsū the
ologiæ, aut sacris canonibus operam nauauerit, vt ex his
sanctis, & vtilibus pfessionib°, sacerdotes dñi inueniant,
Vñ infectas philosophiæ, aut poesis radices purgare, &
sanare valeāt, In his hoc q; obiter refricādū, & aduersa
rijs (vel iniuitis) ingerēdū, q; velut paria hic cōmittunt stu
dia philosophiæ, ut poeseos, Nam nihilo plus derogat sa
ne hac sacra cōstitutiōe, poeseos studio, q; philosophiæ,
Neq; quicq; oīno plus tribuit philosophiæ studio, q; poe
seos, sed p oīa certe (saltē quantū ad discēdi auiditatē vel
improbādā, vel moderandā attinet) exæquant, nisi forte
ego. q; plane sunt alioqui scripta, nō intelligo. Quare qui
philosophiæ amasj nobis posthac obijciēt studiū humani
tatis, tanq; parū licitū, illis nos, vel hac freti cōstitutione,
par (ut inquit Plautus) dabimus ostimētū. Si laudauerit
ipsi nobis illius formā, nos cōtra huius, deniq; par pari re
feremus, q; d eos mordeat, Neq; hoc dico, q; aliqd esse pu
tem hūaniiores līras, sine philosophiæ studijs, velimq; hec
separe ab illis, aut philosophiæ nomē, sanctū vtiq; & ve

F

• •

Phōrum
Phormio-
nes.

Cuidā hu-
iusmōi phi-
losophia
stro pueri-
le fermevi
sū eē plato-
nicum

nerabile apud me, extenuē (Nā oratores & poetē quoq;
dicti sunt philosophi, & sophi olim etiam ipsi) sed ut illos
philosophor̄ Phormiōes verius ḡ philosophos, obiter
notē, q̄ quū res, quas plurimas, & vtilissimas philosophię
studiū cōpleteūt, pene oīneis ignorēt, & nullā ferme illa
rū artiū, q̄bus orbis ille doctrinæ cōstat, quā κυκλοθεωδία
græci adpellant, extra solā dialecticē, cui pene vni se ppe
tuō deuouerūt adeo, ut etiā grāmaticen, nisi Alexandri,
nullā oīno sciant, audēt tñ se solos (nescio ex quibus repa-
tionibus) philosophos iactitare, & cæteris oib⁹ quātum-
uis doctis, nō a se istitutis, neq; auctoratis, siue (vt loquū
tur ipsi) promotis, eius studij laudē, diligētiāq; adimere.
Ex his Phormionibus quidā Coloniæ, aliqñ mecum con-
gressus, in colloquio nostro, ita Marsiliū Ficinū (de q̄ tū
forte loqui cœpamus) p̄ se spreuit, ut diceret. Certe cer-
te nihil ē Ficinus, nisi platonicus, rem plane puerilem du-
cens, esse platonicū. Hic idē proxima æstate, patriā suam
inuiisens, de me apud nescio quos Suollenseis, ad eūdem
modū cōcionatus est, dicens. Quid Buschius profiteſt ali-
ud, ḡ grammaticū: hāc artem, ibi uelut iejunam, & sordi-
dā statim cauillatus. Me certe haud pœnitet, mō ſim ego
grammaticæ professor idoneus, & diſpar longe atq; diſſi-
milis iſti magniloquo gloriatori (pene dixerā detractori)
qui grammaticæ prima (audeo dicere) elemēta nondū est
perfecte vñq; cōsecutus. Sed ad propositū reuertētes iā,
hūc tomū quoq; finiendo dicimus. Ex quibus studijs in
numerabileis prope viros sanctitate, & doctrina florēteis
prodijſse palam sit, quoꝝ pars rhetorico, & poetico mo-

re, ac stilo quadam scripta relinquendo, pars sacras constitutions etiam promulgando, ea ipsa adprobauerit, vel saltē non dānauerit, plisq; secularē philosophiā, uideri humāniorē literaturā, inter alias honestas arteis tradi a pfessōribus, & addisci a iuuentute honeste posse, neutiq; deinceps (nisi a stolidis) addubitandum esse.

Hōesta cē hūanitatis studia a ne mine, nisi a stolidis du bitandū

GMagnā, præclaramq; rē esse eloquentiā, & ad mouēdos, flectendosq; hominū animos potētissimā, atq; ideo ecclesiasticis quoq; cōcionatoribus nō inutilem, immo adprime profuturā, si ea, aut uti quidam uellent, aut possent.

TOMVS QVINTVS.

IActenus (vt opinor) satis pbaui, ex scholis hūanitatis, nō lenones solū, aut leueis q̄sdam penitusq; inutileis (ut illis impingit a nō satis æquis iudicibus) sed magnos sape viros, & magna pbitatis exēpla daturos exiisse. Nūc deinceps cū aduersarijs mihi futura hæc disputatio ē de eloqntia, quā illi in dicēdo solū positā esse cōtendūt, & (ut rē ne hyli q̄dē) floccipēdunt, Ego cōtra, nō in dicēdo tñ, sed multo magis (imo solū) in benedicēdo, & sancte innoxieq; agēdo positā esse, necq; penitus nihil faciēdam (ut ipsi imperiti sentiunt) sed inter præcipua humani miracula ingenij referēdam eam, certis (vt spero) argumentis ostendam. Quis tam exigui interval mediocriter literatos cerebri, qui (ut Guilhelmi Budæi verbis vtar) orationē certa ratione cōtextā (vñ ipsi nomine textui) & sermonē fortuitū, atq; incōditū, distare nihil oīno cōtendat? Qui concinnā,

Guilhel.
Budæus.

F ij

quadratāq; & ad amissim modulatā cōstructionem, non
plus aliquid, q̄ horrentē & confusaneā ybcrē cōgeriem
effecturā putet, & vim eandē adscribat effuso temere ser
moni, lutulēteq; pfluēti, quā artificiosæ, & teretibus ve
lut neruis intortæ orationis: Quis ē inquā ita plane absur
dus, vt rē eanē sordide, ac laute, aspe ac rotūde, barbare
ac latine prolatā, pinde ī aīos dicat auditorē iſtuere? Qui
inter insipida & suauiter cōdita, odorata & putida, polita
& rudia, acria & hebetia, lucida & obscura, incōdita & di
gesta, explicata & pplexa, cādida & nigra nihil dījudicet.
Nōne cæci etiā (quod aiūt) hūc viderint apta naturæ rei
discrimina negare, q̄ ppter euidentiā, a multis q̄q; pecu
dibus sentiunt. Qui vero artificiosam orationē, cū splen
dore verbor̄, tū rerū & sentētiarē dignitate illustratā, &
apta, moderataq; pñūciatione subnixā, non iudicat pluris
esse, q̄ simplicē sermonē, oībus artis viribus carētē, aut q̄
oratorē, doctū formare orationē, eamq; variare, & distin
guere q̄si quibusdā yborū sentētiarūq; insignib⁹ peritū,
vel ardētius cohortari ad virtutē, vel a vitijs acrius reuo
care, vel iprobos asperius vitupare, vel bonos oratiūs
laudare, vel cupiditatē vehemētius frangere accusando,
vel mœrorē leuare mitius cōsolādo nō putet posse, quā
inopē oīs talis artificij locutorē, nōne is euidēs discrimē
negat, iudiciū totū subuertit, & (vt poeta ingt) de rebus
frontē penitus tollit. Lōge plus esse in eloquētia momē
ti, vel ad delectationē, vel ad victoriā, q̄ in solo & mero
sermone, nō obscure cōfitef Heronymus ipse, in Ionā, p
phetā ita scribēs. Quid valeat apud hoīes, seculi eloquē

Hiero.

cia, & sapiētia secularis, testes sunt Demosthenes, Tullius, Plato, Xenophon, Theophrastus, Aristoteles, & ceteri oratores, ac philosophi, q̄ velut reges habent hominēs, & p̄cepta eorum, nō ut p̄cepta mortaliū, sed q̄si oracula accipiunt deorum. Et per q̄d ille inibi maxime eā (ut uideſ) improbat, hoc iā ad ostendendā eius vim, & potentiam, p̄cipue valet. Nā nō utiq̄ est parua illa eius efficacia, q̄ suo vino velut calix quidā Babylonis, quū p̄ idolis loq̄ret, ita aīos multorum inebriauit, ut eos ab idololatrię errore miserrimō, ad Christi veritatē cōuerti nō sineret. Nulla ne sit vis eloquētię, an potius q̄dam penetrās etiā saxea p̄cordia, diuī quoq̄ Augustinū si infrogarit, ita sibi audiēt, respōdēt. Augus. de eloquētia

O eloquētia tāto terribilior, quāto purior. Et quāto soli ditor, tāto vehemētior. O vere securis cōcidēs petras. Videant nūc quātū etiā p̄spicacissimi iudicij vir ille, sanctus Augustinus, vires eloquētiæ, iniqua suadere, & tueri motūtis suspexerit, atq̄ timuerit. Sed ea facultas, q̄ tā timet cōtra veritatē, quiur nō illa, p̄ veritate plausibiliter suscipiatur a nobis? Quū p̄fertim hæc p̄pria sint eloquētiæ munera, pro veritate & iusticia, cōtra falsitatē, iniquitatēq̄ viribus & suo quasi fulmine stare. Quod ita esse nulli etiam seculares oratores negauerūt. Quare ante oīa virum bonū, oratorē esse cōuenit, & cōstat inf omneis, Hinc illa Catoniana oratoris definitio. Orator ē vir bonus, dicēdi peritus, Hinc illa vox Ciceronis, nō īaudita eruditis. Eū qui omissis rectissimis, atq̄ honestissimis studijs rōnis & officijs, cōsumat oēm operā in exercitatione dicēdi, inutiē sibi, & p̄niciosum patriæ ciuem ali. At qui se ita armet

F ij

Quæ propria eloq̄ntiæ mūera.

Catoniana orator definītio Cicero.

Quintil.

eloquētia, ut non obpugnare cōmoda publica, verū pro/
pugnare possit & velit, eū & suis, & publicis rōnibus uti
lissimū, atq; amicissimū patriæ suæ ciuē fore. Et Quintil.
lib. xij. Sit ergo inqt nobis orator (quē iſtituimus) is, qui
a Marco Catone finit̄ vir bonus, dicēdī peritus. Et pxi-
mo capite inferius idē sic ait. Quādo igit̄ orator ē vir bo-
nus, is aut̄ citra virtutē intelligi nō potest. Virtus etsi q̄
dam īpetus a natura sumit, tñ pficiēda doctrina ē, Mores
ante oīa oratori studijs erūt excolēdi, atq; oīs honesti, iu-
sticq; disciplina ptractanda, sine qua, nemo nec vir bonus,
nec dicendi peritus esse potest. Quid, q̄ etiā Virgilius in
primo Aeneidos talem oratorem finxit, quū dixit:
Tum pietate grauem, ac meritis, si forte virum quem
Conspexere, silent arrectisq; auribus adstant,
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

Qual'ora-
tor Virgi.

Nonne doctissimus poeta, his carminibus oratorem, ex
virtute, & dicendi facultate cōſtituit? Nam pietate, & vi-
tæ meritis grauē dicendo, virum vtiq; bonum significa-
uit, & adiçiendo. Ille regit dictis animos, & pectora mul-
cet, eo dicendi peritum demōstrauit. Iam si vellēt non fa-
ſtudioſe hunc poetæ ſenſum introſpicere, plane deprehē-
derent, eius ſentētia, non tātum eum, qui ſit orator, virū
bonum eſſe oportere, ſed ne euafurū quidē oratorem ali-
um, niſi virū bonum, Atq; ideo virtutem & merita vitæ,
quasi natura priora, altiōte quodā iudicio præpoſita eſſe,
& deinde, velut ſuccedaneā adpoſitam ei dicendi periti-
am. Quā nobilissimi poetæ ſent̄itā diuinus Hieronymus
ad Oceanū ſcribens nō recitat modo, verum etiā adpro-

Hieroñ.ad
Oceanum

bat, planeq; confirmat his uerbis, Definiūt rhetores ora-
torē, qui sit vir bonus, dicēdi peritus, ante vita, sic lingua
irrephensibilis q̄ritur, vt doctus merito suscipiat. Perdit
ēm auctoritatē docendi, cuius sermo ope destruit. In ea-
dē hæresi esse & ip̄m Augustinū, q. s. maritāda, & fœde **Augusti.**
randa cū sapiētia sit eloquētia, nec damnāda nisi fuerit in-
sipiēs, studiosus illius lector facile p̄t aīaduertere. Quare
ait, nec id vno interim in loco, plus p̄delle, q̄ possit dispu-
tare, vel dicere sapiēter solū, q̄ qui id solū faciat eloquen-
ter, minus tñ auditoribus p̄delle, q̄ prodesset, si & sapiē-
ter, & eloquent simul posset dicere. Sūt aut̄ illius hæc ȳ-
ba, Porro qui nō solū sapiēter, ver̄ etiā eloquēter vult di-
cere (q̄m p̄fecto plus proderit, si vtrūq; potuerit) ad legē-
dos, vel audiēdos, & exercitatōe imitādos eloquēteis, eū
mitto libētius, q̄ maḡis artis rhetoricae vacare p̄cipio. Si
tñ hi, q̄ legunt̄, & audiunt̄, nō solū eloquēter, sed etiā sa-
piēter dixisse, vel dicere, ueraci p̄dicatiōe laudan̄. Num
his ip̄ probat̄, imo an nō magis apte cōmenda ab Augusti-
no eloquētia, cōiuncta cū sapiētia? Hoc vno pacto Seue-
rinus Bœotius, nec ipse idoctus (vt ego existimo) philo-
soph⁹, eloquētiā p̄bat, si tñ philosophiæ placita nō des-
rat. Quo qd aliud inuit, q̄ nō esse oratorē, q̄sq̄ omissa sa-
piētia, sepatim ab ea dicēdi facultatē exerceat. Sed inanē
volubilitatē ȳbor⁹ nō esse etiā ab æthnicis illis existima-
tam eloquētiā, Catonis, Ciceronis, Quintiliani, Ver-
gilij verbis iam probauimus, nedum Bœotij, Hieronymi,
Augustini, Fallitur ergo, & tota (quod aiunt) via errat,
quisquis adserit oratores id laborare solū, vt scientes ad-

parcent, & in dicēdo finē suū dūtaxat constituere, Audī
Cicero. at hic iterū (si nō satis ē semel audisse) Ciceronē his ybis
de oratore pñūciātē. Est em & sciētia comp̄hendēda rer̄
plurimarū, sine q̄ ybor̄ volubilitas inanis, atq; irridenda
est. Et iterū alibi. Eteñ ex rerū cognitiōe efflorescat, &
redūdet oportet oratio, q̄ nisi sit ab oratore pcepta & co/
gnita, inanē quandā habet elocutionē, & pene puerilem.
Audiat vel tertio eūdē dicentē. Quid ē em tā furiosū, q̄
verbor̄ v̄l' optimor̄ atq; ornatissimor̄ sonit⁹ inanis, nul
la subiecta sciētia vel sententia. Idē in de pfecto oratore.
Res aut̄ sic se habet (inquit) cōposite & apte sine sententi
is dicere, insania ē, sentētiose aut̄ sine ybor̄ & ordine &
mō, infantia. Cui oratoriæ iſtitutiōis lib.ij. Quintilianus
(nō indiligētissimus artiū æstimator) subscribēs ita inq̄.
Multo labore, assiduo studio, uaria exercitatione, altissi/
ma prudētia, p̄stantissimo cōſilio cōſtat ars dicēdi. An ad
huc paucor̄ libellorū res putāda est eloquētia? Aut cer/
te (ut quū datis testibus, alijs tñ citaren̄ Au. Varrus dice
bat) hoc testiū a me pductorū satis ē, aut nescio quid satis
sit, ignorare illos penitus, qd sit eloquētia, qui eā solū bla
teratricē esse quandā arbitrant̄. Et nō magis disciplinam
quandā imprimis liberalē, q̄ de magnis mire & sublimit̄,
de paruis proprie & subtilit̄, de mediocribus iucunde &
grauit̄ differat atq; poret. Eruditisane & cordati viri (qui
nimirū soli sentiunt recte & iudicāt) hi profecto, tantā rē
testant̄ oēs esse eloquentiā, vt adhuc nulli totā cōtigisse
adfirmēt. Cōtra, male l̄ati (ne cā barbari) ita friuolā, ita
vile faciūt si dijs placet, ut ppemodū stultis aptiorē eam

Male l̄ati.

arbitrentur, & sanis. Sed sim ego talis plane, quales illi iā
mihi vident̄, nisi ausculto libētius Senecæ, & ipsis, qui in Seneca
tertio declamationū libro, de ea sic ingt. Magna & varia
res est eloquētia, nec se adhuc ulli sic indulxit, ut tota con
tingeret. Satis fœlix, qui in aliquā eius p̄tē receptus est.
Iā illud dīui Pauli. Sermo meus, & p̄dicatio mea, non fu
it in p̄suasibilibus hūanæ sapiētiæ ȳbis, nihil nō proposi
to aduersat̄ oīno, nō solū Pauli (ut hoc āplius cōcedamus
aduersarijs) sed nec cæteror̄ ap̄lor̄ p̄dicatio fuit in p̄suas
ibilibus hūanæ sapiētiæ ȳbis, ergo alijs vti p̄hibuerūt.
Ego adfirmāt̄i hoc ausūm negare. Si hoc, quod Paul⁹ nō Loc⁹ apli.
fecit, tantū timeſ̄. Cur igit̄ non hoc multo āplius timeat̄,
quod Ch̄r̄s ipse oībus ap̄līs prohibuit in cōe, ne facerent
quū dixit, Nolite possidere aurū, neq; argentum, neq; pe
cuniā in zonis v̄ris: Nōne fortius hoc, qd Ch̄r̄s prohibu
it, qd quod Paulus t̄m non fecit: Vnde ergo tā auide nihil
lominis nūc inhiāt aurū, qui sermonis rusticitatē, sanctit
atē esse putat̄: Si aut̄ hoc argumētū (p̄fundiq; nescit ho
minis) vbiq; valeret, vt qd Paulus, aut cæteri ap̄lī non fe
cerūt, nobis etiā facere ppter ea nō liceret. Certe nō pue
ros l̄ras docere, quia nō l̄atos, sed piscatores fere & ill̄a
tos fuisse ap̄lōs cōstat. Nō Aristotelē, nō Porphyriū le
gere, & exponere, quia nūsc̄ inueniunt̄ etiā hoc factitas
se ap̄lī, qd t̄n passim nunc etiā in cœnobij̄ suis monachi,
& cucullati factitāt̄. Nō deniq; vllā (vt opinor) sapientiā,
nisi infusa diuinit̄ accipe liceret, qd oīs sapiētia, & erudi
tio ap̄lor̄, nō ab hoīe fuit tradita, sed a spū sancto illis
infusa. Sed tamē hoc fecit, nedū citra reprehensionē, verū

G

Studium
Hiero. i ad
d sc̄da lin
guahebra.

Etiā istos
hūmanæ sapi
entia p̄ sua
sionib⁹ n̄ti
q̄ hoc rep̄
hēdūt i cæ
teris.

De eloq̄n
tia apli.

Hiero.

cum multa ctiā ecclesiæ vtilitate (ut taceā cæteros) diuus Hieronymus, tanto studio, & difficultate linguae hebraicæ defatigatus, ut deū testem citet, q̄ s̄a pe despauerit in ea re, rursumq; cōtenderit, donec p̄tinaci labore tandem per uinceret, tædijsq; ante exhausti fructus (ut ipse inq;) sua- uiissimos carperet. At hæc ita illi dicūt, quasi nō ipsi p̄ sua s̄.bilibus humanæ sapiētiæ ȳbis passim vtant, & plus etiā q̄ cæteri, dū nihil pene, sine spiris cathegoricis, & mæan- dris sophisticis, ne ipsas quidē sacras literas attingūt, nisi fortasse dialecticor̄ perplexabiles syllogismi, magis sūt a spiritu sancto inspirati, q̄ Tullij, aut Quītiliani loci rhe- torici. Idq; (ut multa quotidie iā noua) credere sub exu- stionis pœna cogimur. Adeo quosdā vanā philautia sua, & libido aliena carpendi occœcat, vt quæ alteri imprope- rant, eadem sua esse errata, & posse continuo retor̄ri in semetip̄sos, ipsi velut stupidi nō animaduertāt, Et certe nō parum multi, neq; hi quidē ignorabiles, post illud di- c̄tum diui Pauli, ad honorē dei, & vtilitatē auditor̄, hu- mana eloquētia sunt v̄si. Quid autē si ostendero iam Pau- lum ipsum, non eloquētem mō fuisse, sed etiā vsum esse perfectissima in suis epistolis eloquētia, idq; haud dubie fidei testibus? Hieronymus ad Marcellā de interpretatione Ephod scribens, in fine epistole sic inquit. Nos ut scis he- bræorū lectione detenti, in latina lingua rubiginē obdu- ximus int̄atum, ut loquētibus quoq; nobis stridor qui- dam nō latinus interstrep̄at, vnde ignosce ruditati, Etsi imperitus sum inq; sermōe apl's, sed nō sciētia, Illi vtrū- q; nō deerat, & vnū humiliter renuebat, nobis vtrūq; de-

est, q̄ & quod pueri plausibile habueramus amisimus,
nec sciētiā, quā volebamus cōsecuti sum⁹, iuxta Aesopia
nā fabulā, dū magna sectamur, etiā minora p̄didim⁹, hæc
ille. Pr̄terea Augus. in Paulo quāta eloquētiæ flumina Augus.
cucurrerit, ab eo etiā ait, q̄ dormiēs q̄dammō stertat, pos-
se aīaduerti. Et post lōgiusculū q̄q̄ de Pauli eloquentia
sermonē, ne forte hūc tanq̄ p̄cipiū obtrectatorib⁹ videre
tur obposuisse. Dicēdū ergo aliqd esse video inq̄t, & de
eloquētiā p̄phetaꝝ, vbi p̄ tropologiā multa obtegunt, q̄
q̄nto magis trāslatis yb̄is vident̄ operiri, tāto magis, quū
fuerint aperta dulcescunt. Sed hoc loco, tale aliqd cōme-
morare debeo, vbi q̄ dicta sunt, non cogar exponere, sed
cōmendē tīm, quō dicta sunt. Et ex illius p̄phete libro po-
tissimū hoc faciā, q̄ se pastorē vel armentariū fuisse dicit,
atq̄ inde diuinitus ablatū, atq̄ missum, ut dei pp̄lo, p̄phe-
taret, Quare nihil nos absterruerit inimici, illo apli testi-
monio, a studijs humanitatis, & eloquētiæ, quū non solū
ap̄lo, sed etiā cæteris oīb⁹ sacris scriptorib⁹, q̄ꝝ scripta di-
uinitus inspirata canonē nobis saluberrima auctoritate fe-
cerūt, nō solum nihil sit sapiētius, verū etiā nihil eloquē-
tius. Illud autē censorium, īmo obiurgatoriū, distinguen-
tes curiosius, huiusmodi fere ē, vt respōsum non merea-
tur aliquid, Neq; eīm̄ nos, p̄pterea oīm̄o negligem⁹, qd
doctissimorū cura grammaticorū nō spreuit, quādo dili-
gentē & accuratā distinctionē, non paruū intelligētiæ lu-
men inferre lectioni exploratissimū est, Cōtra vero vel
iūgendo q̄ diuidenda sunt, vel diuidendo q̄ sunt iungen-
da, quin aut falsus interdum, aut saltem obscurior sensus

De eloq̄n
tia p̄pheta
rum.

Nō irridē
dā accura-
tā i, p̄nūciā
do disticti
onem.

G ij

BBB
inde sequat, quis etiam semisonni non sentiat. Hinc illud
A puleij. Cuius oratio insimulari potest, si ea, q̄ priori-
bus nexa sunt, principio sui fraudent. Si qdā media, ex or-
dine scriptorū ad libidinē suppressāt. Si q̄ simulatiōis cau-
sa sunt dicta, ad seueratis pronūciatione exprobratisq; le-
gātur. Quare oīno sane vtilis ē, debita & accurata pronū-
ciatio, atq; distinctio. Sic & nup ego (iocari mihi nuncl-
bet aliquātulū) quendā monachū yba Augustini pperā
distinguētē, cogēdo ad exactiorē distinctionem, seruaui
hæc ipsa studia humanitatis, q̄ iā penitus se putabat de p/
sidio deieciisse. Obiecit em mihi Coloniæ, apud mēsā ve-
nerādi, & religiosi patris Vuenselai, Antonitax pcepto-
ris, cui erā cōuiua pene q̄tidianus (adeo etiā vel infimæ li-
teraturæ hoībus fauet) hæc ex quarto Augus. de doc. chī.
libro. Quid prodest clavis aurea, si apire qd volumus nō
potest. Aut quid obest lignea si hoc potest, qn nihil qri-
mus, nisi patere qd clausū ē. Mandasti inq; ego memoriae
hæc pauca. An his putas te iam extorsisse mihi, ut nulli
vsum posthac credā eloquētiæ studia. Iunge q̄so te paruū
cōma qd sequit, nec diuide q̄ sensu iungunt, & inuenies
aliquē certe vsum eorū interdū, vel ppter fastidia pluri-
morū, qui adsueti auro, lignū tuū fastidiūt gestare in lo-
culis, hæc em inseparabiliter sequuntur. Sed qm̄ inter se hñt
nōnullā similitudinē vescētes, atq; discentes, ppter fasti-
dia plurimorū, etiā ipsa (line qbus viui nō potest) alimēta
cōdiēda sunt, Nisi hac ego curiositate distinctiōis, matu-
re subuenissem tūc, actū plane finisset de studijs humani-
tatis, Tā cepat cōtinuo gestire ibi, & exultare ad conui-

Vuensela
us Colōia
pceptor a
pud Anto
nitas.

Nota Aug
us. silicu
dinē de cl a
ue lignea

Silicudo q̄
dāvescētiū
atq; discen
tium

A puleius

De mona
choqdam

uas monachus ille, quasi quicqđ eēt vſqđ eloquētiū, tanqđ
nebulas instar Pyrgopolinicis solo ſpiritu diſfluuiſſet. Et
dubitabit adhuc aliqđ diligēter pnuiciare, & accurate diſti-
guere, qđ (ut ſuprā dixi) male diſtinguēdo aut pnuiciādo
ambiguus, aut falsus cōſequat ſe per numero ſenſus. Hinc
Augustinus, quū ſ̄ba inquit propria faciūt ambiguā ſcri-
pturā, primo prouidēdū ē, ne male diſtinixerimus, aut p-
nuiciauerimus, An fortasse nihil refert, qđ Nathaniel di-
xit, A Naçareth potest aliquid eſſe boni, vtrū adfirman-
tis, an dubitatis voce pronūciet̄. Itē illud apli ad Roma.
vij. Quis accusabit aduersus electos dei? Deus qui iuſti-
ficit? Quis ē qui condēnet? Christus Iesuſ q̄ mortuus ē?
An nihil intereſt, deus qui iuſtificat, & Ch̄rus Iesuſ qui
mortuus ē, vtrū hæc respōdentis, an inrogātis ſono enū-
cient̄. tantū certe intereſt, vt respōdentis ſono enūciare,
ſit ignari, credere vero ſenſum qui talē pronūciationē ſe-
quīt̄, etiā impij. Iā illud Ioānis. In principio erat verbum,
& verbū erat apud deū, & deus erat. Si ibi respires ut ſic
poſtea cōtinues. Verbuſ hoc erat in principio apud deū,
Taliſ diſtinctio nōne hæretica erit: negat em̄ ſ̄bum eſſe
deū, quod de equalitate trinitatis fides refellit. Itē illud
quod statim ſequit̄, ſi ita cū Chrisotomo legas, Omnia p-
ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factū eſt nihil, quod factum
eſt, nōne aliquāto diſtinctio fuicit facilior, & ſenſus aper-
tior, qđ ſi eo modo, quo fere iā ſic legit̄. Omnia per ipſum
facta ſunt, & ſine ipſo factū ē nihil, deinde velut initiū no-
uæ clauſulæ ſequat̄, Quod factū ē, in ipſo vita erat. Quā
diſtinctio, certe Chrisotomus ſequit̄, Euāgeliū Ioan-

August.

G ij

nis græcū emendatā ostendit. Sic em̄ græce distinguitur
πάντα δι’ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲν ὃ γέγονεν ut
sequat̄ deinde alteri⁹ sensus prīcipiū⁹ τὸν αὐτῷ θωκόν & reliq̄.
Diuersam illā lectionē tñ etiā pbā cē Cyrillo auctore nō
negauero, sed hāc paulo planiorē eqdē cē seo, ipsisq̄ exē/
planib⁹ familiariorē fere iuenio nō igit̄ accurata distictio,
& apta, pñūciatio ē vsc̄q̄q̄ nihil vtilis, ut reprehēdēda etiā
sit, velut faciūt qdā vētrib⁹ magis pfūdi, q̄ sensu. Illud re-
uera nimis perq̄ frigidū (ne dicā cōglaciatiū) fatigant sese
(male factū, q̄ nō ē additū sudāt etiā) vtrū cū adspiratiōe
pnūciari, & scribi debeat hæc vox amo, nec ne. Mirū hoc
sane, si vsc̄q̄ gētiū sese fatigat aliqs pp̄terea, nisi ille sit ido-
ctissimo idoctior. Quis em̄ poeta, aut orator (ne dicā grā-
matista) vñq̄ de amo cōtrouersū dixit eē, vtrū prima illi-
ybi lenis, an adspirata scriberet, ut eo uelut difficulte q̄-
stione fatigaret. Ecce tibi hæc tā digna risu, q̄ntus tūc, &
q̄to maior erat mox futur⁹ q̄ locutus ē. Et tñ potuit. Ap-
tiis ita ni fallor aliquo dixisset Si q̄s amo, prima syllaba
cōtra p̄ceptū adspirauerit, grauius nefas eē ducūt quā cō-
tra dei & pximi charitatē delinq̄re. Et fortasse sic dicere
cupiebat, sed abdomie tard⁹ nō potuit. Diu⁹ Aug. quū i
suis cōfessiōib⁹ tale qd dicere vellet. Certe nō dixit fati-
gant se vtrū hæc vox hō adspiret, nec ne, sed qui illa inge-
sonor⁹ vēta placita teneat, aut doceat, si contra disciplinā
grāmaticā sine adspiratiōe primæ syllāe ominē dixerit, ma-
gis displiceat hoib⁹, q̄ si contratu p̄cepta hoīem oderit,
quū sit hō. Sed ultro, & libēt oīa hæc vitia sermonis illis
cōdonam⁹, & ut meros (si ita volūt) solœcismos ruſtēt i-
pune cōcedim⁹, mō diligētiā, & curā elocutiōis, si q̄ nīm

alicui placeat, nō velut dñi, & tyranni nobis extorçant, q
cū A puleio ita delectamur, ut nřm nēo vnū solœcismū si A puleius
bi uelit ignosci, vñ vnā syllabā barbare, pñuciata dōari, vñ
incōdita, & vitiosa yba, temere (q̄si deliratib⁹ oboriētia)
blaterare pmitti, q̄ tñ aduersarijs nřis (ut dixi) facile sane
oīa ignoscim⁹. At nřm vnū qđc⁹ dictū, ipsi volum⁹ acriter
examiari, sedulo pēsiciari, ad limā & lineā certā redigi, p
be sciētes, difficultatē nřam tātū h̄e dignitatis, qntū igna
uia & barbaries eoꝝ habet vilitat⁹, Quare nullo pacto, p
pter istos, negligem⁹ i lectiōe, ubi spūs suspēdi, ubi yſus
vel clausula distīgui debeat, ubi claudat sēsus, vñ īcipiat,
qñ attollēda, vñ ſumittēda sit uox, qđ qđflexu, qđ lētius,
cōcitatius, celerius, lenius dicēdū, ne pueros qđē nřos i
pune patiemur nescire. Age deinceps iā declarabimus ad
uersarijs (nisi cōtētiosum funē vſc⁹ adeo ducere forte sint
soliti, ut nulli possint, q̄uis apte, pbatōi adgescere) prop̄
hæc yba. Quæ cōuētio luc⁹ ad tenebras: Quid facit cum
psalterio O rati⁹, cū euāgelijs Maro, cū aplō Cicero: non
cōtinuo eloquētiā dānasse Hiero. quā etiā vtilē eē ecclie,
nō videt qñc⁹ reuerit⁹ confiteri, Nisi hoc ita ver⁹ ē, qui uir
ergo i Paulino tñ extulit eloqntiā: i hæc yba ad eūdem
scribēs, Lib⁹ tuū, quē de Theodosio prīcipe prudēt, or
nateq⁹ cōpositū trāsmisisti, libēt⁹ legi, Et p̄cipue i eo mihi
subdiuīsio placuit, quūc⁹ i primis ptib⁹ vīcas alios i penlti
mis tei p̄m supas, sed & ip̄m gen⁹ eloquijs p̄ssū ē & nitidū,
& cū Tulliana lucet puritate, crebrū ē i sentētij⁹, latet eīm
ōro (ut ait quidā) in q̄ tñ yba laudat⁹. Praefea magna ē rē
cōsequētia, & alter⁹ pēdet ex altero, Quicqd adsūpseris

G iii

Tātū diffi
cultas ha
bet digni
tatis, qntū
ignauia vi
litas.

Hierony
mū non dā
nasse elo
quentiā di
cēdo. Que
cōuentio
& cætera.
Liber Pau
lini de The
odosio

vel finis superiorē, vel initium sequentium est, fœlix Theodo-
sius, qui a tali Chri oratore defendit, illustrasti purpuram
eius, & utilitatē legū futuris seculis cōsecrasti, Macte uir
cute, Qui talia habes rudimenta, qualis exercitatus miles
eris? Deinde subiungit, q̄ si hunc posset per Synā, & ex-
celsa ducere scripturarū, & docere q̄ didicerit, ac veluti
per manus mysteria tradere prophetarū, nasciturū aliquid,
quod docta Græcia nō haberet, nihil pulchrius, nihil do-
ctius, nihil deniq̄ latinius ecclesiasticos hoīes habituros.

M̄ta ī pri-
orib⁹ desin-
derasse hie-
rony.

Cyprian⁹.
Victorin⁹.
Lactatius
Arnobius
Hilarius

Q̄ in prioribus (& si magnis ingenij) aliquid ferme sp̄
desideret, sicut in Cypriano trāquilliora tpa, q̄ instar pu-
rissimi fontis dulcis incedēs, & placidus, psecutionum ia-
ctatus procellis, de scripturis diuinis differere nequerit.
In inclito martyre Victorino, eorū q̄ intelligebat exp̄ssi
or facūdia. Cōtra in Lactat̄, eorū q̄ copiosissime & elo-
quentissime differere potuisset, vberior sc̄ia. In Arnobio
ei⁹ p̄ceptore eglitas, & op̄is omissa p̄titio. In Hilario bre-
uiores periodi, Quib⁹ enūeratis, q̄ntū putauerit posse ta-
lē ī eccl̄ia, pdesse, neq̄q̄ dissimulās, ingēti affectu symmi-
sten, sodalē, amicū (imo amicū atēq̄ notū) adpellādo, inci-
pit hortari ad studiū sacraꝝ l̄taꝝ his ybis. Magnū habes
ingeniū, & ifinitā sermōis supellectilē, & facile loq̄ris, &
pure, facilitasq̄ & ipsa puritas īmixta prudētiæ ē, Capite
q̄ppe sano, oēs sēsus viget, Huic prudētiæ, & eloq̄ntiæ, si
accederet l̄ studiū, v̄l̄ intelligētia scripturaꝝ, uiderē te bre-
ui arcē tenere n̄tor, & adscēde cū Jacob tectū Syō, &
canere ī domatib⁹, qd ī cubicuꝝ cognouisses. Accigere q̄
sōte, nihil sine magno uita labore dedit mortalib⁹, nobilē

ecclesia habeat, ut prius Senatus habuit, ppara tibi diuini
as, quas quotidie eroges, & nunq deficiant. Dum viget
etas, dum nec adhuc canis spargitur caput, anteq; sube^cat
morbis, tristisq; senectus.

Et dolor, & diræ rapiat inclemtia mortis.

Nihil in te mediocre esse cōtentus sum, totū summū, to
tū perfectū esse desidero, Nū q̄so in hoc Paulino, videri
potest eximū lumē illud ecclesiæ, eloquētiā dānasse: An
nō suscepisse potius, atq; adeo suspexisse, & cōmēdasse il
lā videri potest: Quir ergo inquiūt dixit idē, quid facit
cū psalterio O ratius: cū euāgelijs Maro: cū aplis Cice/
ro: Quęc ūuentio lucis ad tenebras: Nō miremur si san-
ctissimus, & prudētissimus vir, puellulæ & virgunculæ
deo dicatae scribēs (in qua cū pp̄ter sexū, tū etiā pp̄t̄ aeta-
culā, oīa erant timēda) penitus & hoc studiū maluit iter-
dicere, q̄ cōniuēdo & indulgēdo, pronū alioquin ad lap-
sus fœmineū genus, lubrico & humēti solo cōmittere.
Aurū q̄rere in luto, nō oēs prohibent̄ pp̄terea, sed q̄ ide
p imprudentiā forte scobē, aut quisq; lias, aut venena etiā
colligerent pro auro, hoc ē, vitia pro ȳtutib;is discerent,
ex scriptis seculariū viroꝝ. Hinc ad Demetriadē ait, ru-
des seculariū līraꝝ, si quippiā legerint de disertorꝝ hoīm
tractatibus, inde eos ȳbositatē solā discere, absq; noticia
scripturaꝝ. Vbi notādū nō solū, q̄ rudibus dicit obēē po-
tius lectionē disertorꝝ hoīm, q̄ prodesse, sed etiā hoc uel
magis attēdendū, q̄ ecōtrario innuit, seculariū līraꝝ non
rudeis, hoc ē, peritos hūanitatis, idē illud, ut solā. s. ȳbosi-
tatē discat, nequaq; pati, verū aliq certe cū vtilitate, & p-

Virgilius

Attēdēda
persona ad
quam hæc
scribit Hie-
rony.

Attende
hūc locū

Idē Hiero.
ad Lætam
Aurē ille
to q̄rere.

Balneas a-
dultæ v̄gi-
ni phibere
Hiero.

Quare hie-
ro. rigidior
qñq; & p-
fractior in
phibēdo q̄
dā fuisse vi-
deatur
Cecilius
Stoici

sectu rerū, in eadē lectiōe v̄sari, Idē Hieronym⁹ ad Lætam de institutione filiæ scribens, p̄cipit ne apocrypha legat, ppter multa vitia his admixta, eo q̄ grādis sit prudentię, nō puellaris simplicitatis, aurū in luto q̄rere, Proinde qđ quibusdā ppter mentis infirmitatē personis interdicitur, non ideo etiam firmioris, prudentiorisq; iudicij lectoribus interdictū ē, Quis nescit, vel in seculo multa, ppter ve recūdiæ, & pudoris pīculū, fœminis phiberi, q̄ viris etiā honesta putat. Cuiusmodi sunt v̄sari s̄epius in ppatulo, cetib⁹ viroꝝ misceri, obuios q̄sq; phēfare, cōsistere interim in triuījs, & sermonē cedere, recta facie ī cōfabulatiū vult⁹ intēdere. Hęc nimirū vir⁹ licita oīa, At, p̄bis eadē fœminis, haud scio, an vsqueq; honesta. Hiero. adultæ v̄gi ni etiā balneas oīno phibet dicēs. Mihi oīno in adulta virgine lauacra displicent, q̄ seiāpam debet, & erubescere, & nudāvidere nō posse, Quid, ergo ne dicem⁹, q̄ v̄go adulata, iā statī peccet, si nuda lauerit. Mihi sane beatus Hiero. vigil & diligēs disciplinæ exactor, talia q̄piā videt int̄dū prohibere, non q̄ ad viuū (qd dicit) ea tñ resecet, sed quo nimiam securitatē (quæ negligētiam fere & culpam crebat) in illis quibusdā infirmioribus adimat, & maiorē cauē di sollicitudinē sedulo inserat, Nā & præfractiores s̄ape leges (vt Cecilius ait) melius & cautius viuendi disciplina sunt, Et ad Celantiam Hierony. Stoicorum quidē est inquit, peccator⁹ tollere differētiam, & delicta om̄ia pa- ria iudicare, nec ullum inter scelus, & erratum discriminē facere, Nos vero, & si multa dītare inter peccata credimus (quia & legimus) tamē satis prodesse ad cautionem

dicimus, etiā minima pro maximis cauere. Tanto eīm fa-
cilius abstinemus a quocunq; delicto, quāto illud magis
metuimus, nec cito ad maiora progredit, qui etiā pia re-
formidat. Quare nō tam quid prohibeat Hieronymus, q
quibus ille psonis prohibeat, interdū puto intuendū, Sci-
ens eīm muliebris ingenij licētiam, vel verius lasciuia, se-
uerioribus (propter naturæ, & sexus illius imbecillitatē)
pceptis alligari qdammodo oportere, ne blādionib⁹ iter-
dictis securius immineat, & mitiora pcepta licētius transi-
liat, huius (vt opinor) generis impetū, uelut frenis qbus-
dam acrioribus quādoq; inhibet ac sistit, eiq; multa sēpe
pernegat, q tamē viris (p̄cipue in quibus aliqua vena sit
constantie virilis) nō eadem seueritate, de digitis penitus
excudit. Eustochiū virginem non sinit aurum qrere in lu-
tō, ad Lætam scribēs, idem eius quoq; filiæ prohibet fa-
cere, Quid ita? quia maioris est inquit prudentiæ, in luto
aurum qrere, q̄ muliebris incōstantiæ. Si maioris est pru-
dentiæ, ergo utiq; alicuius est, Nec ergo promiscue om-
nibus prohibet Hieronymus in ethnicorū luto aurū ve-
stigare, sed illis tantū, quorū vel naturæ, vel virtutis infir-
mitas suspecta ē. Si lter & ap̄l's ipse videt, qdam nō pro-
hibere simp̄r, sed propter infirmos t̄m, quū ait. Videte
aut̄ ne forte hæc licētia v̄ra fiat offendiculū infirmis. Hoc
vtiq; mihi dicere videf, licere qdam, sed non infirmis, aut
non propter infirmos, Vñ subiungit. Si esca scandalizat
fratrem meū, non māducabo carnem in æternū, ne scan-
daliē fratrē meū, Paulus utiq; nō carne, ac ne suilla qdē
tota uita abstinuit, sed pp̄t fratrē ifirmū patus erat, ea nō

Et ap̄l's ita
q̄q; videf q
dā iterdice
re.

Attende
qd dicat
Publij ver-
sus.

Cur p^o fla-
gellationē
adhuc sus-
sit passim
Hiero. scri-
ptis ethni-
corum.

Hiero. ad
Magnū vr-
bis orato-
rem

vti potius in aternū, q̄ illū pp̄ter infirmitatē suū p̄si vul-
neraret exēplo, Ex his(ni fallor) satis iā probauī, non ab
solute studia secularia videri phibuisse Hiero. iccirco, q̄
ad infirmas quasdā mulierculas interdū ita scripsisse vide-
atur, p̄inde ac si ea legēda penit^o phibuerit. Sitn̄ i his ego
fallor seu erro, patiar me sine p̄tinacia refelli, dūmō etiā
quisq̄s cōtradictrus ē, veritatē quā me docere vult, dia-
lecticis strophis nō cludat, nec interuertat. memor vete-
ris sentētiae, q̄ elegāter dicit^o. Nimiū alfcādo veritatē amit-
ti, imo memor illius sacræ, q̄ ait. Qui loquitur sophisticæ
deo odibilis ē. Sed hoc loco, & illud q̄rāf (q̄m etiā corre-
ptionis Hieronymi mētio iniecta nobis est) si hæc studia
adeo damnata sunt, quir ergo Hiero. in oībus suis operi-
bus, etiā q̄ post correptionē cōposuit, freq̄nter imo fere
vbiq̄s eorū adhuc meminit. Et p̄ hoc q̄dammō suarū vigi-
liarū lectors, in illis secularia legere, nō solū cogit, verū
etiā exēplo tali eosdē, ad volumina, & monumēta secula-
riū euoluēda, uelut manu sua ipse deducit. Et quū illud
miraf Magnus urbis orator, quir ei rescribēs suū hoc fa-
ctū tueri, atq̄ defendere etiā mauult, q̄; excusare, aut cul-
pā agnoscere, sic dicēs: Quod aūt q̄ris in calce ep̄fæ tuæ,
quir in opusculis nr̄is seculariū l̄farū interdū ponam^o exē-
pla, & candorē ecclesiæ, ethnicorū fōrdibus polluamus,
respōsum breuit̄ habeto. Nūq̄s hoc q̄reres, nisi te totum
Tullius possideret. Si Icripturas sanctas legeres, si interp̄-
tes earū omisso sup̄cilio euolueres, Quis c̄m nesciat, &
in Mose, & in pphetaꝝ voluminib^o, q̄dā adsūpta de gēti-
liū librīs, vbi cōmemorata etiā figura mulier^o captiuę ex-

Deuteronomio, inquit dñi voce pceptum esse. Captiuæ
radendū caput, supcilia, oñeis pilos, & vngueis aputan
dos, & sic eā nō copulandā cōiugio, hæc aptissime subiū
gens. Quid ergo mir, si & ego sapiētiā secularē, propter
eloquij venustatē, & mēbroꝝ pulchritudinē, de ancilla
atq; captiua Israelitē facere cupio? Et si quid in ea mortici
nū est, idololatriæ, voluptatis, erroris, libidinum, vel p̄ci
do, vel rado, & mixtus pulcherrimo corpī yñaculos ex
ea genero dñi sabaoth. Nonne hæc satis manfeste indi
cāt, quō sint accipienda illa, quibus alibi videt idē Hiero.
Interdū studia hūanitatis, ut fugiēda penitus, abolendaq;
proscribere? Iā scriptā esse hāc ad Magnū oratorē vrbis
eplām, post correptionē (ne in dubio hoc q̄q; relinquat)
in primo libro defensionis suæ cōtra Ruffinū hæc Hiero
nymi yba arguit, qbus motā sibi h̄ic de l̄ris secularibus
q̄stionē, tanq; puerilē aspnaſ dicēs. Obijcit mihi piurium
mixtū sacrilegio, q̄ in libro (q̄ ad institutēdā Ch̄ri yginem
Ioqr) ante tribunal iudicis dormiēs pollicit° sim, nūq; me
l̄ris secularibus daturū operā, & nihilomin⁹ dānatæ erudi
tionis interdū memineri, Nimirū iste ē Salustianus Cal
phurnius, q nobis p Magnū oratorē vrbis, nō magnā mo
uerat q̄stionē, cui libello breui satiffecimus, In qbus ver
bis hoc obit̄ q̄q;, nec incurioſe ſpectādū, q̄ ait ſe dormiē
tē aī tribunal iudicis pollicitū, ſecularibus l̄ris nō daturū
operā amplius, Quis nō etiā ſtatim intelligat ex his ver
bis, quid de flagellatiōe hac ſua ip̄e innuat? Age iā respō
deat cui placet (fas hoc mihi ſit q̄ſo, diſputationis tīm ḡra
mouere) Si beat⁹ Hiero. (ut p̄hibet) cæſus iurauit ſe nūq;
H

Si hæc ad
vrbis ora
torē ep̄la,
scripta ē p̄
illā ad Eu
stochiū e
p. stolā, to
tā illam tra
gœdiā de
flagellatio
ne Hieroñ.
ad terrēdū
eam videri
cōfictam

Attēde ar
gumētum

Solute no-
dū, non ab
rūpe

s. Thomas
legit Cice-
ronē ipse

Tuemur
nos exem-
ploS. Tho-
mæ.

secularibus literis daturū operā imposterū, utiqꝫ ppter ea
cæsus ē, q̄a nō licuit, ppter qđ cæsus ē, Quir ergo post
plagas & ȳbera, imo post sacramēti religionē, p̄dicto ad
oratorē vrbis libello, adserit (& qđē cōpluriū sc̄tōrū pa-
trū exēplis) licere, qđ nō licet. Et si q̄s adhuc p̄tinax, mi-
hi negauerit, noīatū libellū, scriptū post plagas ab Hiero.
ad oratorē vrbis, utiqꝫ hēc ȳba in Ruffinū, ab eo scripta,
post correptionē, mihi(nisi sit cōtra euīdēs verū nimis iā
cōtumax) negare nō poterit. Sed his ȳbis libellū eundē
adhuc tueſt, & retinet sentētiā dicēs, eam q̄stionē nō ma-
gnā, hoc ē, plane puerilē fuisse, & libello breui ei satiffa-
ctū esse. Quæris q̄liter ergo ei satiffecerit? Docuit figu-
ra Deuteronomicæ captiuę, itē Mosis, Salomonis, pphie-
tarū, p̄terea multorū illustriū in doctrina & vita euangeli-
ca virorum exēplis, licere nobis l̄ras seculareis, ppter elo-
quij venustatē, & mēbrorū pulchritudinē aplecti, ut ex
illis dño Sabaoth sc̄tificandos pcreemus ȳnaculos. Hūc
nodū velim mihi iā alijs istorū iurgatorū soluat, nō inci-
dat violentē, vt vinculū Gordij Alexāder olim gladio ru-
pit, quū soluere nō posset. Addo etiā hoc, diu Thomas,
sc̄iēs, ppter Ciceronis lectionē, flagellatū Hieronymū, qui ur
ipse nihilomin⁹ postea legere eūdē Ciceronē sibi nō tem-
perauit. Nā haud quaqꝫ sōniculose legisse illū libros Ci-
ceronis, maxīe phīcos, ea ps operū illius utiqꝫ oñdit, in q̄
de moralib⁹ differens habitib⁹, s̄epius ferme etiā Cicero
nē iñm, q̄ Aristotelē citat. Si ergo hoc tanto Hieronymi
casu nihil territus, postea ille adhuc legit gentiliū libros,
qui ur me hoc illius nō tueat̄ exēplū, cū q̄ vel errare qñqꝫ

honestū putarē? Sed ab his ad pauloante institutam elo-
quētiæ mentionē, & Augustinū nūc reuertamur, qui ad Julianā Demetriadis ynginis matrē, in hæc yba scribens ait. Satis dici non p̄t, quantū cupiamus in eorū hoīm scri-
ptis, quī, ppter acrimoniam, atq̄ facūdiā legunt̄ a plurimis,
aptam confessionē illius gratiæ reperiri, quā vehemēter
cōmendat apostolus. utiq̄ eloquētiam nō improbat, sed
sciens eloquēter scripta, ppter acrimoniam atq̄ facundiam
a pluribus legi, vbi ruditer (vt fere nūc fit a theologi-
stis) scripta, ppter cōpositionis vilitatē, a pene nullo legā-
tur, cupit plus etiam, q̄ satis dici possit, in illis apertā inue-
niri cōfessionem illius gratiæ, quā apostolus vehemēter
cōmendat, vt dū eloquēter scripta adpetit̄ a pluribus, ef-
ficacius p̄sit aude legētibus. Et reuera (vt idem inquit)
salubri suauitate, vel suauis salubritate, quid melius? Quā
to em̄ illic magis adpetit̄ suauitas, tanto facilius pdest̄ sa-
lubritas. Alibi de Orosio presbytero, ad Hierony. Ecce
(inquit) venit ad me iuuenis religiosus, catholica pace fra-
ter, ætate filius, honore compresbyter, noster Orosius,
vigil ingenio, paratus eloquio, flagrans studio, utile vas
in domo dñi esse desiderans, Nū inter cæteras eius inge-
nij laudes, tibi hic videtur p̄terijsse, aut spreuissē paratū
eloquij artificium? Possem obruere istiusmodi testimo-
nijs repugnantē, sed q̄sdā (ut elegāter inqt Sidoni⁹) facile
ē vincere, difficile cōpescere. Quid, q̄ apte iubet discere
rheticā Augus. qd eū, q̄ nihil p̄t sacros doctores legere
cōsueuit, latere certe nō pt. sed tñ ne q̄s ali⁹ eū locū forte
regrat, hic duxi adscribēdū, Quū p̄ rhetoricā (inqt) & yba

Salubri
suauitate
nihil m̄l.

Idē Aug.
de Orosio

Quosdā fa-
cile ē vīce-
re, sed diffi-
cile cōpe-
scere

H ij

Aug. hor.
tari māife-
ste ad elo-
quētiām.

Quid p̄t di-
ci apti⁹ con-
tra eloquē-
tiæ vitupa-
tores.

Leuitici
mellis pri-
mitiæ.

suadeant, & falsa, quis audeat dicere, aduersus mendaci-
um, in defensoribus suis inermē debere consistere verita-
tē: ut uidelicet illi, qui res falsas p̄suadere conant, nouerit
auditorē vel beniuolū, vel attētū, vel docilē procœmijs fa-
cere, isti aut nō nouerint. Illi falsa breuif, apte, verisiliter,
& isti vera sic dicāt, ut audire distādeat, intelligere nō pa-
teat, credere postremo nō libeat, Illi fallacibus argumen-
tis veritatē oppugnēt, adserāt falsitatē, isti nec vera defē-
dere, nec falsa valeāt refutare, Illi animos audientiū in er-
rorē mouētes, īpellētesq; dicēdo, terreāt, cōtristēt, exhi-
larēt, exhorten̄ ardēter, isti p̄ veritate lēti, frigidiq; dor-
mitēt. Quis ita desipiat, vt hoc sapiat: Quū ergo sit ī me-
dio posita facultas eloquij, q̄ ad p̄suadēda, seu praua, seu
recta, ualeat plurimū, quiur nō studio bonor̄ cōparef, ut
militet veritati, si eā mali ad obtainendas queras, vanasq;
causas in vsus iniqtatis, & erroris usurpant: Quid p̄t ad-
uersus istos eloquētiæ vitupatores aptius, qd fortius di-
ci: Miror equidē quiur nō ista maluit potius ex Augusti
no ediscere frater ille, cuius memini pauloante, q; lignea
clauē. Sed hoc vnū q̄rundā p̄positū ē, p̄petuo bonas l̄ras
calūniari, ergo etiā sola illa ex eccliaasticis scriptorib⁹ con-
quirūt, & colligūt anxie, q̄ cōtra hūanitatis studia dici in-
terdum vident̄, Quæ x̄o, p̄ illis passim, & ita s̄ape occur-
rūt, ut uela defioculis aīaduerti possent, cōsulto p̄munt,
& legisse dissimulāt. Prætero hic illas leuiticī mellis pri-
mitias, qbus dñō iubemur hūanæ eloquentiæ dulcedinē
offerre. Prætero, q̄(ut libro Codicis. xi. legit) Romæ,
& Cōstātinopoli, ex sacris cōstitutiōibus principū orato

res tres, grāmatici vero decē, publico stipēdio hūaniōres
līras docere cōsueuerunt, q̄ facūdiæ grauitate pollētes, in
his artib⁹ ḡliosam (ut inquit Impator) redderēt adulescē-
tiā. Prātereo, q̄ yb̄is, & sentētijs orator̄ ad finē seu de-
cisionē causarū vti etiā fas erat, qđ ostēdūt plērisq; loc⁹ di-
gestor̄, auctoritate Iustiniani p̄cipis, passim īserte qđā
illor̄ sentētiæ, cuiusmodi illa Demosthenis, li. p̄rīo pāde
cta legit, titu. de legi. & sena. & lōga cōsue.

Lex ē cui
oēis hoīes decet obedire, pp̄t m̄ltā, & varia, & maxie, q̄a
oīs lex ē iuētio qđā & donū dei, dogma āt hoīm sapiētū,
correctio volūtarior̄, & nō volūtarioī p̄tōrū, ciuitat̄
aut cōpositio cōis, s̄m quā oēis decet viuere. Grēce āt sic.
Νόμος, ὃ πάντας προσήκει πέιθεσαι διὰ πολλὰ, καὶ μάλιστα, ὅτι πᾶσι
τείνομος ἐνρημα καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα δὲ ἀνθρώπων φρονίμων, ἐπανόρθωμα
δὲ τῶν ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων ἀμαρτημάτων, ωλεωσ δὲ συνθήκη
κοινή, καθ' ἣν πᾶσι προσήκει γῆν, τοῖσ' εν πόλει. Οἱ ἵοπες līrae sūt,
& ἕπαντες yfati in lectiōibus auctoř (maximoř etiā) qui
in humanitatē, & eloquētiā ita ferociter q̄si nullos idone
os vsq; patronos habeāt arietare atq; īcursare audēt. Sed
iā ne nimis diu nō necessarijs phatiōibus īmoremūr, quū
nō diserte solū, sed etiā prudēter dicere, atq; adeoviūre,
sit oratoř, quū nō tñ velle scire videri, sed scire res opti-
mas & plurimas oporteat oratorem, quū ea q̄q; sit vis, &
efficacia eloquētiæ, tā veris p̄suadēdis q̄ falsis, ut etiā ve-
lut securis adamātina petras cōcidat, hoc ē, saxea p̄cordia
emolliat & flectat, quū inq; Impatořes Romani suis con-
stitutionib⁹ Iustiniano Codici etiānū insertis fateant̄, his
artibus ḡliosam euadere adulescētiā, & ideo ear̄ p̄fesso

H ij

Ḡliosa fit
his artibus
adulescen-
tia, nō pro
broſa

Lex quid

Epilogus.

ribus, honesta stipēdia publice decernāt, & (qd magis ē) orator̄ dicta, sentētiasq; p decidēdis, finiēdisq; litib° vale re iusserint. Quid superest, quin vel Augustinū, Hieronymū, imperatores Romanos, vel (qd potius reor) istos humanitatis obgannitores, quid dicant, aut sentiant, parē animaduertere arbitremur.

GVerba illa Hieronymi Dæmonū cibus, & similia, de Aristotele, & philosophis cæteris, perinde atq; de poetis, & oratoribus (vel etiā magis) dicta esse. **TOMVS SEXTVS.**

Voniā aūt passim illud q̄q; nobis ab aduersarijs, uelut qdā genuinus, ifigit. Siliq; porcorū. i. dictis (ut ipsi aiūt) poetar̄, nos iplere vētrē, sic circa nō nullū fortasse opæpcium fuerit, ante q̄; de natura, & vi carmīs dicamus, excutere hūc locū Hiero. paulo curiosi⁹, si ide eruere forte possim⁹. Aristotelis, ceterorūq; phōr̄ dicta (qs ipsi tñ, q nobis gētiliū figmēta obprobrāt q̄tidie, nō min⁹ diligent, vñ magis etiā lectitāt, q̄; sacras līras) sub siliq; illis cōtineri, æque ac poetarū, & orator̄. Hiero. quū de filio, pdigio differēs ad Damasū ita scribit. Dæmonū cib⁹ ē carmīa poetar̄, secl'aris sapiētia, rhetoricoꝝ pōpa vñhor̄. Si nō vidēt secularē sapientiā, hoc ē, philosophiā seculariū, etiā siliq;, & demonū cibos scribere, lūmib⁹ egris, ne dicā plane orbati. Quid, q̄ paulopost ubi mētior̄ itulit captiuæ alienigenæ, noīatim adpellat ipsos phōs dicēs. Itaq; & nos facere soleim⁹, qñ phōs legim⁹, qñ in manus nīs libri veniūt sapiētiæ secularis, si qd in eis vtile reperimus, ad nīm dogma cōuer-

Aristo. &
reliqrū phi
losophorū
dicta iuxta
Hiero. sili
q; porco
rū & cibos
demonum
censi, æq
ac poetar̄
& orator̄.

timus. Si quid vero supfluū de idolis, de amore, de cura
seculariū rerū, hæc radimus, his calutiū inducim⁹, hæc in
vnguiū morē ferro acutissimo desecam⁹. Et cōtinuo i ea
dē epl'a vbi meminit apl'i in idolio recubere phibētis, hæc
yb'a adponit. Nōne tibi videt̄ sub alijs yb'is dicere, ne le-
gas phōs, oratores, poetas, nec in eoꝝ lectiōe regescas.
Ecce tibi phōs legere, & in eoꝝ lectiōe regescere, dicēte
apl'o (si Hiero. stam⁹ interpt̄) tā ē recubere i idolio, q̄ lege
re oratores & poetas. Proīde qdā, quū ita acerbe his uer-
bis Hiero. nos castigāt, semetipos aliquā respiciāt, dies no-
ctesq; i idolio Arist. regescētes, ne quū errata alioꝝ (etia
leuiora fortasse) psequunt tam tragicē, sua yō (plura, ma-
ioraꝝ etiā) supini oscitātesq; negligūt, merito audiāt illd'
satyricū. Quū tua peruidas oculis mala lippus inūctis
Quir in amicorum vitijs tam cernis acutum?

Sup Ionā q̄q; pphetā scribēs idē Hieroñ. nō certe minus
improbat philosophos, q̄ oratores, aut poetas. Et nescio
an aliquāto etiā infestius eos vrgeat, Platonis, Aristote-
lis, Theophrasti, Xenophontis noībus ita statim subiçī-
endo. Qz aūt difficile huiusmodi homies credant in deū,
vt quotidiana exēpla pteream, vt sileā deveteribus histo-
rijs ethnicoꝝ, sufficit nobis apostoli testimoniū, q ad Co-
rinthios scribens ait. Videte fratres vocationē vestrā, q̄a
non sunt multi sapientes secūdum carnem, non multi no-
biles, sed stulta mundi elegit deus, vt confundat sapien-
teis, & infirma mūdi elegit deus, vt confundat fortia, &
ignobilia mundi, & ea quā erant contemptibilia, elegit
deus, & cætera. Vnde rursus dicit. Perdam sapientiam

Idē Pauli
yb'a expo-
nens

Nōte vos
cani theo-
logi qui ad
huc q̄tidie
pfitemini
Arist, etiā
pro merce
dula
Hora.

Hiero. sup
Ionam

Apli⁹ ad
Corin.

sapientiū, & intelligētiū intelligētiū reprobabo. Et vide-
te, ne quis vos spoliet p̄ philosophiā, & ianē seductionē,
Vidēn istud Hieronymi (imo verius Pauli) iudicium de
philosophis: Quare si āte ignorauerūt iā vel a me tādem
admoniti quidā Aristotelī, & inani philosophiæ, plus etiā
fortasse, q̄b satis ē, addicti (nēdum dediti) siliq̄s istas, & dæ
monū cibos (si qñ post hac crepabūt buccis tumētib⁹) me
minerint, multo etiā magis ptinere ad Aristotelem, Por-
phyriū, & Auerroē suos, q̄ ad Virgiliū & Tullium n̄os.

Nulli rabi-
diōres ca-
nes aduer-
sus Ch̄m,
& eccliam
fuerunt q̄
philosophi
Phī patri-
archē h̄ere-
ticorum

Primoge-
nita egypti
phōrum
dogmata i-
telligi.

Nulli certe fuerūt rabidiōres aduersus Ch̄m, & ecclesi-
am eius canes, q̄b philosophi, qđ in Celso, Porphyrio, Iu-
liano, Pelagio, Arrio, Manicheo, multisc̄b alijs manife-
stissime patuit. Hinc etiā beatus Hiero. claro adsensu cū
iūsdā n̄orē de phīs, lepidū hercule iudiciū adprobat, qui
eos patriarchas vocauerat h̄ereticor̄, de libero arbitrio
ad Ctesiphōtē ita scribēs. Pulchre quidā n̄orē, ait, philo-
sophi patriarchæ h̄ereticor̄, ecclesiæ puritatē puerfa ma-
culauere doctrina. Ad Fabiolā q̄b de. xl. māsiōibus filio-
rū Israel, dogmata phōr̄ primogenitis Aegypti ab āge
lo dñi pcussis, adsimilat, sic dicēs. Mihi vident̄ egyptior̄
primogenita, dogmata esse phōr̄, qbus deceptos hoīes,
atq̄ irretitos tenebāt, Nec de illo certe quisq̄ dubitaue-
rit multū, quin tāto plus nocuerint philosophi, q̄b poetē,
vel oratores, quāto illis, q̄b istis auctoritatis & fidei plus
adhibebat. Nā fabulæ poetar̄ et si cātant̄, non tñ credunt̄,
Cæterū scriptis philosophor̄, ppter speciē, pbitatis, & sa-
piētiæ, plurimi (q̄ illa crederēt olim misere decepti sunt,
& perierūt. Quod nec ipse diuus August. tacet, qui etiā

ait in tertio confessionū, ysum & carmē ad vera pulmen
ta transferri posse, vbi dicta manicheorū adūbrata fallacis
philosophiæ colonbus, cibo somniatiū silia censet. Ecce
vobis, q̄ istis oībus examuſſim quadrat adhuc nup emis-
ſa sanctissimi dñi nři Leonis.x. cōſtitutio (cuius fecimus
iā ſupra mentionē) de ſtudijs philoſophiæ, & poeſeos, in
qua nimirū hæc p̄iudicia ſanctorū patrū ſecutus, de vtra-
q̄ paria ſtatuit, q̄ p̄pemodū, eq̄ vtrāq̄ aut vanitati ſubie-
ctā, aut tantūdē vtilitatis allaturā, & ipſe q̄q̄ (ſicut ante iā
illi cēſuiffet) existimaret, atq̄ decerneret. Et ſane ita mul-
ta de fugiēdis, contēnendisq̄ phīs, apud Auguſtinū, Hie-
ronymū, Ambroſiū, Gregoriū, Origenē, Lactātiū paſ-
ſim inuenias, vt ſi fuerint invnū librū collata oīa, facile ex-
pleuerint volumē maius etiā, q̄ ſunt q̄tuor libri ſniarum,
nedū duo Cesaris Anticatones, Et ſanctū Simplicianū in
uenio, olim Auguſtino, quū is illi oēm ſui erroris circui-
tū enarrās, qſdā libros Platonicos, abtō Victorino quō-
dā Romanæ vrbis rhetore, in latinū cōuersos, tantū ſe le-
giffe diceret, gratulatū adprime eſſe, q̄ nō etiā in aliorum
philofophorū ſcripta incidiſſet plēna fallaciārū, & dece-
ptionū, fm elemēta huius mūdi. Quare nō ſuccēſeāt no-
bis tanto p̄e nři aduersarij, ppter ſtudia hūanitatis, q̄ p̄ba-
re poſſumus ſanctorū patrū, & ſummoꝝ q̄q̄ pōtificū de-
cretis, nō eſſe multū deteriore cōditione, q̄ ſtudia (qbus
nimiū etiā plærūq̄ gloriant ipſi) philoſophiæ, quæ (bona
equidē pace illorū, hoc diſtū velim) ſi penitus his nřis po-
litioribus fuerint deſtituta, haud ſane minima ſui decoris
pte carebūt, Nec diſſentiūt (ſcio) quiq̄ ſtudia hūanitatis

Auguſti-
nū vtiliora
multa poe-
tarū ſigmē
ta iudicare
m̄ltis adū-
bratis phi-
loſophorū
ſcitis.

Passim ſa-
crorum au-
ctorū ſen-
tētis īpro-
bari phōs.

S. Simplicia
nō cur gra-
tulat⁹ Au-
gustino:

I

Impitorū
indictum p
nl'lo, & pe
riti vni° p
toto pplo
esse

intelligūt. Eos vero q̄ nō intelligūt, aliter sentire, nō mo
leste ferimus, p̄he cognoscētes, īperitorē iudiciū p̄ nullo
esse, & periti vnius, p̄ toto populo esse, oīneisq; istos, q̄
cūq; artē aliquā ignorant, p̄ solēni pene more iā inde anti
quitus tenere hoc, ut lacerent ante q̄ discant.

G Carmē sacroꝝ mysterijs (etiam sublimioribus)
non solum nostros, sed etiam sanctos oīm pro
phetas frequēteis accommodasse.

TOMVS SEPTIMVS.

Reb'diuīs
carmē ipri
mis conue
nire

Carmen
mediū ē, q̄
possis vti
& abuti

Hiero.

SEd iā illo redeat vñ digressa est paulisp oratio,
hoc ē, ad Carmē, de quo cōfido me aduersarijs
hoc satis cōmode p̄baturū, q̄ reb° diuinis vni
ce cōueniat & quadret, ideoq; vſi eo sint oīm potius, q̄
soluta orōne ferme oēs, quicūq; spū afflati diuīo, sacra no
bis aliqua mysteria pdiderūt. Proinde sicut eloquētia in
medio posita est, ut ea pro arbitrio tuo male possis, v'l be
ne vti. Ita quoq; & carmen τὸ μέσον, hoc est, mediū quid
dam est, quo si ad inaneis nugas ociose, aut ad obſcēna
flagitiose abutaris, ſiliqua eſt, cibis dæmonū eſt. Si vero
honesta illo, uel etiam ſacra deſcripſeris, panis eſt, cibus
hominū innocētium eſt, & tanto magis, quanto ſuauius
& numerosius rhythmus ille poeticus, modulatiōe ſua,
animū legētis adficit & mouet, q̄ alia q̄uis oratio huma
nitus cōparata, illo eodem rhythmō, ſiue numero deſtitu
ta. Et ſi ſunt quidā adeo crassis, & obefis auribus, ut quid
inter musicum & nō musicū, inter carmen & nō carmen
intersit, nō ſentire ſe dicant. Sciant illi beatū Hieronymū

melius auritum, huius numeri vim probe intellexisse, eo
q̄ quia probe intellexerit, non dissimulasse, quū hæc scri-
beret. Dum aureis versibus, dulci modulatione currēti-
bus capiūt, animā q̄uoq; penetrat, & pectoris interna de-
uinciūt. Nōne hoc dicit, eā absoluti carminis vim & effi-
ciam esse, ut suauitate sua, nō aureis mō, sed etiā sedem
animæ capiat, & in ipsis pectoris humani penetralib° do-
minet. Si igit̄ ea vis est, & potestas carminis, in leui & fla-
gitiosa materia, quir nō multo magis, eā vim, virtutem
q̄ in sancta & graui materia obtineat. Hinc, quia in me/
tro vis q̄dam sit nō vsquequaq; contēnenda, constat etiā
gentileis ipsos inuidiosissime de questos olim apud Valē
tinianū Cæsarem esse, de diuo Ambrosio, quasi non nul-
lis versibus, & hymnis, a se de sancta, & adoranda trinita-
te compositis, totum pene populū seduxerit. Quir hoc
magis de versibus Ambrosij, q̄b alijs eius operibus que-
sti essent, nisi q̄ vires carmini aliquāto maiores, ad mouē-
dos animorū adfectus supesse, q̄b solutæ orationi iudicas-
set. Ne autē quis putet me de Ambrosio licētius hæc fin-
gere, ipsius verba sunt ista, non mea, ex oratione eius in
Auxiū Arianæ perfidiæ episcopum, habita ad suos Me-
diolanenses. Hymnorū quoq; meorū carminibus dece-
ptum populum ferunt. Plane ne hoc abnuo: grande cri-
men est istud, quo nihil potentius. Quid enim potenti-
us, q̄b cōfessio trinitatis, q̄ quotidie totius pp̄lī ore celebrat:
Certatim oēs student fidē fateri, patrē, & filium, & spm
sanctū norūt ȳsib⁹ meis p̄dicare. Versib⁹ & hymnis ergo
sanctus Ambro. trinitatis cōfessionē pp̄lo suo descriptis.

I ij

Gentileis
deq̄stos o-
li Impato-
ri de Am-
brosio. qd
ppl'm suis
carmib⁹ de-
cepisset

Quæ magis delectat etiā memorie ad herescūt.

Augustini sūia de carmine

Nū satissimū ualuerit sermo nullacarmis
lege inligatus: sic utiq; s̄aepē iā antea fidei cōfessionē scri-
pserat, & docuerat. Quid ergo ap̄lius putauit, opus ad eā
rē esse hymnis & ȳsib⁹? Quod si mihi libera hic suspicio
detur, facile equidē sic senserim, eruditissimū ep̄m, q̄a sa-
tis cōpertū haberet, ip̄m carmē illo sibi insito cōcentu, po-
tētius allicere, & q̄ magis delectet interim, eo q̄q; tenaci-
us adh̄erescere memoriæ, q̄ sermonē. Ideo dignū se q̄q;
op̄ep̄cium existimasse factur, si hāc etiā ipse illecebram
qñq; ad res quas dā sacras, hoīm animis certius adfigēdas
adhiberet, vt dū illa blādius inescati allubescerent magis
ad cognoscendū, citius etiā salutaria ipsiis ita haurirent, &
hausta fidelius animis cōtinerēt. Quod quū nō dubie ita
sit, fateant̄ ergo nr̄i aduersarij posita tādē p̄tinacia, esse cer-
te carminis aliquē vsum, neq; illū omnino (ut ipsiis videt̄)
supuacuū. Si aut̄ hāc sentētia, q̄ adfici animos (saltē imp-
fectior) & delectari etiā in sacris rebus, plus ȳsu, q̄ p̄sa
orōne diximus, nondū recipit, q̄uis Ambrosij eam, atq;
Hieronymi auctoritate iā firmauit. Age p̄ducam p̄terea
Augustinū, vt duor̄ testiū (q̄ etiā iuxta regulā euangeli-
cam sufficere poterant) adsertioni, tertia velut testimonij
quidā cumul⁹ accedat. Ille igit̄ quū psalmos Davidicos in
proœmio, sui sup eosdē cōmentarij, miris laudib⁹ (uit par-
est) mirisq; p̄conij extollit, post expositas breuīt̄ maxí-
mas eor̄, cōtra oīa aīar̄ vulnera vtilitates, Deinceps ita
subiūgit, Et hoc fit modulatōe quadā & delectabili cano-
re, humanū animū, ad pudicitiā p̄uocāte, Qñquidē spūs
sanct⁹, vidēs obluctatē, ac resistentē ad ȳtutius viā huius

humanī gñis animū, & ad delectatiōes vitæ huius magis
inclinari, q̄ ad v̄tutis rectū iter erigi, delectabilib⁹ modu-
lis cātillenæ vī suæ doctrīæ pm̄iscuit, ut dū suauitate car-
minis mulcet audit⁹, diuinī ſmonis parit utilitas iſeraſ, ſm
ſapienteis medicos, qui ſi qñ vſus popoſcerit, auſteriora
medicamēta ægris obferūt mortalib⁹, ne eger vtilitatē, p̄
auſteritate refugiat, ora ac ſumitates poculi, q̄ remedium
porrigūt, melle circūlinūt. Prop̄ea ergo psalmor̄ nobis
p̄ modulos aptata ſunt carmia, ut vel q̄ ætate puerili, vel
adulectētes ſūt morib⁹, q̄ ſi cātillena qdā psallētes delecta-
ri videāt. Viden vtilitatē hui⁹ incātatiōis, q̄ p̄ carmina ho-
mines, ip̄o etiā adſtipulāte Augus. ſalubrit̄ incātāt: quur
vtilē incātationē hāc ego nō audiā: Quur me q̄s (etiā the-
ologus) phibeat taleis (ſi poſſim) incantationes ſcribere:
Quur inq̄ iprimis etiā mei p̄m ita nō incātē, cōcinēdo &
moliēdo indies aliq, q̄ me (vt poeta inq̄t) Ter pure lecto,
poterūt recreare libello: Hāc ē illa vtilit̄ incātas Musica,
quā apud Bœotiū, philoſophia iſpa laris ſui v̄nulā honori
fice adpellat, i primo dialogo ſcd'i libri de cōſolatiōe quū
inq̄t. Adſit igit̄ rhetoricae ſuadeladulcedis, q̄ tūc t̄m calle
recto pcedit, quū n̄ra instituta nō deserit, cūq̄ hac Muſi-
calaris n̄ri vernula, nūc leuioreis, nūc grauioreis medos
ſuccinat. Muſicā iſtā nūc leuioreis hic, nūc grauioreis mo-
dos ſuccinere iuſſam, qd aliud accipe debem⁹ tādē, q̄ poe-
ticā: in illis qnc̄p̄ libris de cōſolatiōe, vario carminis gñe,
nūc leuiora de qbus illud videri potest Vela Neritij du-
cis, modo grauiora quadam pangentem, cuiusmodi hoc
eſt heroicum altius adſurgens.

I iij

Sapientiū
medicorū
ratio

Carmine
hoies ſalu-
brif qñq̄ i
cantari

Veterum
Muſicā fu-
iſſe poeti-
cam

O qui perpetua mundum ratione gubernas.
Poeticā priscos hoīes Musicā adpeilitasse, nemini paulo
humaniori incognitū. Inde Ausonius poeta sub Gratiano
Cæsare (cuius p̄ceptor fuit) multis varijsq; honoribus il-
lustratus, Socci & Coturni musicā dixit, Inde q̄q; famili-
aris comicus, tū qd malevolus vetus poeta dictitat, repē-
te ad studiū se adplicasse hunc musicū, amicū ingenio fre-
tum, haud natura sua, vbi etiā Donatus grāmaticus Mu-
sicū, p̄ elegāti poeta exposuit. Quod ita esse, facile quoq;
ex Quintiliano p̄cipitur, An vbi q̄rit, vtrū necessaria eti-
am sit oratori musica, aliam ille intelligit, q̄b poeticā. Cer-
te quos idē ibi noīat musicos, Orpheū, & Linū, nemo fe-
re ignorat poetas esse, nisi qui idē bonos auctores igno-
rat. Si vero de aliqua illīata musica, ibi Fabius agit, quir-
ergo inquit eosdem & vates, & sapiēteis habitos? Si va-
tes habitū, ergo & poetæ opinor. Et quod Timagenes de
musica refert, omniū in literis studiorū antiquissimā eam
extitisse, idem etiam de poetica ista nostra refertur. Nam
Cicero in prima tusculana. Quū apud Græcos inquit an-
tiquissimū e doctis genus sit poetarum. Et Strabo geo-
graphiæ primo. Sapiētissimi (inquit) qui de poetis quicq;
elocuti sunt, primā quandā philosophiā, poeticā esse phi-
bent, quæ ab īeunte nos ætate, ad viuendi rationes addu-
cat, q̄ mores, q̄ adfectiones edoceat, q̄ res gerendas cum
iucunditate p̄cipiat. Plinius quoq;. viij. lib. naturalis histo-
riæ, candē belli Troiani t̄pibus, antiquiore ēsse scribit. nō
ergo temerariū fortasse omnino fererit, antiquissimā hanc
musicā suspicari, īmo defēdere, īpam ēsse poeticā. Quid

ni: Ego certe (bona omniū antipoetarū venia) alacrit̄ hoc
recipio me conaturū saltē, vel hoc vno maxime fretū, q̄
idē Fabius Quintilianus adserit grāmaticen, ac musicen-
quondā iunctas fuisse, q̄ itē Architas, & Aristoxen⁹ grā-
maticen musicæ subiecerūt. Et eosdē vtriusq; rei p̄cepto-
res, cū Sophron ostēdit, mīmor⁹ quidē scriptor (sed quē
Plato adeo pbauit, ut suppositos capitī libros eius, quū
moreret habuisse trādat) tū Eupolis, apud quē Prodām⁹
& musicen, & līras pariter docet. Quid q̄so grāmaticen, q̄
literas pfitetur musicæ subiecissent: Quid eosdē vtriusq;
p̄ceptores pdidissent: Quid musicos & vates, & sapien-
teis dixissent antiqui, si nullis verbis, nullis sapientū sen-
tentījs adiuuabat hæc musica, sed tñ sonis & meris voci-
bus nitebat: Si vero hac musica inter regalia cōuiuia, lau-
des heroū, ac deor⁹ ad citharā canebant olim (qd ppriū ē
munus poetar⁹) qd hæremus, qn hæc musica, ipsa fuerit
poetica: Sed hoc ita esse, nō Græcor⁹ mō, verū etiā vete-
rū Romanor⁹ testātur & pbant līrae. Hæc citharā quū re-
cusasset in cōuiuio Themistocles, habitus est indoctiōr.
Hac maiores natu apud Romanos, post epulas egregia
superior⁹ opa carmine cōprehēsa pāgebāt, q ad ea imit̄ da-
alacriorē redderēt iuuētutē. Nū etiā apud eminētissimū
poetā citharēd⁹ Ioppas solo fidiū pulsu, an nō magis etiā
sentētijs grauissimis & sapiētū cura dignissimis illud Di-
donis cōuiuiū oblectat, quū canterrātē lunā, solisq; labo-
res, & q̄ sequūt̄: vtrū nō satis cōmode hic Virgilij locus
ostendit, quæ fuerit ista antiquor⁹ musica, aut cuius mu-
sicæ professores apud eosdē antiquos habiti sint & vates,

I iiiij

Sophron

Eupolis.

Dissolue
hūc nodū,
q potes

Themisto-
cles idoc-
ti or habitus

Ioppas vir-
gilianus

Strabo.

Statiū
Achilles.
Demodo-
cus home-
ricus

Bœotius

& sapiētes? An citharœdus quisq; indoctus, nec ullis sa-
piētię studijs tinctus canere talia potuisset? Est ergo hęc
sapiētū musica iþpa(ut toties dicā) poetica. Quod etiā Stra-
bonis yba nos admonent ita esse, quū ingt. Solū poetam
iþm sapientē existimatū qndā a Græcis, & ob eā rē, Græ-
corum ciuitates, ab ipso primordio liberos in poetica, nō
nudæ vticq; voluptatis, sed castæ moderationis gratia eru-
diisse, eosq;(qui musici vocarenf ab ipsa) cantus lyræ, &
tibiarū modos edocēteis, hanc sibi y tutem prie vendi-
casse, ut emēdatores se, & magistros morpfiterent. Idē
lib.x.totā poeticam, diuinorū cātuum(qs hymnos adpel-
lant) celebratricē esse dicit. Vñ musarū ingt ministri sunt
eruditī oēs, pprieq; musici. Est igit nō multum absimile
vero, musicam istā tanto pbatam illis veteribus, nō si
ne carmine, hoc ē, nō mutam, nō indoctam, sed loquentē
& literatā, nō leuē, nō effœminatā, sed grauē, & virilē fu-
isse, qua laudes fortū canebat, quaq; & ipsi fortes cane-
bant. Hac musica institutus apud Chironē Achilles, ca-
nit immania(ut ille iquit) laudū semina. Hac, ut in octauo
Odisseæ Homerus ait, diuinū cātorem Demodocū, Mu-
sa ad celebrādam illustriū heroū memoriā excitat. Quid:
ex his ne, alijsq; similibus poetarum sermonibus intelligi
mus adhuc, uerbis, sententijs, & numeris, compositā, &
velut cōflatam fuisse hanc musicam antiquorū? Et certe
qui adhuc dissentit, ille(nisi fallor) in sentētia sua, aut per-
tinax, aut hebes nimium est. Et si pariter his omnib⁹ vte-
batur, quæ alia esse potuit, q; poetica. Sed ad Bœotiū re-
deamus, & quō conueniat, si hic musicā illam vulgarē, ac

pene seruile etiā, & (ut videmus fere nūc) libidinis ac ne
qtiae ministrā, yborū sentētiarūc; expertē, meris tūm voci
bus se cōmendatē, ob eāc; rationem, inlīfatis & idiotis, c;
doctis gratiorē accipiamus, & non potius poeticē. Quid
ēm illi cognatū, vel cōe etiā, cū rhetorica, p̄ter numeros
istos rerū ac yborū inaneiss; cū qua ille hāc musicā, velut
parilē & gemellā quandā artē cōiungit ac copulat. Quas
& Cicero q;c; in primo libro de oratore, cōmittit & com
parat in hūc modū scribēs. Finitimus ē oratori poeta, nu
meris adstrictior paulo, yborū aut licētia liberior, multis
yō ornādi generib; socius, ac pene par, In hoc quidē cer
te ppe idē, nullis ut terminis circūscribat, aut definiat ius
suū, quo minus ei liceat eadem illa facultate, & copia va
gari qua velit. Sed nihil actum adhuc video, nisi p̄terea
Augustino teste probauero poeticam esse musicam, vel
saltem musicam citra poeticen, ætate ueterum tradi non
solitam, sed itaiūctas fuisse ambas, ut & ijdem eēnt vtri
usq; professores, & vtraeq; eodē nomie cōtinerent. Quā
ēm aliam (si cui libet ad hoc respondere mihi) musicā do
cet in sex illis ingeniosissimis de musicalibris nisi carmi
nū: In quorū primo, quū musicā bñ modulandi sciam fini
uit, & p̄grediēdo sensim oēm mēsuram siue modū, imo
derationi, & infinitati āteponi dixit, ex eoq; collegit duos
motus, q; ad se certā aliquā dimēsionē habeant, āteponē
dos his, q; eā nō habeant, Adpellandosc; hos ipsos, q; ista
carēt dimēsione, irrōnabiles, p̄ferendosc; inēqlibus eos,
qui eq;les inter se sunt ostēdit, cōnumeratos eq;les iter se,
inæquales yō dinumeratos adpellādos cēsunt, rursum cō

Quid illa
tæ musicæ
cognatum
cū rhetori
ca:

Finitimus
oratori po
eta.

Eādē esse
poeticam,
quā musi
cā, teste q;
q; Augus.

De musi
ca Aug.li
ber prim⁹.

Liber eius
dē secūd⁹.

Quid ve-
teres pedē
dixerint

numeratore duō ḡna faciēs, vñūvbi multiplicato minore
fit maior, cōplicatoꝝ alterꝝ ueterē iā vocabulo sesq̄torū
noīe distixit Porrovbi post hēc oēis hmōi rōnabileis mo-
tus, siue nūeros pgere in infinitū negauit, sed rōne certa
coerceri, & ad quēdā modū, normāq̄ reuocari docuit, de
clarās q̄sdā in nūerādo, nō abs re extare articulos (q̄ꝝ de
narius prim⁹ sit) a qb⁹ rursus redeat ad vñū, qđ ē p̄cipiū
nūerorꝝ. Nōne ī ij.lib.horꝝ musicorꝝ nūerorꝝ seu motuū
rōnes, ad pedes metroꝝ refert. syllabā motū q̄ndā esse di-
cēs. Et quū syllabæ int̄ se cōferunt, mot⁹ q̄sdā int̄ se cōfer-
ri. Nec fieri hmōi collationē posse, nisi syllabæ ad minus
duæ (q̄ oēm cōgationē singularitas effugiat) cōferāt. De
inde vt ab vno nūerꝝ ordimur, ita esse a breui syllā recte
incipiēdū, & ab ea, hoc ē, breui, ad lōgā, pgrediēdū poti-
us, q̄ cōtra, q̄ breui syllā, vñū dūtaxat, lōgæ aut̄ duo t̄pā
cedat. Ab his breuē, ad breuē cōferre incipiens, hmōi so-
norꝝ collationē veteres inq̄t pedē nūcupasse scias, tūc cæ-
tera p̄sequēs, etiā diligent̄ aīaduertēdū esse ait, q̄ vsc̄ p̄-
dē pgredi rō sinat. Et collatis ad inuicē duab⁹ breuib⁹, q̄
bus cōstat pyrrhichius, q̄rit vltéri⁹, breuis & lōga, q̄ iam-
bū cōficiūt, vel mutato ordine, lōga & breuis, q̄ trochēū
cōstituunt, vel due lōgæ, e q̄bus spōdeus cōponit, q̄ sibi
rōne cōferant. Ex q̄bus singulatim aīaduersis, mire ostē-
dit hāc, p̄gressionē siue in pedibus, siue in t̄pibus, nisi usq̄
ad q̄ternariū numerū (q̄ ex parib⁹ nūeris, primus in ordine
numeroꝝ p̄fectus occurrit) fieri nō potuisse. A dissylla-
bis deinceps, ad pedes trissyllabos trāsit, q̄ꝝ primū ponit
tribrachū, treis breueis cōtinentē, eaꝝ si vna fiat lōga, ita

vt vel primo, uel secūdo, vel tertio loco repiat, treis hoc
mō alios pedes trissyllabos colligit, dactylū, aphibrachū,
anapestū. Cōtra, si in tribus syllabis, vna sit breuis tīn, &
reliq̄ duæ lōgæ, s̄iliter inde ordinant̄ tres alijs pedes trissyl
labi, vt sit Bacchius vbi prima ē correpta. Amphimacus
vbi media, palimbacchius vbi vltima. Si ȳo totæ tres fue
rint lōgæ, molossus. Vñ a tribus breuibus ad treis lōgas
syllabas pcedēdo, pedes trissyllabos octo scitula ratione
digerit. Pari mō q̄tuor syllabarū, seu tetrasyllabos pedes
colligēs, & a q̄tuor breuibus (qui ē pceleumaticus) inci/
piēs, & deinde his q̄q̄ gradatim primo vnā demēs, & p
ea lōgam subiſciens, secūdo duas lōgas p duabus breui/
bus, & tertio treis p tribus breuibus substituēs, easq̄ lo/
cis subinde variās, ac postremo p oībus q̄tuor breuib⁹ q̄
tuor pductas reponēs, pedū tetrassyllabor̄ cōficit nume
rum sedecim. Hi rursus cum supra dictis trissyllabis, &
dissyllabis cōputati, pedes sunt duodetriginta, q̄rū noīa
etīa diligēter psequit̄, adserens ista parū cōmode tractare
nos posse, nisi pedū noīa teneamus. Nec contēnēda vetu
sta vocabula, nec facile a cōsuetudine recedendum, nisi q̄
rationi aduersetur. Et propterea his pedum nominibus
vtēdum oīmino, quæ Græci instituerūt, & nostri iā, p La
tinis receperūt. Pertractata ad hunc modū diligēter pe
dū varietate, & diuisione (nā quidā eorum ad æqualiū, p
portionē, quidā ad complicator̄, quidā vero ad sesqua/
torum rationē diuidūtur) in sequētibus de toto etīa ver
sus artificio plixius disputat, docetq̄ versum non sola au
ctoritate cōstare, sed certarōne poti⁹, q̄ utiq̄ nō q̄cunq̄

Versū nō
auctorita
te, sed rō
ne cōstare
fm Aug⁹.

quibus & quot ipsi placuerit pedibus, nouum versum facere tenuerit, is propterea novi generis ysum coditor, propagatorque recte habendus sit. Non enim si perpetuo contexat quippe pedes quis velit, ita ut eis non nisi aut defectus vocis, aut aliquis alius casus inpellans, modum ac finem imponat, hoc recte ysum noiari posse contendit. Nec enim inquit aut ubi pedes quilibet quibuslibet permixtos, aut per infinitam longitudinem multos conexos adiudertero, ysum adpellabo. Sed & genus, & numerum, id est, qui & quantum pedes ysum conficiant, aliquis disciplina consequi, & ex ea iudicare potero, utrum ysus a reis meas pepulit. At haec quicunque est disciplina, ysisbus regulam ac modum, non ut libitum est, sed aliquis ratione constituit. Haec ille. Vnde subiungit. Si Asclepiadi Archilochi Sappho (a quibus asclepiadei, archilochici, sapphici ysus adhuc denominantur) ceterisque veteribus poetis, nullam rationem secutus, connectendo temere quilibet pedes, iustum ysum facere licuit, id est utique & hodie licebit, aut si haec licentia intercipitur nobis, qurendum sedulo, quod plus nobis illi meruerint, ut eis ad fabricandum ysum nulla obseruata ratione, aut disciplina, sola auctoritas sufficerit. Aut si illis aequae, ac nobis disciplina opus fuit, nec licuit confusanea pedum quilibet connectionem, ysum adpellare magis, quam nobis, concedendum oino, non auctoritate ysum, sed ratione constare. Quare statim post haec, quod pedes sibi met recte copulentur, & quod minime exactissime tradit, explicata etiam causa huius legis, dices in ea remaxime equalitatem spectandam, eaque nihil aliud esse, quam temporum mensuram eadem, unde ait. Quos ergo inuenis pedes toti de temporibus, eos omnes sine aurum offensiōe contexis. Quod

quā ita sit, q̄rit. quār̄ igit̄ amphibrachū, spōdeis, dactylis,
anapestis, pceleusmaticis (quā eis oibus æqlis sit t̄pibus)
apte miscerit̄ fere negēt, nec̄ solū negēt istis eū misce-
ri posse, sed nec̄ ex ipso eodē repetito, & sibimet cōne-
xo, recte, & q̄si legitime pcedere numerū putēt. Quid,
in tertio libro, q̄ studiose differit, qd̄ sit rhythmus? & utr̄
sicut oīs ys̄sus metrū ē, ita & oīe metrū ys̄sus sit. Item de
rhythmis ex pyrrhichījs cōstitutis, de quīc̄ vel sex syl-
labarū pedibus, qd̄ sentīdum sit, postremo vsc̄ ad q̄t pe-
des, & tpa, metrū, p̄tēdere debeamus. Quā (ut videm?)
a minimis etiā elemētis orsus, hæc ille tā curiose scriptis
digerat, nū eo nobis p̄suadere vult, inutile esse & vanam
penitus hāc disciplinā, qd̄ nūc obnixe conant̄ passim Thra-
sones quidā gl̄iosi, sed cōuitījs magis, q̄ documentis ob-
armati, an potius honestā quādā & nobilē sc̄iam ostēde-
re, nūero & hāc poeticor̄ effectricē musicā? Cōcupisco
aliqñ audire, qd̄ r̄ndeant. In quarto, nōne de iambico, tro-
chaico, spōdaico metris, dec̄ diuersor̄ inter se geneāco-
pulatione agitur, subiectis exēplis, ex odis Horatianis.
In quinto, si quē nō piget ista legere, inueniet, q̄nam ex
vniuersor̄ carminū ḡnibus sint iucundiora. Q, p̄ia pars
heroici ys̄sus, nō a semipede (ut semidoctū autumat vul-
gus) sed a pleno finiat̄, qd̄c̄ ys̄sus eiusdē prima ps vel ple-
no, uel nō pleno pede, possit cōstare, postrema yō semi-
pede terminari cōstātissime dic̄da sit. Nonne ex his (qd̄
eīm attinet cætera cōtexere?) satis claret, liberalē illā, l̄ra-
tāc̄ & fortiū heroū, deoūc̄ panegyricos canētē musicā,
ipsam esse poeticā, & ita veterū ætate adpellari solitam?

K

Liber Au-
gus. tti⁹ de
musica

Liber q̄r⁹
eiusdem.

Liber qui-
tus.

Versū he-
xametrū se
mipede fi-
niri t̄m

Abusū nō
vſū art' de
buſſe uitu
perare cen
ſores iſtos

Attende
hūc locum
Bœotij, de
meretriciu
lis ſcenicis

Quod ni ita eſſet, nō profeſto. Auguſtinus (non imperi
tissimus utiq; nomenclator) hos ſex libros in quibus per
des ac genera metrorū, & totam rationem, artemq; diſci
plinæ illius ptractat, de muſica intitulaſſet. Permittat iſi
tur nos qſumus aduersarij, diſcere (citra cōuitiū) quæ tā
tus in ecclēſia Christianorū magiſter (ſcriptis etiam inde
tot voluminib; in doctrina nō ſpreuit. Rectius meo iu
dicio, & cautiſſe fortaſſe agerent, quicūq; demū iſti ſunt,
noſtrorū ſtudiorū maſtigophori, ſi malos poetas, & ora
tores, i re bona, non bñ yſanteis inſectareñ (qđ oībus bo
nīs utiq; adprobātibus facerēt & non ita vniuersū hūan
tatis ſtudiū (nullo etiā adhibito humanitatis mō) cōcerpe
rēt, atq; laniarēt. Cauit hoc certe diligēt phia, apud eum
dē Bœotiū, qđ duo faciēs ḡna poetarū, vnu vitia, & pturn
bationū ſtipes ferēs, qđ totū abdicat & eliminat. Alterū
modestū & graue, qđ p domēſtico ſibi & ynaclō libēter
agnofcit, hoc ſub noīe muſarū, illud iprobū, ſub meretri
cularū ſcenicarū, & pbrofa ſirenū adpellatione designat,
quū ingt. Sed abite potius Sirenes, uſq; in exitiū dulces,
meiſq; eū muſis curādū, ſanādūq; relingte. Qui ſec⁹ hunc
Bœotij locū accipit (absit iuidiaybo) qđ ſenſerit hic Bœo
tius, ſeſe ignorare oñdit, Non ſunt ergo vel auſtore etiā
Bœotio, ſtudia hæc ſiue hūanitatis, ſiue poetica accuſa
da, ut mala, ſed ipsi malī, & quersi hoīes (ut ita dicā) i arcū
prauū ea cōuertentes, accuſandi magis & grauiſ obiurgā
di ſunt. Quod ſi fieret ab iſtis (ut nō ſemel ſupra iā dicitū
eſt) nullā eis cōtrouerſiā moueremus, nec vllū ybum qđ
iure cōtradici poſſet, haberem⁹. Neq; Plato ipſe (qđ cre-

di cupiunt amusi oēs) poetis offendit, nisi turpia de dijs,
vel bonis moribus inimica singētibus. Quod de Platone
etia testat Eusebius Cæsariensis ep̄s, q̄ libro p̄parationis
euāgelicæ. xij. de philosophi huius dogmate, pl̄eracq̄ nō
incuriose differēs, ita scribit inf cetera. Poete(ingt Plato)
cogēdi sunt carminib⁹ dicere, bonū, modestū, iustūq̄ vi-
rū, fœlicē esse atq̄ beatū, siue magnus, siue puuis sit, & si
ue diuīs sit, siue paup. Si yō iustus eēt, etiā si dītior eēt,
q̄ Cyniras, aut Mydas, miserrimū oīm esse. Eusebius cer-
te (qui ut puto, nō pessime intellexit Platonē) his verbis
fidē mihi non facit, illū penitus poetas tollēdos, de sua re-
pub. sanxisse, sed cogendos (si qui sponte nō facerent) ea
solum laudare. q̄ laudanda essent, & vituperare similiter,
quæ vituperanda, siue culpanda iure viderētur. Si quis
id faceret, eum nō solum nō repellendū, ut malum ciuē,
de sua ciuitate censuisse, verum etiam ut magnum quen-
dam, & diuinum hominem talem poetam prædicasse, idē
ille est testis Cæsariensis dicens, secūdum Platonē opus
esse fere maius, aut diuinius homine (eoq̄ excellentissi-
mū) recte rhythmo atq̄ carminibus vti, & ideo quoq̄ il-
lum censuisse hanc rem exactissimis indigere legibus, q̄
bus ad virtutem, vniuersa musica respicere cogatur. hæc
Eusebius. Nonne plane absurdū fuerit iā, si Plato q̄scūq̄
poetas sine aliq̄ eorū delectu, de sua republica tollat fūdi-
tus, & nihilomin⁹ eos, q̄ bñ vtani carminibus, diuīos esse
viros, & diuinum quiddā p̄stare posse idē ipse fateat. Sic
certe secum pugnaret Plato, statueretq̄ contraria, quod
insani aut ebr̄ij cuiusdam sibi metipsi obstrepentis fuerit

K ij

Eusebius
Cæsarien.

Op̄eē di-
uini⁹ hoīe
q̄m Plato-
nem recte
vti carmie

magis, q̄ philosophi p̄fertim tāti. Nō ergo ille (ut incepti
rum gerat critici) dānauit poetas, n̄isi malos, qđ i ōmī ge
nere, p̄fessor̄ p̄t fieri, neq; musicā, hoc ē, poeticā insecta
tus c̄st, quū vt̄ ea recte, viri diuini op̄us esse palā dixerit
atq; testatus sit, odasq; a poetis cōpositas, etiā adulescen-
teis p̄discere, crebroq; cātitare voluerit, qbus laudes atq;
vituperationes earū rerū cōtineant̄, q̄s lex ipsa laudat, aut
cōtra, p̄ iure vitupat, vt sic teneriores āni ad ȳtutē, hmōi
quasi ludo, atq; cātu p̄parent̄, cuius rationē adhuc ppter
ætatis infirmitatē complecti p̄fecte, atq; suscip̄e non p̄nt.

Quod pluribus etiā ȳbis ab eodē Cæsariēsi Eusebio di-
sputat̄, libro sup̄dicto. Quod & Aristote. q̄q; nō abhorru-
it penitus, ab hoc studio genere, argumēto ē oper̄ il-
lius index, a Laertio Diogene relat̄ in vita ipsius. Nā p̄
ter hymnos, & carmina q̄ cōposuit, scripsit etiā de poeti-
calibrū vnū. Itē artis poeticæ adhuc libros duos, de poe-
tis libros treis, de tragœdijs librū vnū, Homericarū ābi-
guitatū, siue obscuritatū libros sex. At iuxta ȳbū Aristote
telis tñ, multa mētiunt̄ poetæ, Esto, sed gētiles poetæ. nū
etiā Ch̄riani, q̄ Christū canūt, sacris hymnis eccliam, mar-
tyrūq; laudes exornāt, idololatriam destruūt, vnius veri
dei cultū loquunt̄ & adstruūt, multa & ipsi q̄q; mētiunt̄.
Sed Aristote. qui multa mētiri poetas dixit, nō vtq; om̄ia
ipsos dixit mētiri. fecerūt hoc idē (dicā & si rūpan̄ ilia Co-
dris) ōes philosophi. Es ergo, multa mentiri, poetis cōe-
cū philosophis. Si em̄ falsa & vana qdā dicere, ē mentiri,
age q̄s philosophor̄ nō est mētitus egregie: quū nemo
eor̄ nō mō falsa multa, verū etiā sacrilega non dixerit de

Odas h̄n a
poetis bo-
nis cōposi-
tas adules-
centis edi-
scere & cre-
bro cantita-
re Platonē
iussisse

Aristote-
lē q̄q; non
parū tribu-
isse poeti-
cæ, eius id
op̄a indica-
re.

Quid ill̄
valeat eius
dē. Multa
mētiuntur
poete.

deo, etiā Aristoteles ipse, q̄ diuinā puidentiā nefarie in
dubiū ausus ē reuocare. Sed illud iā resumam⁹. Si nō oīa
mētiunt̄ poetę, annuēte hoc nobis Aristotele, ergo etiam
multa vera, & vtilia dicūt, Et certe multa poetarę dicta
magnifice laudata, reperias passim p̄ oēis libros Aristote
lis, ut Homeri, Hesiodi, Euripidis, Agathomis, Anaxan
dridis, Eueni, Theognidis, & cōpluriū aliorę poetarę, q̄
rū noīa ponere supuacuū ē. Sed tñ hęc poetarę licētia mē
tiendi, nō eosq; cōcedit (qd indocti indoctis p̄suadēt) ut
inpudēter liceat mētiri quicqd velit. Est eī certa lex &
modus huic licētiæ fīnitus. nā, pdigialit̄ aliqd variare, vel
fingere, inepti & delirātis ē magis, q̄ poetæ. Vñ grauissi
mus poeta Flaccus, vidēs cōueniētia, & œconomia qdā
opus esse ad fictionē poeticā, in ipso exordio artis poeti
cæ statim admonuit Pisones, ut p̄spicien̄ & caute hac cō
cessa poetis fingēdi licētia vtant̄. Licet itaq;, q̄ yā sūt, ho
nestis tecta rebus, & vestita noībus, pferre, totū vero ar
gumētū de falso cōcipe, & p̄ falsa enūciare, nō licet. Cū
iūs sentētiæ testē idoneū adducimus Lactatiū Firmianū
itadicent̄. Nesciūt q̄ sit poeticæ licētiæ modus, qusq; p/
gredi fingēdo liceat, quū officium poetæ sit in eo, ut ea q̄
gesta sunt vere, in aliq; spēs obliquis figuratiōibus cum
decore aliq̄ cōuersa traducat. Totū aut̄ qd referas finge
re, id ē ineptū esse, & mendacē potius, q̄ poetā. Vera sūt
ergo ferme, q̄ loquūt̄ poetæ, sed obtētu aliq̄, specieq; ve
lata. Si q̄s tñ ita scrupuloſe fictions oēis refugit, ut nul
las figuratiōes poeticas p̄ti possit oīno, non legat ille po
etas, cateros tñ ipse non ipediat, quin eis libere & cōmo

K ij

Quę sit po
etarū mēti
endi licētia

Hora.

Lactatius

A p̄m eti
am legiſſe
int̄dū poe-
tas

Sidonius
Carmen p
fa orōne,
venerabili
us esse.

de liceat, in horę latifundijs ysari, & in morē apū, q̄ de di-
uersis floribus solēt mella componere, & fauorę cellulis
coaptare, fructus illorę (qd̄ constat interdū fecisse apl'm)
passim libare. Et si qd̄ ē in eisdē siue aurū sapiētiæ, siue ar-
gentū eloquētiæ, decerpe, & ad cultū pietatis, religiōisq;
cōuertere. Sed licet nō mō nobilissimi (ut iā ostēdimus)
philosophi, uerę etiā receptiss. mi doctores eccl̄iaſtici, ho-
nesta, & vtilia fateant̄ hæc studia, q̄ tñ hoc fieri dicā, q̄ ne-
scio q̄ iudices Catonianī, quū artē gulosius condiendi ci-
bos, & luxuriosius struēdi fercula, oēs fere nō adspēnē-
tur, tantope poetā vel oratorē dēdignen̄t. Si qd̄ illi ois-
recti iudicij inopia sic labunt̄, ut coquū (vilissimū fātiquis
mancipiū) honestiorē habeant, q̄ rhetorē, seu poetā, ve-
nia stolidis debet. Cæterū quisq; ita malus ē, vt itelligat
bona, nec tamē laudet, hunc (ut elegāter Sidonius inqt)
& boni quoq; intelligunt, nec tamen laudant, Potentius
esse carmen, proſa oratione ostēdimus, nūc idem venera-
bilius esse, q̄ sit eadem proſa oratio, saltem p̄babiliter age
si possumus ostēdamus, pro quo ſeculariū hominū testi-
monijs (quia pro ſiliquis porcorū ea omnia caſura uideo)
non utar, sed utcunq; possum ſacrорū auctorū probatio-
nibus hanc fulciā p̄positionē ſolummodo. Si itaq; quoti-
escunq; vel propter euidentius aliquod diuinæ potentiae
opus, gratias agere, vel ad eiusdē auertēdam indignatio-
nem, ipsius misericordiū impēsius promereri, vel quāpī
am altiora cœleſtiū ſecretorū mysteria describere, olim
sancti illi hebræorę ſiue duces, ſcie p̄phetæ, ſiue ſacerdo-
tes vellent, ad id carmen elegiſſe ipſos potius, q̄ ſolutum

dicendi genus p̄bauerō, eam mihi p̄belle apud oīneis cō
staturam spero. Sed age, nonne inauditum ante miraculū
fuit, trāsitus ille Israelitici populi per mare rubrū, & ma-
ioris aliquāto myst̄rij signum etiā, quo Israel oīnis salua-
tus est, Pharao autē persecutor deletus est: pro tātos alu-
tis impensæ beneficio. Moses deo gratias, nō soluta ora-
tione, sed hymno hexametris versibus cōposito dixit, te-
ste Iosepho, qui in secūdo antiquitatū iudaicar̄e libro ita
scribit. Et illi quidē periculum ita effugientes, insuper &
inimicos punitos sic esse respiciētes, ut nulli vñq; priorū
hominū poterant reminisci, hymnū tota nocte dixerunt,
Moses autē cāticum indeum, & laudē, gratiarūq; actio-
nem ppitiationis eius, hexametro composuit. Iam Hie-
remias p̄pheta, quū reliqua vaticinia sua cuncta sermo-
ne esset complexus, in trenis, id ē, lamētationibus, vbi, p
pter populi peccata, iram dei iuste motā mitigare, & ad
misericordiā prouocare summope ardet, si carminevsum
antipoetaꝝ quispiā negauerit, Hieronymus ipse adfirma-
uerit, in hæc verba sup̄ eiusdem Hieremiæ trenos, ad fra-
trem Eusebium scribens, Habes in lamētationibus Hie-
remiæ quatuor alphabeta, e quibus duo prima, quas isap-
phico metro scripta sunt, quia treis versiculos, qui sibi cō-
nexi sunt, & ab una tantum litera incipiunt, heroici com-
ma concludit. Tertium vero alphabetum trimetro scri-
ptum est, & a ternis literis, sed ei deinde terni versus inci-
piunt. Quartum alphabetū simile primo & secūdo. Pro-
uerbia qđ Salomonis extremū concludit alphabetū, qđ
tetrametro iābico supputat, ab eo loco, ubi ait. Mulierē

Mosis cāti
cū p̄grarū
actiōe ȳsi-
bus hexa-
metris cō-
positum

Hieremiæ
treni

Hiero.

BBB

Librū Job fortē quis inueniet? Ad librū Job trāseamus, qui (ut ingt
carmie scri
ptum.) q̄ si q̄dā fluuius ē, plan⁹ & alt⁹, in q̄ & agnus
ambulet, & elephas natet, q̄ nulla pene mysteria suo ser-
mone nō continet, a principio voluminis huiusvsc̄ ad uer-
ba Job, apud hebræos, psa oīo est. Porro a ȳbis, in q̄bus
ait, pereat dies in qua nat⁹ sum, & nox in qua dictū est cō-
ceptus ē hō, vsc̄ ad eū locū, vbi ante finē voluminis scri-
ptū ē. Iccirco meipm reprehēdo, & ago pœnitētiā in fauilla
& cinere, hexametri ȳsus sunt, dactylo, spōdeoq̄ currē-
tes, & ppter lingue idiomā, crebro recipiētes & alios pe-
des, nō earundē syllabas, sed corūdē tēporas. hæc Hiero-
noster. Idē in ep̄la ad Paulinū. Job exēplar patiētiæ, q̄ nō
mysteria suo sermone cōpletest. psa incipit, ȳsu labit, pe-
destri sermone finit. Præter hæc quū tres sint libelli Salo-
monis, iuxta treis ḡnaleis disciplinas, q̄bus ad rerū sciētiā
puenit, primus puerior, in q̄ moralē tradit, & docet lo-
cū, succintis, breuibusq̄ sentētijs vitæ istituta cōponēs.
Secūdus Eccliaastes, q̄ naturalē comp̄hēdit, i q̄ de reb⁹ na-
turalibus multa differēs, inania ac vana, ab utilibus, neces-
sarijsq̄ secernēs, relinquēdā vanitatē monet, & utilia, re-
ctaç̄ sectāda psuadet. Terti⁹ cāticū cāticoꝝ, q̄ cūcta hæc
visibilia sup̄grediēs, diuina, & cœlestia contemplatur, qđ
quū utiq̄ sit pfectorū & lōge eminētius. Si igit̄ in hoc so-
lo, cuius solidior & pfectior disciplina Salomon carmie
nō temere usus fuerit pbatus, nonne constabit sacros au-
ctores, non mō carmē non iprobasse, verū etiā sanctiori-
bus, sublimioribusq̄ oīi mysterijs illud (quasi psa oīone
venerabilius) accommodasse? Sed istud Hieronymo q̄ç

Hiero. ad
Paulinum

Tres libri
Salomōis.

Cāticū cā-
ticatorū in q̄
ope, quā i
duob⁹ prio-
rib⁹ maiora
cōtinēt cō
stare ȳsib⁹

te ste facile obtinuerim⁹. Quis em⁹ audeat mihi talē testē eleuare, nedū reijsere: Ad Paulinū itaq; scribēs, sic ait Sa-
lomō pacificus, & amabilis dñi, mores corrigit, naturam
docet, eccliam iūg⁹ & Ch̄m, sanctarūq; nuptiarū dulce
canit Epithalamion. Præterea Origenes, hoc cāticū, nu-
ptiale carmē vocat, ī modū dramatis, a Salomone cōposi-
tū dicēs. Sūt autē stili ḡna tria apud poetas, Δραματικόν dra-
maticū, ἔκθετικόν exēgeticū, & Ριμήτον mixtū, sine cōe Exe-
geticon, uel ēnarratiū ē, in q̄ poeta ipse loquīt̄, sine p̄so-
nā vlliū int̄locutione, ut se h̄nt tres georgicæ, & prima
p̄s quarti. Itē Lucretiana carmina, & cætera his siliia. Mi-
xtū siue cōe, in q̄ poeta ipse loq̄t̄, & p̄sonæ loquētes ītro-
ducunt̄, ut ē scripta Ilias vel Odyssaea Homeri. Dramati-
con, uel actiuū ē, in q̄ p̄sonæ agūt solæ, sine ulla poetæ in-
terlocutiōe, ut se h̄nt tragicæ, uel comicæ fabulæ, ad cu-
ius ḡnis exēplū, hic sermo spōsæ, mō ad spōsum dirigit̄,
mō ad ipsas adulescētulas sponsæ, & rursus mō ad spōsā,
mō etiā ad amicos spōsi p̄fert̄. Hoc Cāticī cāticor̄ drama
illis ȳbis significari puto, q̄bus dicit̄. Ante thronū huius
ȳgīs, frequētate nobis dulcia cātica dramat̄, Vbi abhor-
rētes a musis, hoc ē, male literati sacerdotes & monachi,
dragmatis legūt̄, qđ certe nūsc̄ cāticī, sed nūmi, aut pon-
deris gen⁹ esse passim inuenīt̄. Si adhuc tñ hæret h̄c res,
vtrū carmē sit cāticū cāticor̄, audiamus iterū Hiero. in li-
brū Job ita p̄fant̄. Si cui videt̄ incredulū, metra. s. eē apd⁹
Hebræos, & ī morē nñ Flacci, Græcicq; Pindari, & Alcei,
& Sappho, uel psalteriū, uel lamētatiōes Hieremiæ, vel
q̄ia ferme scripturæ cātica comp̄hēdi, legat Philonē, Io-

L

Origenes

Stili poeti
cī ḡna tria.

Drama

Dragma
lōge q̄b dra-
ma aliđ' eē

David &
quatuor prin-
cipes ex oī
hebraeorū
poplo ele-
cti

sephū, Origenē, C̄esariensem Eusebiū, & eorum testimoniō, me verē dicere cōprobabit. Ergo & David ipse, & electi ex om̄i poplo dei, quatuor illi principes sp̄us sancto mūdati, q̄r̄ noīa sunt, Asaph, Eman, Ethan, & Idithū, qui es psalmū canerēt, sancto sp̄u ita moderāte, atq̄ regente, nō p̄sam orōnem, sed modulatū carmē p̄nūciauerūt. Et audet alijs interminari nobis, ne addiscamus scribere carmen, q̄ tam manifeste liquet instinctu dei, usos esse fere plāerosq; omneis etiam sacri canonis scriptores:

Præiudicia nationū, atq̄ Italix, & imprimis Romæ, pro studijs humanitatis.

TOMVS OCTAVVS, ET VLTIMVS

Vnc ad exēpla trāseamus, & ostēdam⁹, om̄i p̄stantiorū nationū, illustriorūq; Academiarū moribus, & iſtitutis, recepta fuisse sp̄ hæc studia humanitatis, neq; sine notabili id ingeniorū, pſectu, q̄ literis his primū informata, magnū certe aliquod adminiculū naclia sūt, ad alias postea maiores facultates (quas vocāt) capessendas, præ illis miserandis, imo enim uero infœliciter natis adulescētib⁹, q̄bus nullas meliores literas, q̄b⁹ Alexandri doctrinale, & in illud ipsum, nescio cuius insulſioris adhuc, q̄b⁹ est ipſe Alexāder, glossam notabilē (quā rectius multo, cacabilē quis dixerit) uidere, siue discere aliquā contigit. Et his fōrdibus solis (fōrdibus potius reuera, q̄b⁹ literis) in secreta philosophiæ penetralia, aut legū pplexiores ſinūs, aut sanctiora etiā rerū diuinarum oracula, ut posito pudore nūc fere euénit, ir-

Glossa ca/
cabilis

rum pere importune magis, q̄ ingenue admitti. Quæ, & qualia s̄epe dedecora inde pueniant, dicere nihil attinet, quoniā vulgo nota sunt. Plus etiā, q̄ bellū est (nā nō valde priscū, nec vetus factū est, sed adhuc nuperū & pene recēs) q̄ post susceptū liberaliū artiū magisteriū, quidam Canonicus (nomē loci de industria sub primo) a collegis suis, ob crassissimā ignorātiā rerum oīm, q̄ nec legere quicq̄ recte sciret, nec canere, coactus ē, aut oīno sacerdotij sui fructibus carere, aut Dauētriam redire in ludū puerū, ad p̄discenda, vel sic post magisteriū, grāmaticæ rūdimenta, sub ferulis, & sceptris pedagogor̄. Hic si diligenter humanitatis literas, sub aliquo idoneo p̄ceptore didicisset iterim, si nō euasisset robustus disputator in Petri hispani logica, extitisset tñ minus rudis forte locutor in grāmatica, quæ ip̄m certe sola (etiā sine dialectica) potis fuisset a tāto dedecore ignominiæ vindicare, Scim⁹ ad huc cōplusculas simileis narratīculas, quibus dilatis in aliud tempus magis opportunū, nunc iter institutū teneamus, ostēdentes omneis præstantissimas nationes hęc humanitatis studia excoluisse semper. Et vt quæq; earū cæteris nobilior, atq; præstantior habita sit, ita eam magis etiam, & impensius suspexisse ista olim, atq; expetisse. Quæ igitur gens doctrinarum studijs vnq̄ Gr̄acos superauit: in Gr̄ecis vero, qui vnq̄ Atheniensibus sapiētiæ fama præstiterunt: Ob hanc nimis adeo celebres, ut inde frumentum, iura, leges, omnesq; bonæ artes ortæ, & in omneis passim terras d̄tributæ credantur. Hi ipsi tam prudētes, tam consulti sapientiæ Athenienses, nonne &

Lege hāc historiolā;
de qdā ma
gistro arti
um.

Iocat̄ in lo
gicā Petri
hispani.

Laus gre
corum &
Atheniēsi
um.

L 9

Tota Asia
illustre no
mēorator
Initiū Co
moediæ p
fectum ab
Atheniēsi
bus
Virgilius.

primi fere oīm (& maxie) effloruerūt his studijs: In q̄ tā
dē vrbe prius suscep̄tus etiā pfectus ē orator, quā Athē
nis, aut q̄r̄ dictio magis laudata ē, quā Atticor̄: Hinc at
tice dicere. M. Tul. tradit, esse ornate, adposite, elegāt in
vnoq̄ dicēdi gñe pbato differere. Hui⁹ prudētissimæ ci
uitatis iudiciū, nō solū Græcia tota, sed etiā plurimi extra
græciā, pp̄lī secuti, maximos & ipsi honores huic studio
eloquētiæ habere cœperūt. Nā ante q̄ delectata ē Athē
niēsiū ciuitas hac laude dicēdi, nemo aut Argiuū oratorē
aut Corinthiū, aut Thebanū fuisse dicit, quia nō erat cōe
Græciæ hoc studiū, sed ppriū Athenar̄, E q̄ vrbe, ut se
mel euecta ē eloquētia, oēis deinde pgrauit insulas, lon
giusq̄ pegrinata, magna dicēdi studia vbiq̄ iniecit hoib⁹,
& tota Asia illustre reddidit nomē oratoris. Nec alia etiā
ciuitas, quā Atheniēsis hæc, poeticā facultatē inuexit &
extulit. Quæ em̄ alia quā Attica dedit initiū Comœdiae,
& tragœdiae: nā tragœdiā i honorē Liberi, primū excogi
tasse Atticos, Donatus, Seruius, Diomedes testant. ip̄e
etiam Virgi. secundo Georgicorum dicens.

Non aliam ob culpam, Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & veteres īneunt proscænia ludi
Præmiaq̄ ingenteis pagos, & compita circum
Thesidæ posuere. Idem, & Comœdiæ primi auctores
fuerunt, quod (ut ait Varro & repetit Diome.) iuuētus
attica circū vicos tre solita fuit, & q̄stus sui causa, hoc ge
nus carmīs pñuciabat, vñ etiā nomē retinuit a vicis, siue
cōuenticulis rusticor̄, κῶμαι enī pagi. i. cōuenticula rusti
cor̄ græcis dicunt̄. Nec mō hæc poemata primū cœpta

sunt in Attica, sed pfecta etiam. Nam vetus illa Comœdia fecundissimæ libertatis, & in insectâdis vitijs pcipua, deinde quæ successit illi noua Comœdia, mitigata veteri, minus qdēm amaritudinis q̄ illa, tantundē tñ vtilitatis atq̄ operę spectatoribus adferēs. Et cū his tragœdia, uerbis, sentētis, adfectibus, ornata, sublimis, grandiloqua, Athenis maxime effluerunt, & ad sūmū absoluti opis fastigiū puenerūt. Epos etiam, nullis magis debere vide mur, q̄ Atheniēsibus, ipm Homerū suū sibi ciuē adserēti bus, Iā bucolici generis origo Laconib⁹ refert⁹. Si addas his reliq̄ genera eiusdē artis, elegiaca, lyrīca, epigramma ta, a nullis fere prius hæc oīnia, aut melius, q̄ a Græcis factitata cōstabit. Historiā q̄q̄ (opus ad m̄ta vtile) Græcia maxime illustrauit. Si pterea nūc oīneis insulas, Græcię, Asīxę adiacēteis excutere vellemus, ut Rhodū, Cretā, Lesbū, AĒgyptū, & maxie Alexādrinos, apud q̄s q̄ntū honorata fuerint hæc studia, etiā a regibus, vni⁹ Zoili exitus satis pbauerit, ut pterea Musæū, & inclyta illa Ptolemaeorę bibliotheca, multiplicata & aucta (si Attic⁹ Gelij noctib⁹ credimus) ad millia ferme voluminū septingēta. Si pterea Thraciā, q̄ nec ipa (etsi barbara terra dicit) caruit hac laude, qd̄ pter Orpheo antiquissimū poetā, nō parē m̄ta adhuc alia ei⁹ gētis instituta abūde oñderint, ut loca illa in qbus cultæ dicunt̄ muse, Pieria, Olymp⁹, Pimpla, Libethrū, quōdā fuerūt hæc Ida, & mōtes Thraciæ, nūc Macedones possidēt, quiq̄ musis Helicona cōseclarunt Thraces fuere, accolæ Bœotiae, ut & hi, q̄ Libetriadum nympharę antrū cōseclarūt, q̄q̄ priscæ Musæ curā, studiū

L ij

Comœ
dię veteris
libertas

Homerus
Atheniēs.

Historiam
maxie grę
cia illustra
uit

De studi
is Thracie,
& Orpheo.

De Syris
& hebræis

Initiū Bu-
colicorū a
Sicul'natū
Prīos iuē-
tores rhe-
toricæ sicu-
los fuisse

Preiudicia
Africæ &
Carthagis

Iuuinalis.

q̄ excitarūt Thraces fuisse etiam ipsi phibētur, ut Epho-
rus, & quē mō noīauimus Orpheus, Musæus, Thamy-
ras, Eumolpus. Quid nūc attinet attingere Syriā, harum
amœnitatū studiosissimā: De Hebræis, qđ hæc studia re-
pulere ne illi qđē, qm̄ hoc nobis ex superioribus tomis (ut
speramus) satis cōstitit, ab Asia & Græcis, age iā ad Afri-
cā deflectamus. Sed obiter prius de Sicilia paucis, q̄ bu-
colici carminis reptrix fuit, licet Laconū esse inuētū, aliq̄
pdiderint. Certe in hoc gñe Theocritū siculū, fuisse prīci-
pē, nō dubiū ē, Sed & primi inuētores rhetoricę, siculi fui-
sse, Corax & Ctesia, phibent, q̄r̄ i primo de oratore, &
in claris oratoribus, meminit Cicero his v̄bis. Pacis ē co-
mes, ocijq̄ socia, etiā bñ cōstitutæ ciuitatis, q̄si alūna qdā
eloquētia. Itaq̄ ait Aristoteles, quū sublatis in Sicilia ty-
rānis, res priuatæ lōgo interuallo iudicijs repeterent. Tū
primū, q̄ esset acuta illa gens, & controuersa natura, artē
pcepta siculos Coracē, & Ctesian conscripsisse. vñ appa-
ret, & a Sicilia q̄q̄ nos pjudicijs eius adiuuari sane pspe-
ris, At bñ speremus, nō tristiorib⁹ (pmitto equidē) nos
subleuabit Africa, in qua primū de ipsa Carthagine L.
Apuleiū testē pducamus, illā ipsam ad hunc modū lau-
dantē. Quæ aut̄ maior laus, aut certior, q̄ Carthagini be-
nedicere, vbi tota ciuitas eruditissimi estis, penes q̄s oēm
disciplinam, pueri discūt, iuuenes ostendūt, senes docēt:
Carthago prouintiæ nostre magistra venerabilis, Cartha-
go Africæ musa cœlestis, Carthago camena togatorum,
hæc quidē ille de Carthagine. Porro Iuuinalis ip̄am pro-
uintiam eloquentiæ pstudiosam significat, vel testaſ poti-

us, illam causidicorum nutriculam adpellās. Quod cur eī
faceret, si nulla eloquentiæ stipendia fuissent in Africæ.
Quintilianus etiā Iuliū Africanū, & Domitiū Afrū Ro-
mæ duos suos p̄spicuitissimos oratores fuisse dicit, quo-
rū alterū s. Domitiū etiā fori principē, & oīm, quos sibi
cognoscere cōtigerit, summū oratorē adpellare nō dubi-
tat, eūq; a se adulescētulo cultū, & adsectatū p̄fiteſ. Iā in
Europā me cōuersim, excipit primū Hispania, q̄ an nul-
lū habuerit his l̄ris hūanitat̄ honorē, postq; eas semel gu-
stare sub pace Romana cōepat, ex mltis eruditissimis po-
etis, oratorib⁹, historicis, phis, hispanis itelligi p̄t, duob⁹
nēpe Senecis, vnico Lucano, Martiale, L. Floro, & ma-
ximo rhetore Fabio Quintiliano, pluribusq; alijs p̄terea,
nec par notis, q̄s p̄tereo ad Gallias festinās, ī qb̄nō gym-
nasia tñ, sed etiā certamina orator̄ celebrata legimus, nē
pe Lugduni, Catum principē, certamē Græcæ, Latinæ
q̄ facundiæ instituisse refert Trāquillus, M. quoq; Cato
libro originū secundo. Gallia duas res (inquit) industro-
sissime p̄sequitur, rē militarem, & argute loqui. Diuus
item Hieronymus, in opere cōtra Vigilantium, eadē sen-
su repetens. Sola Gallia (inquit) monstra non tulit, sed ui-
ris semp̄ fortibus, & eloquētissimis abundauit, meminit
& Satyricus facundiæ gallicanæ dicēs. Gallia causidicos
docuit facunda Britānos. Quo admonemur etiā a Britā-
nis (tot retro seculis) receptas fuisse humanitatis, & elo-
quentiæ disciplinas. Sed iam aliquā quid p̄iudicarit de his
studijis Italia nobis videam⁹. Italia inquā illa frār̄ oīm alū-
na (ut inquit Plinius) & vna cunctarū gentiū in toto or-

De p̄iudi-
cijs hispāiq;

P̄iudicia
galliae

Cato

Hiero.

Satyricus.

P̄iudicia
Italiæ.

L iiii

Laus Ro-
mæ & ei⁹ p
iudicia

ædes Her-
cul' & mu-
sar⁹ Romę
in circo fla-
minio.

De Accij
poetæ con-
tra Cæsarē
fiducia.

be patria. Imprimis tamen Roma, quæ armis, & consilio
nō leges solū, sed ipsam quoq; humanitatē orbi dedit, tot
barbaros ritus molliuit, tot ppl'or⁹ discordeis, ferasq; litu-
guas, latini sermōis cōmercio ad colloq; a cōtraxit, & sub
vno sui noīs īperio, cūcta alia sparsim fusa cōgregauit īpe-
ria, vt iā illo īterim nō vtamur, qd Numa rex Romanus
Iucū quēdā añ vrbē, & fōtē musis cōsecrauit, qd a Salījs
sacerdotib⁹, carmē Marti, certis dieb⁹, q̄tānis, solēni p vrbē
tripudio cātabat, qdç ad reliq; oēis ceremonias, sacro
rūq; pcatiōes fere, v̄sib⁹ vterenf Romanī, siue tēplū dedi-
caret pōtifex, siue lustrū cōderet cēsor, siue triūphū agi-
taret īperator, nec qd Fuluiiis nobilior edem Herculis &
Musarū, in circo flaminio, ex pecunia cēsoria fecit, Idēç
primus, nouē signa, hoc ē, oīm camenarū ex A mbraciēsi
oppido trāflata, sub tutela fortissimi herois consecrauit,
qd mutuis opib⁹, & p̄mījs iuuari, ornariç; deberēt, Musarū
q̄es defensiōe Herculis, & v̄t⁹ Herculis voce musarū,
Nec itē eo, qd prior Africanus Q. Ennij statuam suo se-
pulchro īponi iussit, clarūç; illud nomen, īmo v̄o spoliū,
ex tertia orbis pte raptū, in sup̄mo cinere cū poetæ titulo
legi uoluit. Prēt hēc, q̄ alienigena gēs, q̄ ciuitas, tantū ho-
norem, tantaç; præmia harum artium professoribus alias
proposuit, quanta hæc ipsa vrbis Romana. In qua etiam
tātū fiduciæ sibi sup̄sisse q̄sdā eorū cōstat, ut aliqñ ipsi Cæ-
sari in collegiū poetar⁹ veniēti, ne ab his qdē adsurgeref,
nō aliq̄ tñ insolētiæ criminē, sed studior⁹ tñ cōtemplatio-
ne, quorū ibi respectus habebat, nō imaginum aut poten-
tiæ. Vbi & diuus Augustus, carmina Virgilij cremari

cōtratestamēti eius verecūdiā vetuit, q̄ etiā maius ita, īp̄i
vati testimoñū contigit, quā si ipse sua carmīa p̄bauisset.
Forte piculū ē, ne hic Virgilius Maro, nullā imunitatem
sub Augusto meruerit, q̄n quidē illud q̄q̄ etiā audio(ve-
lū, p̄brū) obiectari poetis ex sacris cōstitutionib⁹. Poetæ
nullā imunitat⁹ p̄rogatiua gaudeāt, Per hoc sane nihil de-
trahit de honore poetar̄, qd̄ eis (si dījs placet) ciuiliū mūe-
rū imunitas nō dat, utpote q̄ nulli dat, nisi aut ætatis, aut
valetudinis, aut alior̄ munerū excusatōe liberet. Ita atu-
tela, uel cura, nō excusat̄, nisi qui uel annos excessit septu-
aginta, vel aduersa valetudine laboret, & tātā, q̄ ipedimē-
to sit, q̄ minus quis suis rebus supesse possit, vel militet,
vel alias reipub. causa absit, v'l'tribus tutelis, siue curis ad
huc manētib⁹, iā sit oneratus. Quibus yō nulla talis legi-
timia excusatio patrocinať, imunitas hmōi ciuiliū muner̄
nō magis his ipsis, quā poetis p̄stat̄, ne si doctores quidē
iuris illi fuerit. Nec̄ debet indigna res videri hæc, si poe-
ta imunitate earū rerū nō gaudeat, q̄ p̄sertim oībus hone-
stæ sunt, maxie si nō tā corporis habeat vexationē, quā pe-
cuniæ erogationē indicti muneris admīstratio. Vñ ea mu-
nera, q̄ sūptibus expediunt̄, nullis ac ne philosophis qdē
remittunt̄, qd̄ (vt Papinianus ait) vere philosophat̄ eis pe-
cuniā se contēnere, vel iprimis p̄fiteri conueniat. Quare
qd̄ poetę, nulla imunitate gaudeat, de imunitate honesto-
rū, munerū, nō sordidor̄ & corp. nū intelligi debere, haud
dubiū fuerit. Sed ne loqm̄ur de poetis solū, ad oīa eloqñ-
tæ studia, siue illa adstric̄ia verbis, ut poetar̄, siue soluta
numeris, ut orator̄ & historicor̄, q̄ nō ē oīc R̄omana-

De p̄roga-
tiua mune-
rū ciuiliū
poetis ne/
gata.

Maxima p
mia pposi
ta oratori
bus Romæ

Bibliothe
cæ, græcæ,
& latiæ pu
blicatæ Ro
mæ.

rum rerū imperitus, facile cōfitebitur, hoc omniū genti
um imperio cōstituto, & ocio diuturnitate pacis cōfirma
to, nusq; vel magistror; copiā faciliorē, uel discētiū mul
titudinē maiorē, uel p̄mia discētibus v̄beriora fuisse, ppo
sita. q̄b; Romæ, Erāt em̄ isti artificio maxima (ut ip̄e Cice
ro declarat) exposita, vel ad gratiā, uel ad opes, uel digni
tatē, p̄mia. vñ etiā id cōseq̄bat, qd nemo fere laudis cupi
dus adulescēs, non sibi ad discēdū studio oī enitēdū puta
uit. O ēsq; principes etiā ciuitat̄, passim liberos suos, q̄i
gl̄ia ipsis & dignitas chara fuit, ad hoc īpm opus, uelut
vnicū fere maximæ auctoritatis cōpendiū adhortabānē.
Neq; hoc p̄tereūdū, ne studiosis hui° pulcherrimæ artis,
qquo mō deessent ad eā cōpandā iſtrumēta, publice mul
tas insigneis Romæ bibliothecas, græcas latiāsq;, & om̄i
libror; ḡne iſtructissimas, esse cōstitutas atq; pfectas, ab
Asinio Pollione primū, deinde ab Augusto alijsq; postea
prīcipib⁹, Habitōs itē eorūdē studior; mḡtos, sp̄ inf hono
ratos Romæ p̄ceptores, nec leges ip̄æ dissimulāt, de eorū
p̄mijs, priuilegijs, imunitatib⁹, nō vno loco, pleracq; nec i
curiose statuētes, ut. xxvij.li.pādectar; de excu.tu. & li.
I.de vacatiōe excu.muner; de iure imunitatis, itē lib.x.
prīcipaliū cōstitutionū.tif.de pfessorib⁹ & medicis. Necq;
etiā nūc Romæ, aut i Italia tota, aliud ē oīm claror; & pru
dētiū de his studijs iudiciū, q̄b; fuit sp̄. Quę em̄ nō dico Ita
liae vrbs, aut Academia, sed qs tā ignobil' pag⁹, tā desert⁹,
& infrequēs vicul⁹, q̄nō fere ab aliq; studior; hūanitatis
doctore suā iuuētutē erudiri solīte curet: Immo vix pri
uatū ibi ciuē, paulo honoratiorē int̄ popularc̄is suos repe

rias, q̄ aliquē huius ḡnis, & pfessionis l̄ratū hoīem domi
nō habeat, & priuatis facultatib⁹ sustētet. Ad reuerēdissi
mos cardinaleis, & sūmū pōtificē si iā libet respectemus.
A reuerē. cardinali p̄fertī Italis, p cōpto & scio, & adfir
mo poetas & oratores nō i postremis diligi, sed domo &
cōuictu etiā secretiore ab īpis dignari, & i nūer⁹ honora
tissimor⁹ amicor⁹ recipi, ex his q̄sdā legi, ab ep̄fis, ac ubi
culis, a secr̄t⁹. Si de īpis reuerēd. patrib⁹ temere hæc mē
tior, deferāt me, nō sum vsc̄ adeo mor⁹ Italiæ, aut vrbis
ignarus, ut dicere mihi necesse sit, q̄ aut vſu cōperta, aut
oculis p̄specta īpe nō habeā. Quid: rūpen⁹ ne aduersarij,
si iam īpm pōtificē max. in illa sua vrbe Roma, in illo suo
gymnasio Romano, honestissimis ex ærario pōtificio sti
pēdijs munerātē poetas & rhetores audierit. Audiāt er
go, & rūpan⁹ si volūt Quicūq̄ in Romano gymnasio hu
manitatis studia publice docēt (docēt at cōpl̄es) eos oēis
sūmi pōtificis liberalitate sustētari, palatinis p̄terea offici
is, eccl̄asticis sacerdotijs, ornari q̄tidie, mltos ex his scri
ptores, abbreviatores, ptenotarios, referendariosq; apli
cos cōstitui, q̄sdā etiā (ut Nicolaū Perottū, Ioannē Cāpa
nū, Hermolaū Barbarū nouim⁹) epos, ac patriarchas per
occasione, & s̄aepē etiā cardinaleis creari, eorūq; opa, atq;
industria, i difficultimis plærūq; rebus ac t̄pibus vti Ro
manum pōtificem ne nesciant. Est & in hoc q̄q; honestis
sūmū p̄iudicium istarū artium, quod in ipsis florētes ac ce
lebres, clarissimis regibus, ac principibus terrarum sem
per proximi, vel pene (etiam dixerim) pares habiti sunt.
Quis em̄ priuatus cū priuato amico, familiarius ageret,

De Cardi
nalibus.

De libera
litate pōtis
ficiis i eos/
dē Romæ.

Cyneas
orator Pyr-
rhi

De Virgi-
nij au^tori-
tate apud
Augustū.

In liber^t ci-
uitatib^o bñ
cōstitutis
dñatā sp e-
loquentiā.

Quo ordi-
ne ap^d Ro-
manos fue-
rit orator
testimoni-
um Cicero-
nis.

quā Cyneas orator cū rege Pyrrho, quē teste Plutarchio,
ob ingenij & eloquētiæ p̄stantiā, q̄ vim Demosthenis as-
sequi videbat, sp in honore habuit maxio, v̄sūsq̄ illi^o opa
plurimū ē, fateriq̄ palā, & s̄epe nō exibuit, plureis a Cy-
nea oīone, q̄ a se armis vrbeis expugnatas esse. Quis po-
tētissimor^z Romanor^z maxio impatori Augusto accepti-
or Virgilio: nōne iuū hunc ita honorauit, ut ereptis Mā-
tuano^r agris, illi suū restitui nō mō iusserit, sed etiā, pp̄
illū, mātuanis ipsis, p parte reddiderit, vtq̄ inter primos
eundē amicos retulerit, & in conciliū vel p̄cipue adsūpse-
rit, maximisq̄ in rebus (vt quū de deponēdo i perio aliqñ
deliberaret) eius potissimū sentētiā fere passim pbauc-
rit, atq̄ p̄tulerit. Mortuū vero ita desiderauerit, vt Enei-
da illius, cōtra vltimā etiā ipsius voluntatē, nō sine dero-
gatione legū, cōburi, phibuerit. In om̄i libero ppl̄o, ma-
ximeq̄ in pacatis, trāquillisq̄ ciuitatibus, nō dubiū iā est,
(saltē rerū, & historiarū peritis) quin eloquētia, sp florue-
rit p̄cipue, semp̄q̄ dñata sit. Quis em̄ in libera Athenarū
ciuitate, tantū potētiæ vllis ē facultatibus cōsecutus, quā
tū sola eloquētia, vel Pisistratus ille, vel Pericles, v̄l ipse
postea Demosthenes orator tulit, atq̄ adseruit: In Ro-
manor^z repub. quātū dignitatis, atq̄ eminētiæ tributū sit
oratori, melius Ciceronis ybis dicemus, q̄ nostris. Is aut̄
in de pfecto oratore hæc inquit. Nā q̄s vnc̄ dubitauit, qn
in repub. n̄ra, primas eloquētiā tenuerit urbanis, pacatisq̄
rebus, secūdas iuris sciētia, quū in altera, gratiæ, gloriæ, p̄
sidijs plimū esset, altera p̄secutionū, cautionūq̄ p̄ceptio, q̄
quidē ipsa, auxiliū ab eloquētia s̄epe peteret, ea vero re-

pugnante, vix suas regiones, fineisq; defenderet. Huc ad
de iā, quod nullorū pene homīm celebrior perdurat memo-
ria, quā eloquētū, etiam qui ante aliquot annorū millia
excessere rebus humanis, hinc illud

Neuius in manibus non est, & mentibus hæret

Pene recens, adeo sanctum vetus omne poema

Cuius ḥo Alexādri: Cuius Cyri, aut clarior, aut specio-
sior ē fama, q̄ Homeri, aut Demosthenis: nisi forte pul-
chrius ē, nomē peperisse, ex vrbiū, & pploꝝ euersiōibꝝ,
q̄ ex claris ingenij, atq; eloquētiæ artibꝝ. Quis inquā Sci-
pio Africanus: Quis Iulius Cesar, ex suis rebꝝ gestis, flo-
rentiorē memoriā tradidit posteris (quāq; ea nulla viue-
ret nūc, nisi bñficio l̄raꝝ spiraret) q̄ ex studiorū suorū mo-
numētis. M. Cicero, seu Pub. Virg: Supsūt etiā nūc eti-
te n̄a nō nulli, in hoc ḡne studiorū p̄stātes viri, q̄rum ex
ipsorū l̄ris, & opibꝝ, nimirū diuturnior, atq; illustrior īp̄is
gloria, cæteris vero vtilitas, p̄uetura ē ad posteros, q̄ ex
multorū principū, nūc magnis exercitibus īperatiū, latæ
possessæ ditiōis viribus, q̄rū e nūero duos t̄m n̄os nūc li-
buit noīare, mortaleis me Hercules quātiuīs p̄cij Erasmū
Roterodamū, & Ioānē Reuchlinū Phorcēsem, q̄bꝝ etsi
nūc iners liuor paululū obstrepit, exornat t̄n n̄ræ tēpesta-
tis gloriam, noīabūturq; olim celebri oīm s̄eculorum me-
moria, domita supremo fine inuidorum malevolentia,
iuxta illud ingeniosi poetæ.

Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit,

Tunc suis, ex merito, quenq; tuetur honor.

An parū illustre, posse his artibus maximorū ducū, r̄on

M

Nullorū
mēoriā di-
utius exta-
re ad poste-
ros, q̄ diser-
torum

Regū &
principum
mēoriā, nō
alio q̄ elo-
quētiū bñ-
ficio uiue-
re.

Eras. Rot.
Ioā. reuch-
linus

Siplex, &
candida, in
suumcuiq;
tribuēdo à
tiquitas

Qui dat o
perāeloqñ
tiæ, idē dat
prudentię.

Rhetoricā
cognatā di
ialecticæ

solum beneficia in rem publicā, sed etiā laudē (nō stultissi
mōrē utiq; hominū iudicio) adequare, atq; hostire: Illi si
quid p̄sunt, viui fere, atq; sup̄stites id faciunt tñ, p̄ qua
tamē tam circūcisa, tam breui benefic̄tia, meritos bñ de
se, suis dījs adscribebat humanissima tunc, in suū cuiq; tri
buendo, & simplex (ut ait Seneca) in annumerādis virtu
tibus antiquitas. Hi vero nō viuētes mō, prosunt, sed eti
am mortui, & nescio an tūc maxime, & tanto, quāto diu
turniora sunt monumēta literar̄, q̄b hominis vita vnius,
vel quāto plurium interest vniuersæ posteritati prospice
re, q̄b vni tantū sāculo benefacere. Merito igitur regum
instar honorant, & celebrātur (etiamnū sepulti) eorumq;
scripta, non vt præcepta mortaliū, sed quasi cœlestia que
dam accipiūtur oracula, ut inquit Hieronymus. Nec in
iuria, dicere em̄ bene, nemo potest, nisi qui prudenter in
telligit. Quare qui eloquētiæ vere dat operam, dat pru
dentię. Dat itē morum, & actionis dignitati. nā & actio
nem emendat oratoria. Adsciscit etiā sibi dialecticæ scien
tiam, quāq; aliud videtur oratio esse, aliud disputatio, nec
loqui esse, quod dicere, attamēvtrunḡ est in differendo,
vt disputandi ratio, & loquēdi dialecticor̄, sic oratorum
dicendi & ornandi. Nec erit rudis vtriusq; iuris orator,
Immo vero in omnibus ingenuis artibus, erit instructus
ac perpolitus. Legendi (vt Crassus in primo de oratore
Ciceronis inquit) poetæ, cognoscenda historia, omnium
bonarum artium scriptores, ac doctores & legendi & p
uolutandi, & exercitationis causa laudandi, interpretandi,
corrigendi, vituperādi, refellendi, disputādumq; de omni

genere in cōtrarias parteis, & quicqđ erit in quacunq; re,
quod p̄babile v̄l̄eri possit, eliciēdum, atq; dicēdum, Per
descendū ius ciuile, cognoscēdē leges, p̄cipienda oīmis an
tiquitas, senatoria consuetudo, disciplina reipub. iura so
ciorum, fœdera, pactiones, causa imperij cognoscenda, li
bandus ex oīmi genere v̄rbanitatis facetiarū quidā lepos,
quo tanq; sale spargatur oīs oratio. Ecce tibi tot pulcher
rimis, difficillimisq; reb̄ cōstat ars oratoria. Et audet no
bis horum omniū ineptissimus declamator aliquis adse
rere oratorē cupere potius scire videri, q̄ scire. M. Tulli
us, quū iam bienniū versatus esset in causis Romæ, in fo
ro etiam celebratū nomē eius esset. Roma in Asiam rur
sus est, pfectus. Quū venisset Athenas, apud Antiochū
veteris Academiæ nobilissimū, & prudētissimū philoso
phū, philosophiæ studiū nunq; intermissum sibi, a prima
adulescentia cultū, & sp̄ auctū, hoc rursus auctore, & do
ctore renouauit. Eodē tñ tpe Athenis apud Demetriū
Syrū, veterē, & nō ignobilē dicēdi mḡm, studiose exer
cebat, post a se Asia tota p̄grata ē, cū sumis qdē oratori
bus, q̄ erat tū princeps Menippus Stratonicēsis, tota il
lis t̄pibus Asia disertissimus. Erāt & cū eo adsidue Dio
nysius Magnes, Aesculus Gnidius, Adramiten⁹ Xeno
cles, q̄ tū in Asia rhetor̄ p̄cipes nū erabant. Quib⁹ non
cōtētus Rhodū venit, ibiq; eundē (quē Romæ audierat)
Molonē se applicauit, cū actorē veris causis, scriptorē
q̄ p̄stantē, tū in notādis aīaduertendisq; vitijs, & instituē
do, docēdoq; prudētissimū. Mirū me Hercules fuerit, &
mōstri si h̄e oīno, si hic tot itinera, tot labores, tot difficul

An hoc ē
tātū velle
scire vide
ri, & nō sci
re potius?
de maxio
studio. M.
Ciceronis
& ei⁹ p̄ce
ptoribus

Molo rho
dius

Derisio

M ij

tates (quū p̄sertim iā Romæ, nomē in oratoribus eēt ade-
ptus satis celebre) suscepit ac p̄tulerit, ut nihil sciret, sed
scire t̄m̄ idiotis atq; indoctis videret. O medici, medium
homini tā icōsiderate blaterāti, p̄tūdite venā. Quis cœlū
terris, & mare cœlo nō misceat, quū hoc genus hoīm elo-
quentiæ ineptissimū, & solū in suas laudes glōiosissimū, si
bi de ipsā eloquētia iudicādi, p̄nūciandiq; auctoritatē ar-
rogare nō vereat, pro vili cōdemnās, qđ vnū ē v̄l'maxie
in ipso hoīe mirabile. Si em̄ hoc vno p̄stamus, uel maxie
feris, qđ colloqmur inter nos, & exprimere dicēdo sensa
possimus. Cur igīt̄ hoc quis non iure mireat, summeq; in
eo elaborandū esse arbitret, ut quo vno hoīes maxie be-
stijs p̄stent, in hoc hoībus ipsis, q̄s grauior ornatiorq; āte
cellat. Quāto rectius igīt̄ ille, qui plane cognitā & intelle-
ctam sibi eloquentiæ vim hñs, vt hoīs decus est ingeniu,
sic ipsius ingenij lumē esse eloquentiā cōtēdit, nec orna-
re solū eos, penes q̄s sit, sed etiā vniuersam in qua verset
rempublicā. Adiecimus iam septē tomorū supiorū calcu-
lis, omniū p̄stantiorū Aſiæ, Aſtricæ, Europæ populorū
piudicia, quibus si adhuc nihil egimus, nescio quid aduer-
sariorū sufficere possit p̄tinaciæ (ne dicā impudētię) Necq;
id nos magnope cōmouet, si qui aduersus tot gētiū suf-
fragia, tot ſeculorū piudicia, tot rationū, p̄bationūq; præ-
ſidia, adhuc tumultuātur, sed tamen fruſtra. Sat em̄ noui-
muis mortaleis quosdā ſtiusmodi eſſe, præfractos adeo,
atq; agresteis, vt ne doctissimorū quidē viroꝝ eos moue-
ret auctoritas, nedum noſtra. Sed horū ineptiæ (ut inquit
etiam Cicero) atq; ſtultiæ, ferendæ nobis ſunt, atq; de-

Gen⁹ in ſu-
as laudes
gloriosiſſi-
mū.

Eloquētiā
maxime in
hoīe mira-
bilem.

Vt homīs
dec⁹igeni-
um, ita īge-
nij eloquē-
tia

uorandæ. Quare nūc sit semel isti operi, siue vallo nostro tandem modus, si paucis solum verbis in fine hic omniū supradictorum velut epilogo, paulisper lectorem denuo admonuerimus. •

¶ EPILOGVS, SIVE REPE titio totius Valli.

OECVRSO igitur laboris nostri spatio, breui nunc repetitione disputationē hanc cōcludamus. Quū itaq; (ut supius ostendimus) studium humanitatis liberaliū artium studiū sit, & multa in illo nō vtilia solum, sed etiā necessaria cognitu, uel ad literas sacras intelligēdas habeant, Quūq; in eo studio viri honesti, atcq; adeo sancti etiā pene innumerabiles (quorū nō paucos noīatim supra p̄cēsuim^o) claruerit, Eloquentiāq; descendā, & vtilē esse, Hieronymi, Augustini, præterea Imperatorū euidentissimis testimonij^s (imo adhortatiōibus) cōprobatū sit, oratorēq; nō (ut male cōiectant nostri aduersarij) velle tñ scire videri, sed res pluri mas, & pulcherrimas scire, bonūq; virū esse oportere, eis dē testibus Augustino, & Hieronymo, ac p̄terea Cato ne, M. Tullio, Quintiliano, Bœotio mōstratū sit. Carmē quoq; non solū nostri ecclesiastici, ex eisq; plæricq; ep̄i, vt Hilarius, Ambrosius, Gelasius, & Damasus papa, pluresq; præter eos, adhuc alij scrip̄erit. Sed hebraeorū quoq; p̄phetæ, & duces diuino adflati spiritu, eo ferme oēs, ad altiora etiā cœlestium archanorū mysteria quedam usi inueniātur potius, q̄ prosa oratione. Et vis quædā poten

M iij

tissima, ad capiendos, retinendosq; hominū adfectus, in/
sit in illo concentu, numeroq; poetico lēge eam ipsam so/
luti generis efficaciā, suo lapsu, siue ad leuam, siue potius
ad dexterā adhorteris, supprediens , quū postremo oīm
prudētissimarū nationum cēsura, humanitatis arteis, non
tm̄ non spreuerit oīm , sed etiam vltro ac libēter suscep-
rit, modoq; suscipiat . Et sacratissimi Impatores egregie
instructos his artibus, rebus imperij, sanctissimi Roma-
næ ecclesiæ pontifices, rebus fidei, vtileis esse fateantur,
dando alijs honesta stipēdia, ut publice has Romæ arteis
doceant, quodāmodo sub oculis ipsorum, alijs aulica offi-
cia distribuendo, quibusdā ecclesiasticas dignitates defe-
rendo, plærosq; episcopos creando , nec non ad amplissi-
mū Cardinalatus ordinem subuehendo. Quid causæ re-
stat, cur eos qui hæc studia humanitatis, tā seculari, q; ec-
clesiastica auctoritate non concessā modo, sed etiā hono-
rata, falsitatis uanitatisq; , & præterea turpiū lenonum stu-
dia audeant iniuria adpellare, nobis (his p̄sertim tot supra
dictis rationibus fretis) non liceat iure horum omniū ru-
des, atq; ignaros, vicissim ipsos adserere, & propterea ab
eis, ut a minus idoneis tantæ rei, & litis arbitris, ad peritio-
res, doctioresq; iudices prouocare . Et reuera iniusti (vt
eleganter inquit Iulius Firmicus) sunt semper iudices, q;
de incognitis sibi pronūciant rebus, necq; habent iudicādi
auctoritatē, qui ad statuondū aliquid, imperita licentia te-
meritatis adducunt, eaq; ad effectum sententiæ inexanti-
natis partis allegationibus proferūtur.

Finis.

¶ Deo laus omnipotenti Amen.

Iniusti sēp
iudices , q
de ignot; si
bi rebus , p
nuntiant.

N Errata in hoc V allo castiganda quæ obiter animaduer
tere potuimus sint ista. B primo, versu. ij. pro modo so
loecista, lege non soloecista. versu. xvij. pro clauum, le
ge clauam. B tertio, versu. viij. pro vrgeri argumētis, le
ge apologijs. D primo, facie. ij. versu. xxv. pro poeta,
lege poetam. G. v. versu penultimo, pro etsi multa, le
ge multum. G, vi. versu. v. pro per onis, lege personis.
I. ij. versu. xxi. pro Anxium, lege Auxentium. I. ij. fa
cie. ij. versu vltimo, lege virtutis, eodem versu dele pro
nomen huius, quia abundat.

N Impressum per Nicolaum Cæsarem Frācum
orientalem, Coloniæ, in vico qui venter
felis, vulgo Katzenbuch dicit. An
no Christi incarnati. M. D.

XVIII. pridie Idus

Aprileis.

